

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

3. 75 dupl.

Aug. Wahlström

STOCK- JUNKARN.

SPARRE INV. & PINX.

En Berättelse

från

Rarelen

AF

JAC. AHRENBORG.

HELSINGFORS 1892.

SÖDERSTRÖM & Co.

UNIVERSITETSBIOTEKET
UMEA

53273

UMEÅ UNIVERSITETSBIBLIOTEK

3681413

Wahlström-23

STOCKJUNKARN.

EN BERÄTTELSE

FRÅN

KARELEN

AF

JAC. AHRENBERG.

[Johan Jakob] Ahrenberg

HELSINGFORS 1892.

SÖDERSTRÖM & Co.

WILLMANSTRAND,
WILLMANSTRANDS TRYCKERI,
1892.

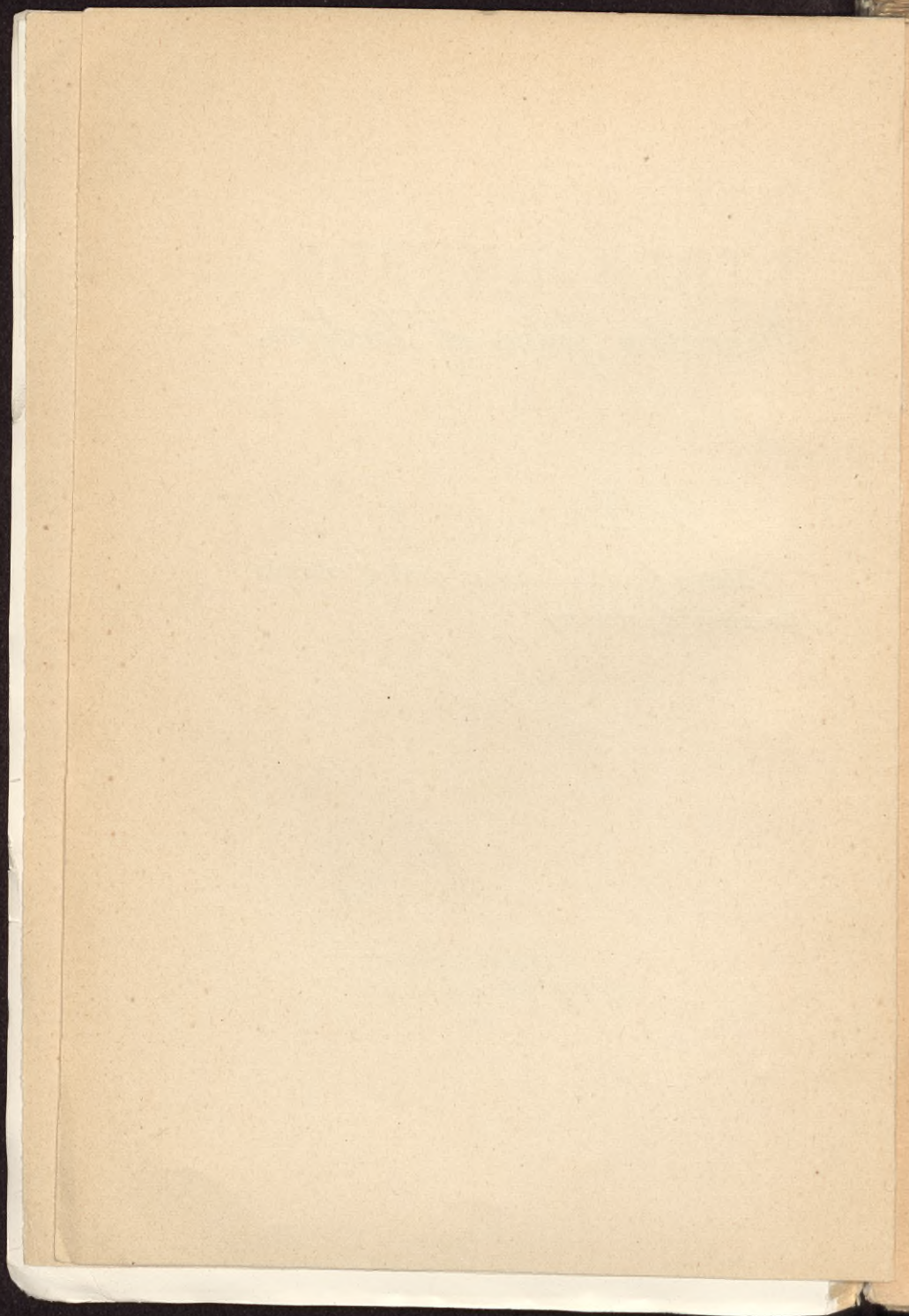
Generalen Julius af Lindfors.

H. V.

*Mottag dessa blad som en gård af erkänsla
för mångårig vänskap*

af

J. A.

I.

Ned för Kejsargatan i Viborg åkte långsamt och värdigt en med svarta hästar förespänd, heltäkt vagn. Hästarna voro gamla trotjänare, vana vid hvarandras lunk, vid sin gamla vagn och sin åldriga kusk. Alla tre, hästarna, vagnen och kuschen, sågo något loslitna ut hvar för sig, det hela bildade dock en ensemble, som gaf ett visst intryck af „Anstand und Würde“. Vagnen kom småningom fram till genombrottet i den gamla vallen, där tsar Peter engång för hundra sextio år sedan skjutit sin bresch och trädt in i den kapitulerande staden. Här vek vagnen af mot vänster ned till ångbåtarnas landningsplats.

En kontorist, elegant klädd efter senaste lybeckska modet, sprang fram, öppnade dörren till

vagnen och hjälpte ut först en ung dam af behagligt yttre, men af ett stelt och kallt väsende och därefter en äldre korpulent dam, båda djupt sorgklädda. Den gamla fylliga damen stödde sig på den eleganta herrens arm.

— Herr Schönfeld, frågade hon på tyska, syns ångbåten redan?

— Nej, tyvärr icke, fru kommerserådinna, men den har ren passerat Trängsund, — svarade den tilltalade, nästan ödmjukt. — Vill fru kommerserådinnan taga plats på bänken där borta?

Den tilltalade hade intet att invända mot förslaget och herr Schönfeld, förste kontorist hos firman Blume, förde den gamla damen till en ledig bänk, hennes yngre följeslagarinna fröken Hélène Blume följde efter dem. Där de tre gingo fram drog sig den tätt packade skaran af väntande vördnadsfullt undan. Kommerserådinnan Blume var ju ett af stadens mest betydande fruntimmer och den sorgdräkt, hon och hennes dotter buro efter den högt aktade familjefadren, som dött för fyra dagar sedan, gjorde, att publiken oaktadt trängseln gaf rum med mera hänsyn och tillmötesgående än vanligt.

Damerna satte sig på den smala bänken och utan att gifva akt på sin omgivning började de ett lågmäldt samtal på tyska.

— Huru länge är det sen Emil sist reste ut, frågade modern. Det var ju som nu, i Juni år

— Mins inte mamma det. Det var strax efter fasters död, i höst blir det fyra och ett halft år.

— Åh, är det ren så länge sedan, tänk hvad de åren gå. Jag hade önskat den kära gossen ett gladare återseende, ett lyckligare välkommen än en begrafning. Och kommerserådinnan trykte sin näsduk mot ögonen, som skymdes af tårar. Och staccars pappa som icke fick se

— Se så, kära mamma, tala icke om den saken nu, beherska dig så länge, jag ber. Du borde inte ha åkt ned i dag. För öfrigt så hade Emil bort skynda sig något. I två år har han lofvat komma hem och hans dröjsmål nu har varit oförsvarligt.

— Men Lilli, hur kan du tala så om din enda bror, afbröt fru Blume sin dotter.

— Nu syns ångbåten, sade herr Schönfeld, som skyndade fram till de bägge damerna. — Den är ren vid Keihäsniemi.

— Och är herr Schönfeld fullkomligt säker på att herr Emil är med?

— Fullkomligt säker. Herr Emil telegraferade efter penningar och sade att han skulle lämna Hamburg om förliden tisdag, taga första ång-

båt öfver Lybeck och det kan icke slå felt, fru kommerserådinna, att han nu äntligen kommer hem.

Det ena ordet äntligen gjorde ett obehagligt intryck på fru Blume. Hon vände sitt fylliga bleka anlete mot dottren och sade tillräckligt högt för att höras af herr Schönfeld:

— Om Emil skyndat sig huru som helst, så, det vet du själf, hade han dock aldrig hunnit hem innan allt var slut. Dessutom dröjde han ute med vår käre pappas begifvande.

Herr Schönfeld förstod piken och drog sig undan. Fröken Helènes stela drag blefvo ännu stelare, hon tyktes ett ögonblick kämpa med sig själf: skulle hon inlåta sig på det ömtåliga ämnet att tala om sin broder eller ej — hon föredrog att tiga.

Efter en längre tystnad tog fru Blume åter upp samtalet om sonen. Med ett tonfall, som klingade fullt af värma och medkänsla, sade hon: Vet du att Emil skall ha förändrats mycket på de sista åren, så säger åtminstone Doris Hanemann, som nyligen såg honom i Hamburg.

— Ja, han skall vara mycket förändrad. Du vet mamma, att han bland annat blifvit mycket mager och förlorat sitt präktiga hår.

— Ja, han hade alltid en klen hårväxt och hvad det beträffar att han magrat, så

Nu hvisslade ångbåten. Det blef en stark rörelse bland mängden, som koncentrerade sig där ångbåten vanligen lade ut sin landgång. Några minuter senare gled den stora ångaren långsamt och majestätiskt fram. Kaptenens kommandorop, maskinens buller, propellern, som skvalpade i strömmens vatten, och ångan, som hväsande släptes ut, öfverröstade schåarens rop och det lifliga pratet, som nu började mellan ångbåtens passagerare och publiken på stranden. Landgången lades ut, och som en belägrad stad, hvilken kapitulerat, togs båten in af den väntande mängden.

Fru Blume och hennes dotter sutto kvar på sin bänk och väntade tils en ung, kvinligt bygd, bleklad och mager man, med ett drag af lefnads-trötthet i det välbildade anletet, kom upp på landgången och tveksamt blickade omkring sig. Nu sprang herr Schönfeld fram, befriade bugande och hälsande den unge mannen från hans bagage och visade med en dramatisk gest bort mot de båda damerna.

Herr Emil, ty det var han, skyndade fram och slöt först sin mor, sedan sin syster i famnen. De bägge damerna bekämpade modigt sin rörelse. Herr Emil såg ansträngd och pinad ut, han bjöd sin mor

armen och förde henne till vagnen, hjälpte upp de sina, steg själf in och nickande ett god dag åt kusken Antti, bad han honom skyndsamt åka åt hemmet.

När vagnsdörren var igensluten, brusto de båda damerna plötsligt ut i gråt.

— Pappa bad hälsa, hviskade modern. I morgon ha vi begrafningen.

Herr Emil satt som på nålar. Han tryckte de båda kvinnornas händer utan att säga ett ord. Den häjdlösa gråten, dessa anleten, dem han nu återsåg efter många år förändrade af åren och förvidna i krampaktig gråt, gjorde på honom ett obehagligt intryck, som förtog hans sorg.

Det Blumeska huset vid Svartbrödrakarnes gata var ett gammalt, fult tvåvånings stenhus. Nedra våningen, som var uppförd af ohuggna gråstensblock och inredd till källare och nederlag, hade endast ett par förgallrade gluggar mot gatan samt en stor öfverhvälfd, nästan alltid stängd port. Tätt invid porten hade någon medlem af dynastin Blume låtit insätta en solid ekdörr med firmans namn på en stor messingsplåt. Det hela utgjorde en arkitektonisk detalj, som stod där i den djupaste disharmoni med husets fula fasad. I öfra våningen, som var uppförd af tegel och illa rappad, voro bönings- och kontorsrummen belägna. I detta hus

hade familjen Blume son efter far lefvat och bott i snart hundra år.

Nu öppnades den tunga porten på sina knarande gångjärn och under det gamla hvalfvet, som dånade af hofvarnes slag och vagnens buller, åkte familjen Blume in. Var huset åt gatan dystert, obetydligt och fult, så var gården däremot en solig och behaglig plats. Den steg i terasser upp till en betydlig höjd, så att byggnaden åt gårdssidan endast hade en våning. Längst uppe på den högsta terrassen växte ett tiotal uråldriga lönnar och lindar kring en gammalmodig, af kolonner flankerad paviljong. De mest olikartade uthus af trä, af bullersten och tegel, uppförda under olika sekel, i olika lägen, voro likasom kringströdda på tomten och reste sina branta gaflar än här än där emellan yppig fläder, siren och akacia samt några höga björkar.

Familjen Blume steg in i sin gamla bostad. Herr Emil såg ikring sig. Alt var likt sig i dessa rum, sådana han sett dem sedan sin barndom, de hvita tapeterna, mahognymöbeln med tageltygsöfverdraget, Liverpool-uret med sitt enformiga spelvärk och de gamla familjeporträtten i smala, nästan runda ramar. Mellan fönstren stod en pandanusväxt, som icke tyktes ha fått ett blad mer, sen han som gosse brukade sticka sig på dess blad-

spetsar. Och hans mor och syster, oförändrade som alla vegeterande människor, som alla, hvilka förnöta sin dag vid pianot och broderiet, hvilkas energi aldrig behöft pröfvas och som aldrig känt vare sig lidandets eller glädjens fullhet.

Förändrad var endast en, det var han själf, och med en häftig beklämning och känsla af nedslagenhet, som icke gaf det ringaste utrymme åt den sorg, han förstod, att han borde erfara efter den nyligen döde fadren, tänkte han på framtiden, på lifvet i detta gammalmodiga fula hem, i denna lilla, enformiga stad; han tänkte på besväret, omsorgen och striden för denna åldriga firma, som lefvat i snart hundra år och som nu kämpade med stora svårigheter, dem han skulle utreda.

Inne i det stora förmaket låg gamle Blume i sin likkista, omgifven af tvänne rader raka, mörka cypresser; vid foten af kistan stod en praktfull grupp af hvita japanska liljor, hvilkas doft segerrikt bestod kampen med luften i likrummet. Familjen Blume gick in för att än engång hälsa på den döde. Där låg den gamle med förgängelsens prägel öfver det ännu kraftiga och beslutsamma ansigtet. Den hårdhet, som i lifvet utmärkt hans anlete, hade smält bort, och ett ovanligt drag af blidhet gaf det ett nästan främmande uttryck.

Kommerserådinnan stod vid sidan af sin son. Ingen kan beskrifva den tysta oro och ömhet, med hvilken hon betraktade hans drag, som till och med vid sidan af den dödes sågo tärda och vissnade ut.

Emil blickade på sin fader som en sömngångare utan att först egentligen känna något.

Så började det gamla Liverpool-uret där borta vid kakelugnen slå sina afmätta slag: ett, två, tre, fyra, fem räknade han mekaniskt. Han mindes huru hans far precis klockan fem plögade säga; „se så, min gosse, nu gå vi till kontoret“; därvid log han ett vänligt och uppmuntrande leende. Nu skulle han aldrig mera le mot honom, aldrig lägga sin hand på hans axel.

Detta klockslag och detta minne väkte plötsligt Emil från hans letargi. Han greps med ens af en vild förtviflan. Han kastade sig ned vid den dödes sista bädd, tårarna strömmade fram häjdlöst. I ett enda ögonblick såg han klart in i sin själ och kände svindel vid de djup han där såg. Hans sorg gälde lika mycket den gamla döde som honom själf.

Herr Emil var epikuré af böjelse, uppfostran och eftertanke. Född med den själfviskhet, som är

oss alla egen, bortklemad af sin moder, omhuldad af sina lärare, eftersökt af societeten, dyrkad af kvinnorna och af den stränge fadren hållen från hvarje allvarsamt deltagande i affären, hade han aldrig lärt sig att sätta ett allvarligt sträfvande, en allvarlig kamp mot sina önskningar, sina böjelser.

För honom hade nöjet tidigt blifvit lifvets mål. Och när en bräcklig kropp, ett förstördt nervsystem icke mera tillät lifvets brusande safter att pärla och skumma inom honom, hade han sökt att friska upp det dufna och slöa inom sig med konstlade medel. Steg för steg hade han förts till den sista och den mest förrådiska bland vännern: morfinet. Redan länge hade den stunden kommit för honom att nöjet var uttömdt och glädjens sorlande bäck var uttorkad. Festpokalen var tömd till dräggen och nu omgafs han af den omätliga tomheten, som är själfviskhetens straff — denna tomhet, som är moder till lefnadströtthet och leda, moder till denna likgiltighet för lifvet, denna förkärlek för döden, som alltid finnes i botten af epikureism. I det omätliga intet som omgaf honom såg han en enda utväg — döden — döden, den dörr, som ständigt står öppen till reträtt för dem, som vilja undvika lifvets obehag och dess lidanden.

Och Emil såg med undran, med rörelse, med skräck, men med hemlig tjusning på den dödes fridfulla anlete.

Detta stilla insomnande, denna ro, som åter-speglade sig i detta lyckliga leende öfver de stelnade dragen, detta var ju döden, det stora okända, som befriade oss från ånger och kval, från lifvets leda, dess trötthet och dess enahanda. Det svindlade för honom, ty den stora förintelsen hägrade för honom i lockande dagrar. Alt detta skymtade icke med tankens logiska följdriktighet fram för Emils inre, nej, med den knappast medvetna intuitionen, som ett aningens bildvärk kom det öfver honom, det förgångna och det, som skulle komma.

— Emil, Emil, sade hans moder häftigt upprörd, men lycklig öfver det djup och den styrka i känslan för den affidne, som sonen synbarligen visade. — Emil, häjda dina tårar. Du är trött af resan; kom min gosse, stig in i förmaket. Se här, drick ett glas vatten. Helène, skynda dig, gif ett glas vatten åt din broder!

Och med kärleksfullt våld förde hon sin son ur rummet.

Helène gjorde som modren sagt och såg på samma gång med en blick af förundran på sin broder. Hon, som vuxit upp med honom sedan barnåren, som känt sig tillbakasatt i hemmet, som

kände brodern i grund, hon hade icke väntat sig detta häftiga utbrott af sorg. Hon viste att förhållandet mellan fader och son under många år varit kyligt, fotadt som det var icke på tillfälligt missnöje med den enas eller andras handlingssätt, utan på djupt gripande orsaker, olika lefnadsuppfattning och lefnadsmål.

Småningom blef Emil herre öfver sig själf, han satte sig mellan sin mor och syster. Timme gick efter timme under lågmäldt samtal om den bortgångne, hans sista ord, hvad han talat om och intresserat sig för under den sista tiden, förloppet af hans sjukdom, det deltagande familjens vänner visat dem alla.

Där nämdes namn, som hos herr Emil återväkte minnen från länge sedan förflutna lyckliga dagar, namn, som lockade och kallade honom åter — namn, som ljödo likt en stilla, ljufelig sång i ett aflägset, härligt fjärran. Småningom, mildt och stilla återknötes de band, hvilka en gång bundit herr Emil vid detta hem, vid detta land, som han icke sett på länge. Huru hade han kunnat rycka sig lös därifrån, huru i årtal lefva därute i den stora världen. Hvad hade han sökt därborta och hvad hade han funnit, som han icke ägde redan här. Fans där en hand, som trykt hans så varmt som dessa tvännes.

Och sommarens skymning föll på och lindarne därborta på terrassen strödde sina ljufvaste dofter ut och fylde rummet med vällukt. Där ute på fönsterblecket kuttrade dufvorna ännu. Långt bort öfver tak och skorstenar höjde sig S:t Olofs torn mot den rodnande himlen, liksom en jätte från sagornas land. Tal och tårar, gråt och suckar drucknade bort i naturens stora, tysta, heliga frid och veka minnen från forna dagar stego upp ur hvarje vrå af det gamla hemmet.

Nu var där icke mera kalt och fult, nej där var vackert och rikt, fullt af barndoms- och ungdomsminnen, drömmar och förhoppningar. Efter många år hade Emil åter badat sin själ i hemlandets luft, renat sina tankar i hemmets atmosfär. Och när han sent omsider sagt godnatt åt mor och syster och kommit upp på sitt rum, detta rum, där han lefvat sina lyckligaste år, kände han sig bättre, starkare, lyckligare, kände en fläkt af lefnadslust och mod återvakna i sin trötta själ.

Han gjorde de bästa föresatser, han ville med allvar taga itu med arbetet. Han kände med sig att han rykt fram till en post, som hans fader i trettio år troget försvarat, som hans farfar och farfars far en hvar i sin tur lämnat i arf åt älste sonen.

Nu var det hans tur. Han hade försökt alt i lifvet utom arbetet. Tänk om arbetet skulle be-

fria honom från tröttheten och lifsledan. Beslut-
samt steg han upp och tog fram en necessär, le-
tade i den och fick tag uti en liten flaska. Därpå
gick han med dröjande steg till fönstret, öppnade
det betänksamt och motvilligt. Tvekande i det
sista släpte han den lilla flaskan; den föll klir-
rande mot rännstenen där nere och sprang i tusen
bitar. Han drog ett andetag af lättnad och stir-
rade ned i det skumma djupet.

Jag måste försöka, tänkte han. Så såg han
bort mot den rosiga aftonhimlen, där en och an-
nan tornsvala ännu skriande slog sina slag kring
det gamla slottet på jakt efter mygg och knott.
En mörkblå strimma nere vid horisonten bådade
en stormig dag, men herr Emil tänkte: låt stor-
men komma, arbetet skall hjälpa mig.

Då med ens rörde sig hans näsborrar, det
rykte i hans kindmuskler, han började att vädra:
en fin, men intensiv lukt steg upp där nerifrån;
blandande sig med lindens dofter, trängde den
med aftonvinden in i rummet. Åh, huru väl kände
han icke denna förförande doft. Häftigt stängde
han fönstret och flydde, men hans vackraste dröm
hade redan bleknat och hans fastaste föresatser
tyktes honom redan vackla.

II.

Några månader efter det herr Emil öfvertagit sin fars affär, låg firman Blume tillhöriga pråmen Vellamo förtöjd vid inre kajen i Viborg midt emot det gamla slottet. Den var stadd på återväg från Trångsund till Pielisjärvi, efter att å firman Blumes „labas“ (nederlag) ha aflevererat en dyrbar last af breda furuplankor.

I kajutan kämpade båtens befälhafvare Matti Kiiskilä om utrymmet och sömnen, om utrymmet, ty kajutan var trång och Matti en jättelik man med opropotionerligt stort hufvud och stora lemmar, som på intet vis ville låta inpassa sig i en koj upptimrad för en vanlig sex fots karl; om sömnen, ty han hade mycket att tänka på och hans sak var just icke att tänka. Därför hade han också gift sig med en skolad person från Vederlaks, som tänkte, läste, skref och till och med talade för ho-

nom, hans pojke Antti och hans lilla dotter Elli. Nu var hans hustru tyvärr „bortom nio sjöar och nio strömmar,“ på deras lilla lägenhet vid Korpila å bortom Pielisjärvi, och därför måste Matti tänka själf, — eller vända sig till kojkamraten Israel Veikkolin. Men det ville han icke. Tala med honom, ja, det kunde han göra; men följa hans råd, nej, bättre vore att i denna sak icke ens höra på honom, det hade hans hustru Maria sagt — och hon var en klok kvinna, fast hon var bara kvinna.

Saken var nämligen den, att Matti skulle göra affärer, sälja skog och Veikkolin, som var en slipad kanalje, en riktig stockjunkare, skulle köpa den. Om Veikkolin bjöd två mark för stammen, trodde Matti sig böra begära fyra mark; skulle han hafva bjudit fyra, ja, då skulle Matti ha ansett sig böra begära minst fem. Ty att han skulle blifva uppskörtad i alla fall, det tog han för gifvet. Och huru länge hade inte det här köpslagandet varat; i veckotal, man kunde bli vimmelkantig med mindre. Så stod det till för Matti.

Var det då underligt, om han hade svårt att sofva i sin korta koj, sin heta kajuta, full med ondsinta flugor, hvilka inte ville nöja sig med smulorna af Mattis och Veikkolins tarfliga kvällsmål, utan vågade sig på kaptenen och hans kumpan i egen person. Matti satte sig upp i kojén

och öfver hans ärliga brunbrända anlete, bredt som en mjölkbunke, låg ett moln af bekymmer och oro. Huru tusan skulle han reda sig ur den här klämman. Han reste sig upp i hela sin längd af sex fot åtta tum och skuffade till kajutluckan med hufvudet, så att den for upp med fart. Den friska morgonluften svalkade hans heta hufvud; han beslöt att stiga upp på däck. Det gick med möda, ty en rund man i ett fyrkantigt hål har det svårt nog, om, som här är fallet, hålet är trångt.

Där ute låg en mjölkfärgad dimma, mjuk som en svepning, öfver hamnen och staden. Morgonsolen lyste matt därigenom med ett iriserande sken. I knappast skönjbara konturer syntes slotkets väldiga murar, de gamla stadsvallarna och fartygen vid Långa bron. Några schåare stodo bredbenta på stranden, sade då och då ett par ord, som gärna kunnat förbli osagda, och spottade dessemellan betänksamt i strömmen. Hamnen låg, liksom alltid vid dimma, tyst och stilla; man hörde knappast vågskvalpet mot Vellamos breda bog.

Matti vandrade på sitt trånga däck. Något arbetade sig fram i hans hjärna, en idé, en tanke, som han tyckte kom från höjden, från ljusets hem, eller från hans hustrus klyftiga hjärna. Den tan-

ken tog honom med våld. Han gick till kajutluckan, böjde sig ned öfver den.

— Veikkolin, ropade han; Veikkolin, kom hit, jag har en tanke.

— Inte vidare, har du inte kaffe, det vore mycket bättre, svarade en stämman, energisk och klangfull som en hornsignal.

— Kom upp, Veikkolin! Nu har jag det klart med skogsköpet.

— Det ids jag inte mera höra på, svarade den tilltalade. I två månader har du halat på den ändan och ännu har jag icke sett den indragen och upplagd i kabelgattet.

— Kom upp nu bara, nu är det klart. Och öfver Mattis bruna, väderbitna anlete gick ett löje, segrarens, upptäckarens berättigade, själförnöjda löje. Hans hustru skulle bli nöjd med honom.

Upp ur luckan kröp nu en nyss tvagen, helt elegant och mycket mager man. Han var klädd som en herreman så när som på mössan, som var af landtlig snitt, och benkläderna, hvilka voro instuckna i långskaftade stöflar. Eljes hade han stärkt krage och svart halsduk, klocka, paraply och galoscher: enligt en karelares sätt att se saken, höjden af snobbighet och nobless. Det märkligaste var emellertid mannens ansikte. Det var mycket magert, — ehuru friskt, — härjadt af lidelser

och ansträngningar. Kinderna voro urgröpta, som om oxeltänderna varit borta; alla muskler och all bindväf tyktes vara uttorkad. Det var med ett ord ett anlete, som redan genom sin magerhet omöjliggjorde en tolkning af personens själsintryck och lidelser. När därtill kom att ögonen voro stora, men af vana höllos kisande, gjorde personen i fråga ett intryck af en inåtvänd, försiktig och sluten natur. Haken var bestämd och kraftigt utvecklad.

— Nå, sade Veikkolin gäspande, — hvad nu då! Hvad har du för en idé?

— Jag skall tala med Blume själf, sade Matti tveksamt. Jag bjuder skogen åt honom.

Veikkolins sluga ögon blixtrade till elakt:

— Skogen som jag handlat på! — gör det, men räkna sen icke håller mera på mig hvarken i den här eller i någon annan affär.

— Hm! hm! hostade Matti förlägen.

— Förstår du inte, att jag mister min försäljningsprocent, och du får inte mer för det.

— Nå, ser ni, sade Matti generad. Ser ni, hustru min vill nu ha den här saken afgjord och jag tänkte, att hon skulle vara likasom mera belåten, i fall hon viste att jag själf talat med Blume. Han skall väl veta precis, hvad virket nu kostar, han som har en såg på hvar hundra verst mellan Idensalmi och Trångsund och som är så

rik, att han har en kammare full med silfver- och en med kopparpennningar. Inte behöfver ni mista er procent för det, inte.

Veikkolin tog sig gång på gång om haken, såg betänksamt framför sig och sade till slut: Nå, Matti vet att gamla Blumen är död; hvad den där sonen kan i de här sakerna, vet jag inte. Men hur ni vill, må vara, låt gå! Jag skall dit upp på kontoret i dag; kom med då, men kom ihåg att det är jag, som säljer skogen.

Matti hade funnit sitt förslag mycket klyftigt; men när Veikkolin så där utan vidare gick in därpå, tyckte han att det var bra dumt. Han ville ur Veikkolins anletsdrag leta ut, hvad denne egentligen tänkte om saken. Men han var som en sluten bok, hans anletsdrag som huggna i granit. När han icke ville, kunde ingen, allra minst Matti, tyda rynkorna och vecken i hans magra anlete.

Medan de bägge männen på pråmen Vellamo öfverlade om skogsköpet, hade dimman lättat. Morgonvinden hade vaknat, rifvit sönder dimman och dref nu de sista tunna flagorna som lätta skyar öfver vattenspegeln. En strålande sensommar-sol belyste den vackra tafan. Långt borta bakom järnvägsbanken stucko Myllysaaris gröna alar upp; till vänster syntes varfvet vid Hiekka och de gamla pittoreska och svartnade murarna af fästet Kron-

S:t Annae, till höger den gamla köpstadens älsta hus. Små båtar och ångbåtar väfde ömsom mörka, ömsom ljusa ränder i vikens vatten, måsarna seglade på glänsande hvita vingar och spände efter allsköns affall.

Slottet speglade sig i strömmen, som lik ett vattradtt blått sidenband lyste mellan de mörka murarna och hamnkajen.

Veikkolin och Matti Kiiskilä kokade sitt cikoriekaffe i ruffen, medan de åto sin frukost långsamt och tigande, som folket brukar.

— Nå, sade Matti, sedan de slutat; ska vi gå nu?

— Hvart då?

— Till Blumen, vet jag!

-- Är du tokig. Tror du det är som i gamla herrns tider nu. Nej, unga herr Blume, han ligger ännu på sina dunbolster under sidentäcken. Om en timme dricker han det dyraste kaffe med jamajkarom ur guld kopp. Tror du inte jag känner herremäns sätt att lefva. Nej, äro vi där kl. åtta, half nio, så är det tids nog. Ser du, fortfar Veikkolin, i Amerika, där var det en annan sak, där voro herremännen uppe kl. sex på morgonen i fullt arbete; se där, där kunde man förtjäna penningar.

— Nå, hvarför kom Veikkolin hem då, om det var så väl där borta?

— Det är min ensak, sade Veikkolin kärft.
 — Efter en lång paus tillade han: vill Matti veta, hvarför jag inte trufdes där borta, hva' sa'? — Tid ha vi nog.

Matti gjorde ett jakande tecken med hufvudet.

Veikkolin blickade dystert ned i vattnet, som i små hvirflar hastigt strömmade utåt mot hafvet och berättade i korta afbrutna satser sitt lifs historia. Hans i början kalla, likasom sönderbrutna tal var koncentreradt och långsamt, som om han velat noga öfverväga, hvad han hade att säga; men ju längre det led, dess mera tinade isen kring hans hjärta och från den slutna, ordkarga mannens mun flöt talets ström för första gången sedan flere år med värma och glöd.

— Mina föräldrar voro hemma från en af socknarne där uppe vid Pielisjärvi. Min mor var från Kiiskilä by. Själf är jag född här i staden. Mina föräldrar voro fattiga och tidigt måste jag ge mig ut i världen på egen hand. Jag fick plats hos Blumes, först här i staden, men sedan i Trångsund vid deras brädgårdar.

— Bokhållaren där borta hette Luukkonen, ordentlig karl, när han hölls strängt, och det hölls han af gamla Blume och sin hustru. Det var också en hustru det. Hon måtte ha varit någonting sådant där förut. Hon hade litet pengar, klädde sig

i ringar och guldbrosch, hatt och siden midt i hvardagslag, talte stockholmsk svenska, var ond-sint som en katt, men snygg och ordentlig som den, utom då hon söp; för si hon söp regelbundet par gånger om året, så där höst och vårdagjämningstiden. Då svinade hon ned sig, svor och talte grofheter, som hon eljes inte tålte höra — kom som en hök öfver folk, kända och okända, vände rakt ut och in på sitt förgångna smutsiga lif. Som anfallet var öfver, var hon lika fin, blank och nystärkt som förr, och gud nåde den, som vågade antyda ett ord om hvad som passerat dagen förut.

— Luukkonen hade en dotter, Emma. Jag tror dock det inte var hans. Hon såg ut som en utländska, hade svart hår och mörka ögon. Jag såg många af den sorten i Amerika. Hon var varmblodig som modern, rask och väcker. Nå, jag var ung också den tiden. Om sommaren plögade hon mig halft ihjäl med att snattra engelska och spanska med alla svartmuskiga och rödhåriga kaptener, som kommo med salt och stenkol, hvitt och svart, som vi plögade säga, till Trångsund. Men om vintern hade hon ingen annan att tala med än mig. Det var min sommar, då lyste min sol, då lefde jag upp. Hon lärde mig läsa och skriva, litet svenska, hvad hälst hon ville. När hon lade sin runda

bruna arm omkring min nacke, så kunde jag icke neka henne något. Jag hade tändt eld på alla Blumes plankstaplar, om hon bedt mig därom.

— I all hederlighet ville jag gifta mig med henne, men fick af modern hugg och slag på min anhållan; — hon var i sitt vilda lynne. Hon drömde om rika kaptener och vackra styrmän för sin dotter

— Men så gick det därhän, att det måste blifva bröllop. Aldrig i mitt lif glömmar jag den uppgörelsedagen. Inte ens gumman Luukkonen, „frun“, som hon ville kallas, höll ut med den och hon var dock van vid både ett och annat. Hon dog knall och fall af vrede, konjak och upphetsning. Och det blef bröllop och barnsöl, och pojken döptes till Karl Oskar, efter svenska kungen kantänka.

— Hustrun min var en duktig människa, en bra människa, i hjärtroten en god människa. Ja, man hade svårt att tro att en sådan svala vuxit upp i ett ugglebo.

— Att börja med gick allt bra. Men när nu ingen under de långa vintrarna såg efter svärfar, började det gå bakåt för honom. Och en vacker dag var det totalt slut; han gick ned där mellan Uuran och Ravansaari. Hvarenda fyrek hade han gjort af med. Nå, där låg just då en amerikafarare, en petroleumångare. Manskapet talade om Amerika som ett guldland. Vi ville ro upp oss i

världen, blifva herrskapsfolk, och då det hemma var dåliga tider och klent med förtjänsten, så beslöto vi, att jag skulle fara dit till det nya landet. Så snart jag tjänat ihop en biljett för henne och pojken, skulle de komma efter.

-- Det var ett bedröfligt afsked och en sorglig resa. Knappast på andra sidan hafvet, sjuknade jag, togs in på ett lasarett, låg veckotal sanslös, och innan jag kunde skriva hade ett halft år förgått, sedan jag lämnade hemmet. Intet hade jag hört från de mina. Ännu svag och eländig, fick jag anställning och mitt första dollarsstycke sände jag hem. Månaden därpå kunde jag redan sända tio, så tjugu, så trettio dollars. Men intet svar. Huru jag väntade på bref, huru jag längtade och led, när jag sömnlös låg där i nybyggarens koja borta i de omätliga skogarna och hörde huru elden sprakade på lergolfvet och stormen susade i den väldiga rödfurans kronor, det kan jag icke tala om. Jag trodde jag skulle blifva vansinnig.

-- Ändtligen en dag ett bref från Finland. Ack! det var mina fem dollars, som kommo igen, åter ett bref — och åter ett bref, det var mina tjugu, trettio, mina hundra dollars, som vände åter från Finland. De förbannade penningarna, de brände i mina händer, de talade om att jag förlorat allt. Nu höll jag icke längre ut, jag kände att hemlandet kan undvara

oss, men ingen af oss kan undvara hemlandet. Jag tog mitt tillsammans, det var icke så litet, och begaf mig hem. Tolf år ha förgått sen dess jag lämnade Finland, men hvarken hustru eller barn har jag hört af. Jag har sökt dem öfveralt. Först trodde jag, att hon flyttat öfver till Sverige, så fick jag veta att hon dragit uppåt landet till Kiiskilä, mitt fädernehem. Jag var där uppe i pastorskansliet och hade kyrkoherden att gå igenom alla sina böcker. Fåfångt! hon fans icke heller där. Kyrkoherden sade att hans biträde, en herre som hette Huttilla, supit och slarfvat, att böckerna för de sista åren icke voro att lita på. Säkert är blott det, att de äro borta.

Veikkolin hade slutat sin sorgliga saga. Det blef tyst på pråmen Vellamo, så tyst, att man hörde, huru böljorna plaskade kring dess skamfilade bog. Veikkolin blickade envist nedåt; hela hans uppmärksamhet tyktes vara riktad på de flottiga skiftande flagor af maskinolja, som svängde och dansade på strömmen, och som, huru vågor och ström än skvalpade, alltid flöto ofvanpå. Matti satt helt rörd och lutade den breda hakan i sin raggiga, väldiga hand; han hade totalt glömt pip-snuggan, upptagen som han var af den för honom ovanliga ballasten — tankar.

— Ta törn — hvem s—n är befälhafvare på skutan, ta törn, sakramentskade mullsorkar, sofver ni, skrek en hes uppretad röst i det samma. Matti for upp. En kanalångare skulle just lägga till vid kajen, men drefs af strömmen, oakadt maskinen slog back alt hvad den kunde, ned mot Vellamos bakstam. Men nu passade Matti på, tog med sina väldiga ramar och sin björnstyrka törn mot ångarens för, så att hans seniga vador darade och det knastrade i hans breda ryggrad, men ångbåten stannade som på kommando och Vellamo var oskadd.

— Det var mig en stark fan, ljöd ångbåtskaptenens hesa stämma från kommandobryggan. Det var karlatag, sådant kraftprof har man inte sett många gånger.

Veikkolin satt tyst och sluten, oberörd af ovet och beröm. Som höken borrar sina klor i dufvan, skar sorgen in i hans hjärta hvarje gång han kom att tala om sitt förflutna lif. Han hade mist sin son och sin hustru; han hade hårdnat i lifvets skola, han hade blifvit dyster, känslolös, egoist, men nu erfor han åter efter många år den känsla, med hvilken ingen annan kan jämföras i bitterhet, sorgen öfver försvunnen lycka. Hvad tjänte det till, att han sträfvade framåt, uppåt. Hans lefnads stora mål att höja sig upp till her-

remannaklassen var förfeladt. Nådde han ock denna svindlande höjd, som han från ungdomen eftersträfvat, hvad gjorde det honom numera. Han skulle dock vara ensam. Ingen skulle taga hans mödas lön i arf: släktlös, vänlös gick han genom världen. Och dock, nej, om ock på trots! Och han bet i hop de magra käkarna.

— Se så ja, låt oss gå, Matti, sade han och steg upp försiktigt, men resolut.

De båda kumpanerna vandrade långsamt upp för Fiskarstranden, förbi de med brokiga varor behängda stånden, veko af upp för den trånga och mörka Svartbrödrumunkarnas gata och stodo inom kort framför den massiva och granna ekdörren med den stora messingsplåten, på hvilken man läste i krångliga gotiska bokstäfver: Heinrich Friedrich Blume, kommerseråd.

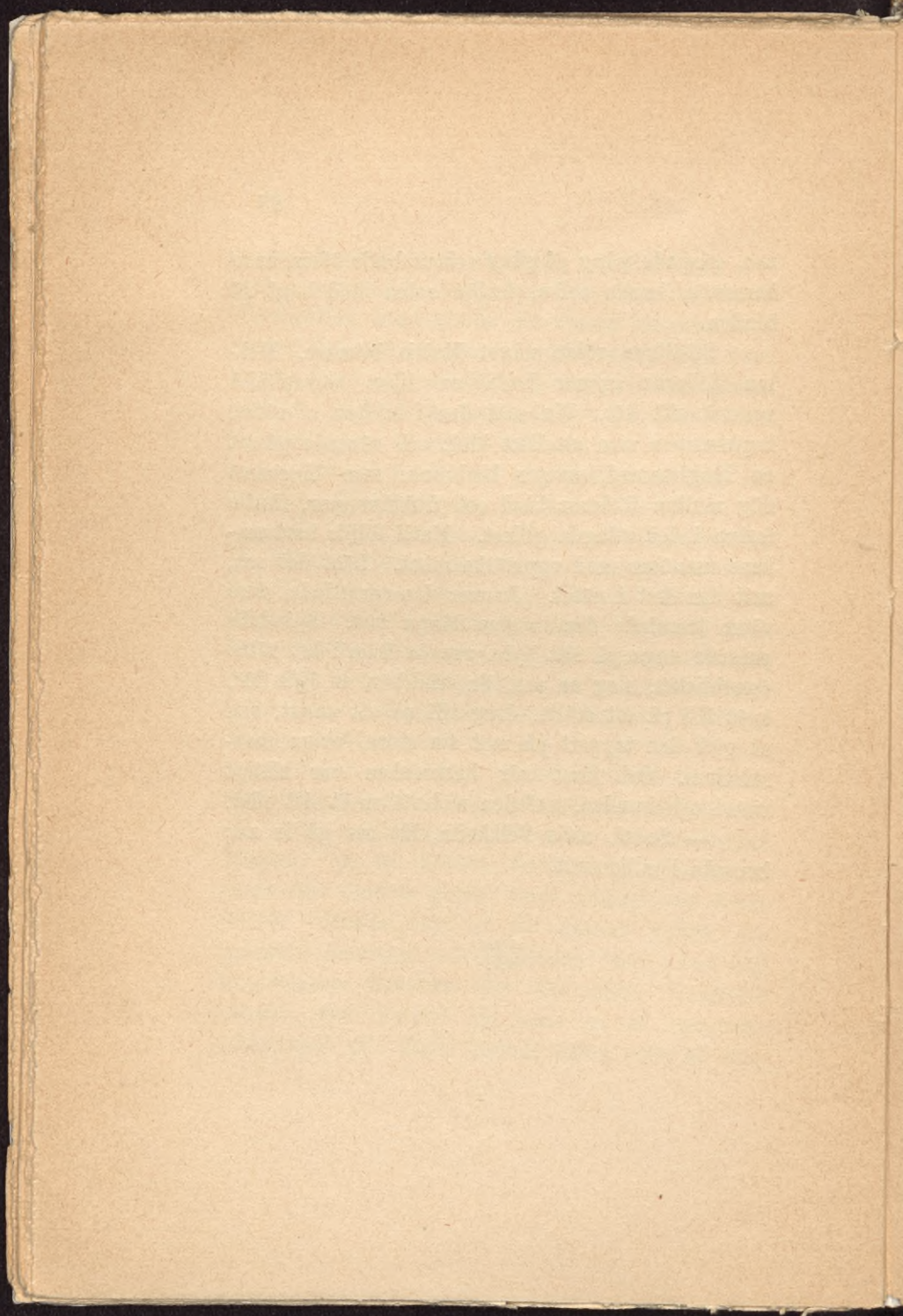
Dörren var stängd. Matti och Veikkolin drogo sig undan och satte sig på sockeln till ett staket, som omgärdade en förvuxen och vanvårdad trädgård. En till hälften vissnad fläderbuske kastade sina längsta grenar öfver staketet och bredde sin blomsterprakt ut för gatans publik, för grändens smutsiga och högljudda barn. Den ena kvarttimmen försvann efter den andra. Veikkolin stirrade tyst framför sig, som en af morgonen öfverraskad uf. Matti började blifva trött på vän-

tan, gäspade gång på gång och undrade öfver, huru herremän kunde sofva, fastän solen stod högt på himlen.

Slutligen väkte något Mattis intresse. Melan fläders grenar hade en liten korsspindel spunnit sitt nät. Nu satt den i midten af nätet, hopkrumpen som ett litet klot, och väntade på att en långlemmad, mager harkrank, som långsamt flög mellan fläders blad och fruktknoppar, skulle fastna i det utlagda gillret. Matti följde harkrankens manöver med uppmärksamhet. Bäst det var, satt den fast i nätet. Ju mer den sprattlade, dess värre trasslade den in sina långa ben. Spindeln passade noga på sitt byte, rusade fram i det rätta ögonblicket, slog en seg, fin tråd här, en ögla där, knöt till på ett ställe, drog till på ett annat, och så gick den tappert på mot sin stora, oviga motståndare. Och först när harkranken var riktigt snörd och bunden, gaf den nådestöten åt sitt offer.

— Se så, sade Veikkolin, låt oss gå in nu; konsuln har kommit.

III.

De båda affärsmännen stego in i förstugan. Luften där var ett extrakt på den Viborgska luften i den gamla delen af staden. Det luktade mögel och fukt, såsom sig bör i en fästning från trettonde århundradet. Uppför en bred, halfsnygg trappa kom man till ett stort kontorsrum med flere fönster på långsidan, alla mot norr. Mellan höga galler af polerad mahogny stodo längs rummets långvägg sex stora pulpeter, som breda percheronhästar i sina spiltor. Deras ryggar voro öfverhöljda med tidningar och bref i oändlighet. Några ensamma flugor fördrefvo sin ledsnad och gäckade känslan af hunger med att surra och dansa kring den papperslapp, som var upphängd i en af de florklädda gasarmarna.

Kontorslokalen var tom, så när som på prokuristens plats. Där uppe på sin höga stol red den outröttlige räknemaskinen Schönfeld bläddrande i stora, i mollskinn inbundna folianter, jämförande priskuranter och bref, utan att taga notis om de två inträdande. Matti och Veikkolin finga ostörda vänta vid dörren en god stund.

Omsider hördes steg och Veikkolin hann knappast säga: „det är han“, förrän dörren öppnades och in steg herr Emil, blek och mager, oklanderligt klädd i blå „pitschak“ med en sorgkantad näsduk, som diskret stack ut ur bröstfickan. Nu for herr Schönfeld upp med fart, lade sitt glattrakade anlete till ett förbindligt leende och sade på bruten svenska.

— Huru befinner sig herr konsuln?

Den s. k. konsuln såg orolig ut.

— Tyvärr, icke väl, svarade han. Men huru är det, Schönfeld, har ni hunnit gå igenom böckerna, och med hvilket resultat . . . ?

— Herr konsul, resultatet är icke godt, svarade den andre allvarsamt och med låg stämma. Men här finnes folk uti kontoret.

Emil Blume vände sig hastigt om. Hans matta ögon och de slappa dragen finga plötsligt lif.

— Hvilka äro de? frågade han.

— Den ena är husets gamla affärsvän, svarade Schönfeld leende och med betoning på attributet, Veikkolin, stockuppköpare. Den andre känner jag ej. Det vore bäst att herr konsuln talade med dem.

Herr Emil gjorde som han tillråddes. Han tilltalade Veikkolin på engång nedlåtande och kollegialt och gaf honom till och med sin hvita, smala hand.

— Jag är Emil Blume, den nya chefen, jag försöker nu att ersätta min fader i affären. Det blir nog svårt, men jag litar på hans gamla biträden. Huru står det till med Veikkolin och hvem är kamraten?

— Tackar för frågan, nog är man ju frisk nu; det här är för öfrigt Matti Kiiskilä från Pielisjärvi.

— Hvad är Kiiskilä för en man? sade herr Emil och vände sig till jätten.

Matti blef häpen öfver denna fråga. I hela sitt lif hade han hört till Blumes folk. I fjorton somrar hade han för firman Lume, Plume eller Splume — ty under dessa namn var firman känd i hela Karelen — fört flottor och prämar, betalt ut dess penningar i tiotusental åt skogsägare och flötare, lyft sin lön och nu viste inte denna herr

Blume, hvem han var. Medan Matti förvånade sig, svarade Veikkolin:

— Han för Vellamo.

— Hvilken Vellamo?

Underkäken på Matti föll slapt ned. Blume kände icke sin egen pråm Vellamo, bygd på ek-krafvel efter ett förlist ryskt kronofartyg. Af luttet förvåning hann han icke heller nu med svaret före Veikkolin.

— Vellamo är en af edra, af firmans pråmar. Kiiskilä har fört den jämte ett dussin andra, lastade med plankor, till Trångsund. Han är nu på återfärd till Suikkila såg. Det är han, som i vinter skall förestå det stora skogshygget i Pallasvaara och Naulamaa ödemarker.

— Jaså! Nå hvad hörs det eljes från sågen, huru går det med skogsköpen?

Veikkolins magra anlete, som sen morgonens sinnesrörelse sett trött och slapt ut, fick nu lif och uttryck, ett uttryck af vaken uppmärksamhet.

— Prisen äro låga för närvarande i utlandet, sade Veikkolin pröfvande, men det vet nog herr, herr . . . herrn bättre än jag.

— Ja, det vet jag nog, sade unge Blume betänksamt. Men de borde icke falla mer nu, säger herr Schönfeld. Och med en hjälplös blick till herr Schönfeld tillade han:

— Huru är det, jag tror vi riskera att köpa skog igen, hvad menar herr Schönfeld? Kronan har stämplat ut en tjugutusen stammar någonstädes bortom Pielisjärvi; skulle inte Veikkolin mot vanlig provision vilja taga reda på, hvad den skogen kan vara värd?

Innan herr Schönfeld hann taga del i samtalet, sade Veikkolin: Den här mannen, han är just från den trakt, där skogsauktionen skall hållas; han har också själf en liten skog borta vid Pielisjärvi, han ville just fråga, hvad herr Blume kunde bjuda för den?

— Ja, herr Schönfeld, hvad skall man bjuda nu, frågade unge Blume.

Herr Schönfeld kom nu med pennan bakom örat fram till gallret. De båda herrarne lutade sig mot pulpeten och där blef ett räknande, hvaraf Veikkolin kunde sluta till, att Schönfeld ville betala så litet som möjligt, för att icke säga så godt som ingenting. Stockprisen hade fallit i England, svenskarne och normännen bjödo under alla tänkbara pris

Slutresultatet blef, att Veikkolin skulle taga reda på, huru skogen låg, hvad stocken var värd och i sista hand göra upp om priset icke per stam, utan för hela skogen i ett köp, och därefter kunde man ju rätta sig.

— Har Veikkolin något mera att säga?

— Ja, det skulle jag ha, svarade han långsamt, i det han tog sig om hakan gång på gång. Jag skulle ödmjukast fråga, om jag kunde få ut mitt tillgodohafvande hos firman?

Blume kastade en kort, orolig blick på herr Schönfeld.

Veikkolin märkte hans oro, men såg själf lugn och outgrundlig ut som vanligt. — Ja si, sade han, jag har tänkt att nu, då det är billiga tider, lägga mig till litet jord och ville därför . . .

— Ja gu' bevars, herr Schönfeld — och unge Blume vände sig till sin förste kontorist, — räkna ut Veikkolins tillgodohafvande.

Veikkolin tog fram sin nötta anteckningsbok.

— Det utgör 7,800 mark, sade han långsamt och med betoning på summan.

— Ja, det slår in, sade kontorschefen. Penningarna äro väl insatta utan uppsägningstid, men inte behöfver väl Veikkolin dem genast?

— Ja, nog skulle jag behöfva dem så fort som möjligt.

— Nåväl, i sådant fall betalas de ut om två månader, svarade herr Schönfeld resolut.

Veikkolin såg betänksam ut, tog sig om hakan gång på gång. Han var synbarligen tveksam.

— Jaha, om två månader således. Betalas summan ut vid Suikkila såg eller huru?

— Ja visst, vid Suikkila såg eller hvar ni vill för öfrigt. Och Blume afskedade de tvänne männen tämligen hastigt, tykte stockuppköparen.

Veikkolin och Kiiskilä gingo ut. Två timmar senare bar det af uppåt mot norden. Men under dessa två timmar gick Veikkolin bekymrad omkring. Måne det där talet om att firman Blume ändå inte är så stark som fordom i alla fall betydde något? För att få någon visshet i saken besökte han sin gamla vän Sergei Feodorovitsch, men träffade honom icke hemma.

Resan upp till Kiiskilä vid Pielisjärvi räckte länge. Uppför Saima kanal drogos pråmarna af hästar. På de vida fjärdarna voro firmans bogserbåtar till hands, men icke ständigt. Stora transporten måste ännu inom de närmaste veckorna föras ned till Trångsund och ångarena voro altjämt upptagna. Tidlals fick man varpa sig fram, segla, ro eller ligga stilla. Under denna tid vidrörde Veikkolin icke skogsaffären med ett ord. Matti talade icke heller om saken för att icke visa sig altför angelägen; han mindes sin hustrus råd.

Veikkolin satt hvarje dag timtal nere i pråmens trånga kajuta, räknade och skref.

Belyst af ett riktigt atelierljus, som föll klart och rent ned öfver hans ansigte, händer, kladd och kontobok, lämnande resten i halfskymning, var han en ypperlig modell för en holländsk genremålare. De hårda, likasom i brons ciselerade dragen, de bleka outgrundliga ögonen, de seniga händerna, alt gaf en bild af slutna kraft och vaken intelligens.

Han jämförde sina anteckningar, kalkylerade och räknade. Och innan han kom till sâgen, hade han den saken klar, att med de pris, som nu betalades i England, Frankrike och Holland, jämförda med hvad firman Blume på sista tiden betalt för sin skog och sina sågar, kunde affären icke i längden hållas uppe. Och föllo prisen ytterligare i nästa vår, så måste firman vara stark för att hålla ut.

Men var firman stark? Skäl funnos värligen att besvara denna fråga nekande. När Veikolin lade A till B och betänkte, att hans penningar icke genast utbetalades, blef han orolig. Skulle hans mödas frukt vara osäker... Och dock å andra sidan, firman Blume osäker, nej, det kunde icke vara möjligt, ett hundra år gammalt hus, säkert, ansedt, solidt — och dock? Hans kinder färgades röda af sinnesrörelse och hans fingrar trummade nervöst på bordet. Huru skulle han få visshet, full, klar, säker visshet i saken? Han måste få det, kosta hvad det ville.

En afton, när höstvinden grundligt ruskat om pråmen, sade han till „vahva Matti“: I natt ligga vi öfver i Puumala by, jag vill sofva ut en natt. Jag härdar icke ut med detta skumpande i pråmen längre.

— Som Veikkolin vill, hade Matti svarat.

Man kastade ankar vid Puumala och våra resande sökte sig hvila i den stora byns rymliga gästgifveri. Veikkolin gick dyster omkring i byn, försökte att varsamt höra sig för hos byns handlande och affärsmän, huruvida hans tvifvel voro endast inbillningsfoster, toma hjärnspöken eller om de ägde någon grund. Hans frågor voro emellertid så fina, att de icke ens uppfattades af någon. Och då man tror hvad man gärna vill tro, kände Veikkolin sig lugnare och, litet skamsen öfver sig själf, sina tvifvel och fantasier, gick han till sängs.

Efter en god sömn utan oroliga drömmar väktes Veikkolin i soluppgången af ett oredigt, enformigt mummel. Han mindes icke alls hvar han var, lyfte varsamt på hufvudet, såg sig försiktigt omkring.

Och se, vid fönstret, där solljuset föll i en skarpt begränsad, gulhvit kvadrat in i stugan, låg en man nedhukad på en gammal, sliten, grön matta. Bredvid honom låg en broderad mössa. Han böjde sitt skalliga hufvud, som var afsnaggadt, så att

svålen var mörkblå och öronen lyste röda mot solen, sju gånger ned mot golvet och reste sig åter upp, omgjuten af morgonens ljus. Hans svarta ögon blickade mot öster med hängifven glöd. De tyktes bortom hundrade land och hundrade sjöar se in i ett aflägsset fjärran, där lyckans och salighetens krona stod att vinna. Besynnerliga ord: „Medjid el haran, Medinet en Nebe“ hviskades fram af den skarpt skurna munnen.

Alt snabbare rörde sig läpparna, alt ifrigare gjorde mannen sina bugningar. Nu höjde han sina armar, förde dem full af vördnad till sitt bröst, stod tyst ett ögonblick, såg upp mot himlen, så hvitögat syntes. Så tog han upp sin runda mössa, rullade ihop sin gröna matta, stoppade in den i en stor lädersäck och tog med det samma fram litet lök, salt och bröd och började att frukostera.

Nu reste sig Veikkolin upp, han gäspade, rörde på sina lemmar; den andra tyktes icke ens se honom.

— God morgon, främling, sade Veikkolin, huru gå affärerna?

— Tack, svarade tataren, icke så synnerligt bra. Jag har kommit tidigare ut i år än jag bort. Svinslakten har icke börjat än, borsten vill hålla sig dyr.

— Jaså, ni är borstuppköpare! Huru kan ni få all borsten såld? Ni har ju en faslig mängd af

den, eftersom ni jagar upp den så här längs hela Karelen. Och hvarför köper ni inte borst i Ryssland?

— Jo, svarade tataren mumlande, alla fabriker i Reval och Petersburg vill ha finska borst. Sergej Feodorovitsch i Viborg köper opp alla borst af mig.

— Jaså, känner ni Sergej Feodorovitsch, huru mår han?

— Min gamla vän och bekanta Sergej Feodorovitsch mår bra, vara bara orolig, när jag sist såg honom, för någon affär med unga Blume, de' vara en dålig affär, Blumes affär.

Veikkolin for hastigt upp. Han kunde icke beherska sig, utan bleknade starkt. Också han, också Sergej Feodorovitsch anade oråd. Och Sergej Feodorovitsch hade en fin näsa, han vädrade bättre än en björnhund.

— Dröjer ni länge här, frågade Veikkolin hastigt.

— Jag går vidare i dag, men kommer igen nästa veckan.

— Hör nu, sade Veikkolin tvekande och hviskande, sedan han kastat en hastig blick på Matti, som sof på bänken; vill ni lofva mig en sak... att inte i dag säga något om det där här i byn, det där om Blume?

Tataren såg förvånad ut.

— Ja, inte behöfver jag tala om det, mig angår det gudskelof icke.

— Tack, sade Veikkolin kort, gick bort till Matti, väkte honom och sade: Stig upp genast och låt oss resa i väg.

Matti vaknade, såg förvånad omkring sig och gjorde som Veikkolin sagt.

Veikkolin gick, ett rof för den största oro, ned till prämen. Han måste vara ensam, alldeles ensam för att öfverlägga om denna sak. Medan Matti sysslade med tross och kablar, gick Veikkolin ned i den trånga kajutan. Det var således sant, att Blume icke var solid, och han, han hade alla sina mödosamt förvärfvade penningar inne i den affären! Svetten bröt fram på hans panna, hela hans inre glödde och var i uppror. Han kände icke hunger, han hörde icke bogserbåtens gälla hvisslingar, han kände icke att prämen vräkte som i full storm, han hörde icke att regnet piskade på prämens däck. Hvilket olycksöde förföljde honom? Skulle han då förlora sin hustru, sitt barn och nu sin förmögenhet, denna sparpennning, alt hvad han skrapat ihop under långa mödosamma år.

När stormen omsider lagt sig inom honom, började eftertänksamheten taga ut sin rätt. Hvad var att göra? Det fans blott en utväg. Men var det rätt, var det hederligt att välja den? Han hade

en förnimmelse af att det beslut han skulle komma att fatta redan låg färdigt i hans inre. Det låg där som ett frö som svälde, grodde, vecklade ut sina blad och som nog i sinom tid skulle slå ut i blom, i handling, i en handling, som räddade honom.

Men han ville icke drifva på detta beslut, det skulle komma så där utan hans viljas sanktion, han skulle handla så att säga oöfverlagdt. Var det då något ondt han gjorde, så bar det ju sin ursäkt inom sig själf. Hvem kan icke förifra sig och öfverila sig! Han grundade och ju mer han grundade, desto starkare och beslutsammare kände han sig. Slutligen fick han den rätta synpunkten. Det var hans skyldighet, hans plikt att bevara sitt eget, att bevaka sina intressen. Och det skulle han göra. Om det behöfdes, så nog skulle han få sitt på det torra; huru det gick med de andra, ja, det var deras sak.

Så satt han och rufvade i flere timmars tid. Sent omsider när det led mot eftermiddagen, gick han upp på däck. Man hade nu passerat Pyhäselkä och nalkades ett jämförelsevis slätt land. Där låg Joensuu till vänster med sina vinda hus, sina långa plank, som gingo i vågor, uppförd som staden är på ett tunt jordlager öfver en grund af äfva till tjugo fots djup.

Bogserångaren hvisslade, slussen i Pielis kanal öppnade sitt svarta, väldiga gap och slök i sitt dunkla mörker både Vellamo och dess dragare. Nu höjde sig vattenspegeln i det svarta djupet. Portarna öppnades och ångaren var åter fri.

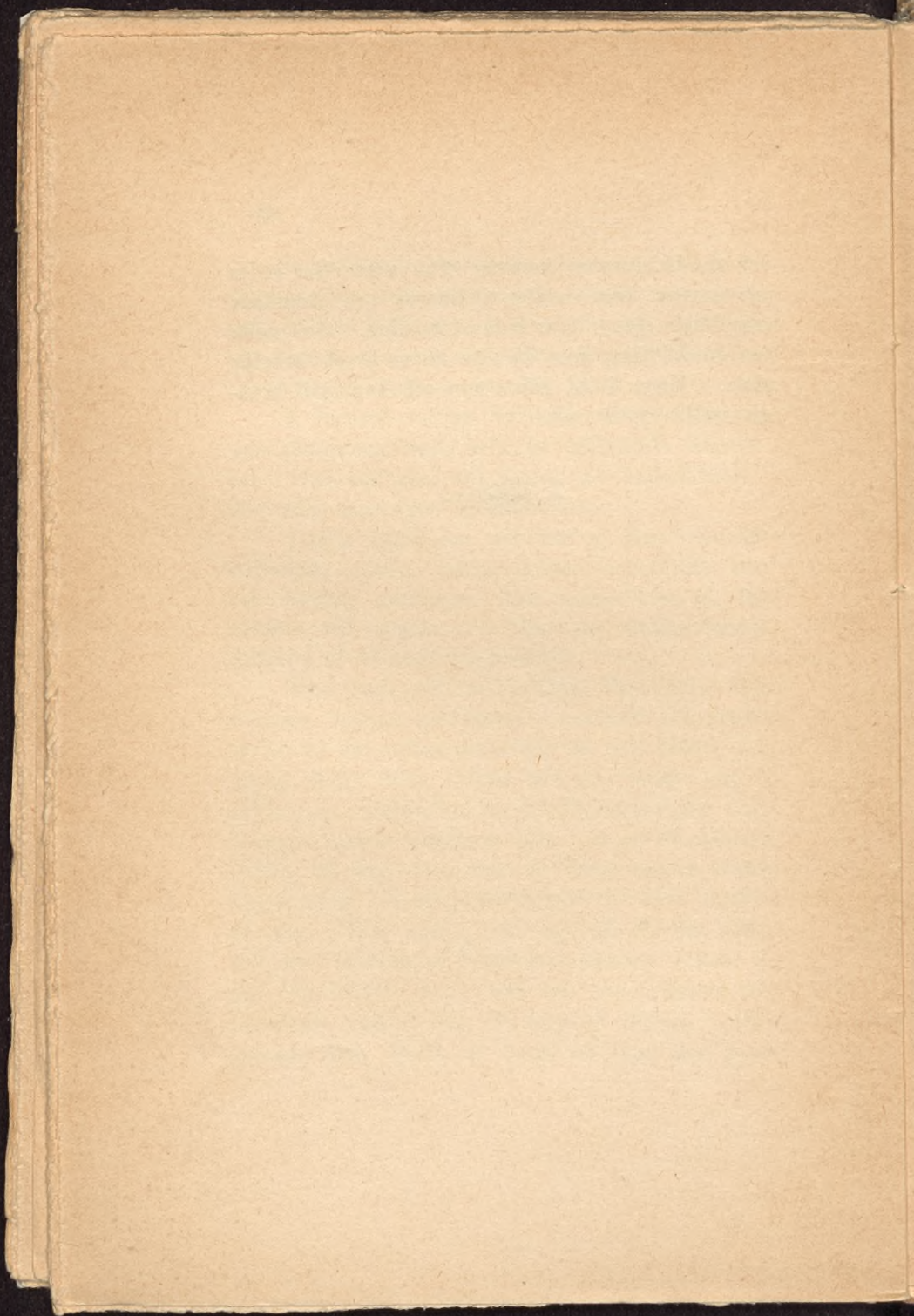
I Joensuu möttes Veikkolin af ett telegram, som kontramanderade hela det tillämnade skogsköpet. Han blef glad till sinnes, det underlättade i hög grad hans egna spekulationer.

Dagen därpå bar det åter af längs den kanaliserade älven, mellan dystra vattensjuka kärr och ödsliga sandmoar. När natten bröt in, låg pråmen till ankars i en djup vik mellan branta utlöpare af de höga Kolinvuoret.

Man hade nått den väldiga Pielisjärvi, som följande åsarnas sträckning i nordväst och sydost breder ut sin vattenspegel till tio mils längd. En häftig storm från västan tjöt och rasade uppe i luften, men vattenytan var jämförelsevis lugn. Våra resande ångade nämligen fram i lä om de mäktiga höjder och åsar, som resa sig längs insjöns västra strand ända till åttahundrafemtio fot öfver vattenspegeln. Först sedan man passerat Martila udde, fick man känning af Pielisjärvis flyktiga vatten, ty här togo åsarna slut. Och nu, nu stampade och skumpade pråmen som ett spån på vattnet. — Och ändock, sade Matti, är detta ett intet mot hvad

det är, då stormen kommer från norr eller söder och sveper fram mellan holmarna och strandens åsar längs sjön i dess hela sträckning. Gud nåde den stockflötare, som då icke finner lä på lämplig plats. Hans flotta rifves upp och han själf krossas mellan spillrorna.

IV.

Dagen därpå, en mörk höstdag, medan stormen alt ännu hven och regnet slog ilsket mot kajutans små fönstergluggar, kommo våra resande sent på aftonen fram. Det var en farlig seglats, ty farleden var icke utprickad, men Mattis lokalsinne lät honom med ledning af de eldar, som brunno på alla holmar och skär, finna rätt på vägen; han agerade nu lots åt ångaren.

Dessa eldar som lyste upp deras väg tändas af fiskare. Sent på hösten när stormen vräker, när naturen är dödssjuk, gammal, trött, då vaknar kärleksdriften hos mujkan, Pielisjärvis rikedom, då drifves den till lek i de tunga, grå vågorna vid de skummande stränderna. Och då lämna fiskarena sina hem för att dygn efter dygn ligga ute på öde holmar och skär, lägga ut sina bragder och salta in sin fångst. Tack vare dessa eldar kom man

fram mellan alla holmar och skär till byns hamnplats.

Kiiskilä by ligger vid en å, som från en sjö bortom Finlands gränser söker sig genom träsk och kärr till Pielisjärvi. Sedan Matti förankrat pråmen i åmynningen och väl stängt luckan till kajutan, steg han i land. Ett förnöjdt leende bredde sig öfver hans väldiga trofasta anlete vid tanken på att han nu efter en månader lång frånvaro skulle få återse hemmet och de sina. Denna hans förnöjelse tog sig emellertid intet hörbart uttryck, ty Matti var icke van vid att klarera sina känslor.

Tigande gick han med Veikkolin till gästgifveriet, skaffade den senare bostad och vidtalade en tämligen sluskig figur Isak Hultila, som ensam och slö satt vid en stänka svagdricka i det ödsliga rummet, att dagen därpå följa stockuppköparen till Kiiskilä skog. Så tog man afsked af hvarandra för att träffas om ett par dagar, då skulle Matti få besked om sin skog och priset för den.

När Veikkolin tidigt morgonen därpå vaknade, blickade han ut genom gästgifveriets små fönster. Han hade varit förr i dessa näjder, men då i andra ärenden och tankar. Nu sökte hans spännande blick till först skogen. Där stod den längst borta vid horisonten, som en praktfull, en blånande ram till en vid och ljus tafla. Vid var taflan,

ty gästgifveriet låg högt uppe på en kulle af Lieksavaaras sista utlöpare vid Pielisjärvi sjö, ljus, ty ovädret var slut och höstsolen hade än engång gått upp i strålande klarhet, som om dimmor, mörker och moln aldrig funnits till.

Veikkolin blickade utöfver bygden, som föreföll att vara väl odlad. Det är då lyckligt, tänkte han för sig själf, då fås här ju arbetskraft på stället, så att duger skogen bara, nog ha vi armar och yxor att få furan fäld. Han gjorde sin enkla toalett, tände sin pipa och gick ut i förstugan för att hos gästgifvaren höra åt om hans vägvisare var till reds. Där satt Hultila redan på förstugukvisten med ränsel på ryggen, långa piekstöflar, ombundna med remmar, och staf i hand, färdig att när som hälst taga del i expeditionen. Hans yttre människa tyktes ha undergått en lindrig hyfsning, han såg icke fullt så förfallen ut i dag.

— Alt är i ordning, sade han helsande. Vårdinan har packat i hop vägkosten, här är den, och bränvin har hon också gifvit oss.

Vid ordet bränvin gick det öfver mannens bleka och eljes orörliga anlete ett drag af färg och lif, som blef ett slags illustration till det ljufva ordet. Veikkolin spetsade öronen, såg skarpt på Hultila och sade:

— Jaså — fins det bränvin med, nå, då är det väl bäst, att jag själf tager pluntan om hand.

En halftimme därefter voro våra vandringsmän på väg. Först gingo de genom byn. Det var den äkta karelska byn. Husen, som tillhörde en familj, en släkt, voro på kullarnas toppar sammangyttrade i små komplexer. Skogen var borthuggen. Endast en och annan af masurknölar besvärad björk eller en gammal rönn stod inklämd mellan bodar och uthus. Husen omgäfvos af åkarna. Närmast fähuset, urkällan för all jordkultur, all växtkraft, låg den lilla täppa, där linet stått högt, blåögd och smidigt under sommaren, där kålrötter och några tobaksstånd, lyxplantor i bondens gård, drogo i sig jordens finaste märg.

När våra vandrare gått förbi den ena gården med sina åkerlyckor efter den andra, kommo de till den gemensamma hagen. Från alla håll hördes pinglandet af skällor och klockor; bygdens boskap gick här under al och rönn, under björk och vide och sökte efter det sista mjuka gräs, som ännu icke gulnat och hårdnat för sommarens sol.

Efter hagen följde skogen, en skog, som här sluttar mot öster; längre fram finnes ett kärr, genomflutet af en å; bortom kärret, som är stort, frostfödande och odugligt till odling, tager skogen vid igen och räcker till — Arkangel, tror jag!

Här någonstans, par mil framåt, går gränsen mot tsarlandet. Ser ni, det här är sagornas sjumila skog.

Och nu bar det af vidare. Med en uthållighet, som icke tyktes veta af någon trötthet, på en kost, som bestod af vatten, salt muika och bröd, vandrade de två männen med tillhjälp af en liten kompass genom skogen.

Om natten lågo de under någon kullfallen gran eller i en förfallen lada på en öde myr. Efter att i trenne dygn ha genomkorsat skogen åt alla håll, var man ändtligen färdig; skogen var utmärkt och, hvad som var än bättre, väl belägen.

På tredje dagen återvände männen till byn. De togo in i gästgifveriet, bestälde sig ett bad, värmdde upp sina frusna och styfnade lemmar och sutto nu om aftonen i gästgifveriet vid en ångande romtoddy.

Under samspråket frågade Veikkolin af Isak Hultila, huru det kom sig till, att denne kände så väl till skogen och hela omnäjden.

Vår man tyktes emellertid icke höra eller fatta hela frågan. Hans tankar voro på annat håll. Hans ögon lyste och glimmade, hans näsvingar rördes, och hela det slappa ansiktet hade fått uttryck och lif. Han blandade nämligen till en ny toddy åt sig och under denna sysselsättning hade han för

tillfället hvarken tid, lust eller sinne för något annat. När han fått sin starka dosis färdig, tömde han den i ett drag och blandade åter till en annan. Med den gick han bort till brasan, som muntert flammade i den stora spiseln, så att det knastrade och smälde bland kubbarne, satte sig så nära elden som möjligt, gned sina seniga, magra lemmar och njöt, njöt af elden som en våt hund, af den heta alkoholen som en ung gud. — Utan att Veikkolin gjort någon vidare fråga, sade han om en stund:

— Jo, ser ni, jag är barnfödd här. Jag skall tala om det allsammans för er. — Så tystnade han.

— Jag har aldrig talat om det för någon annan. Åter en lång paus. — Var god, sitt ner här, här är skönt vid elden, här är plats. Var så god, men skål först, skål!

— Ser ni, jag har varit student till och med och prästgesäll. Ni undrar, huru jag blifvit hvad jag är, knutadvokat, landmätarens biträde, byns skrifkarl, ja — jag skall berätta det för Er. Det är mitt eget fel, helt och hållet mitt fel. Och felet! — ja! Det kan jag nämna för er, för si, ni förstår det.

— Ser ni, man skall aldrig byta om sitt stånd, aldrig söka in sig i en annan klass.

Veikkolin vände sig tvärt till den talande:

— Hvad säger Ni?

— Man skall aldrig byta om sitt stånd, repeterade denne.

— Icke ens mot ett bättre?

— Nej aldrig! Det medför aldrig någon lycka. Man klär på sig en ny dräkt, som inte passar en, ty den är för stor eller också är den för snäf.

Veikkolin såg på kamraten. Denne hade böjt sig alldeles krokig; armbågarna hvilade på knäna och hakan i händerna. Ett kopparrödt sken lyste öfver ansiktet. Han blickade stint in i elden och tyktes lyssna på, huru kolen ramlade och föllo samman. Han såg så gammal, trött och illa medfaren ut.

— Ser ni, började han om en stund, ser ni, hur falaskan faller ned öfver glöden, först lätt som fjun, så tyngre och tyngre, tils kolen, som ännu gnistra och flamma till då och då, nästan betäckas af det fjuniga grå täcket, ser ni, det är en bild af mig själf. Jag har också engång sprakat och flammat. Det var muntra lågor, som stego högt upp, ville både värma och lysa. Men sen bytte jag bort alt det där, som jag nu sagt, att man inte får byta bort, och sen dess slocknar jag alt mer och mer, falaskan faller öfver mig alt tyngre och tyngre.

— Jo, ser ni, jag är af bondesläkt. Jag skulle gubevars bli något bättre, ty läsning gick för mig

som ett huj. Mor sköt på och far hjälpte till, syster och bror höllo mig under armarna. Prästen och kronofogden togo mig om hand. Jag var socknens ära och stolthet. Far talte vid alla stämmor om, att jag läste latin. Mor räknade ut, huru mycket jag skulle få, när jag engång blef prost. Min brors och systers aktning för mig och min lärdom gick därhän, att de kallade mig „herra“.

— Efter umbäranden och försakelser kraflade jag mig upp till student. Jag hade nu bytt bort mitt bondestånd mot herremannens. Jag hade lämnat en varm, stark rock, tagit på mig en vid, men styf dräkt, som kylde mig. Jag hade vuxit ut ur de minas krets, deras hjärtan och kärlek. De förstodo mig icke mer, man endast beundrade mig. Det andra jag lade bort var mitt modersmål. Det var som att byta bort en liten gyllene bägare mot en stor förgyld stänka. Och dock, jag lärde mig aldrig svenska, så att jag felfritt kunnat tala den. Men värst gick det till, när jag skulle byta bort mina bondeärfda åsikter.

Han drack ut, brygde sig en ny toddy och, alt medan han klunkade, fortsatte han sitt tal.

— Ser ni, när jag kom till universitetet, gick liberalismen i hög sjö, det var långt till land, och himlen var klar. Hela världen var frisinnad. Min bondekonservatism strök med och med den det

sista ankare jag hade. Nu var allt inlärdt, intet inlevadt hos mig, alla rötter voro afskurna mellan mig och de mina. Och nu skulle jag läsa på prästen.

Så tystnade han.

Nu hade vedträden fallit sönder i små röda, glödande bitar, som lyste jämt och hett utan flammor och afbrott. Mörkret och tystnaden fylde det stora rummet, som i det osäkra ljuset såg än större och ödsligare ut.

Hultila satt och tecknade med fingret figurer i luften, Veikkolin trodde ren att han såg syner. Men bäst det var började den förre studenten igen sin berättelse. Ehuru han allt emellanåt sludrade till, höll han dock tankarna väl ihop.

— När jag tänker, att allt det här har skett på tjugo år, så är det mig ofattligt. Jag tycker att jag är så gammal som Metusalem, att århundraden förgått, sedan jag tänkte på allt det jag talat om. Jag känner mig så gammal, så tom som ett tomt musselskal vid sjöstranden. Ser ni, saken är den, att jag egentligen slutade att lefva för längesen, allt är mig numera likgiltigt, jag lefver bara af gammal vana, liksom jag dricker. För si egentligen smakar det mig inte mer. Men hvad var det jag skulle tala om, och han började att stamma. Jo, huru jag läste på prästen. Jag började mina teologiska studier i den liberala ändan. Och

så befans det vid examen, att jag var starkare i anfallet på trosläran, än i apologin för kristendomen. Jag hade läst af de där liberala böckerna alldeles för mycket. Och så blef jag kuggad gång på gång, ty jag befans vara en ulf i färakläder, en legd herde, en hvitmenad graf. För öfrigt, för att säga sanningen, så drack jag redan då. Och så kom jag i fattigdom och elände, svält och smuts och köld. En dag, när jag satt där uppe på Rødbärgen i Helsingfors, i mitt usla hybble, kom där en kamrat in till mig.

— Nu har jag något för dig, sade han. Gaska upp dig, gamla gosse! Du skall ligga igen i äjerdun, äta mat alla dagar och känna dig som människa. Du skall bli finsk prässombudsman i Viborg. Läs tidningar, bara läsa, hör du, och lyfta 2,000 mark om året. Kom nu upp i morgon till mig. Du skall få låna min rock och ett par stöflar. Så går du till prässöfverstyrelsen, och så är det klappadt och klart, det är altsammans afgjordt redan. Jag kommer själf efter dig, hör du det. Ja si, det här förstår ni nog inte, men det gör det samma.

— Jag mins icke mer, hvad jag svarade åt kamraten, men sådan hade jag ännu icke blifvit, att jag skulle ha gått in på det förslaget. Jag flydde.

— Dagen därpå ångade jag i väg, och fjorton dar senare var jag hemma. Far, mor, syster, bror, prästen och kronofogden fingo bara skam af altihop. Och jag, jag fick dyrt betala mina tvifvel på den grundlagsenligt föreskrifna tron. Sen dess har jag upplefvat förfärliga år. För hvarje bit bröd jag åt, fick jag veta hvad den kostat. Alt, som förut var mig och de mina till ära och heder, blef nu mig och dem till skam. Från denna tid bär jag det namn, som hvarje person i socknen känner; ni har väl hört, att jag kallas vägglusen. Jag förde en eländig tillvaro. Tigga blygdes jag för, och grafva orkade jag ej. Jag lefde tidtals på att föra böckerna åt prästen, men

Och Hultilas sinnesstämning växlade hastigt om; från allvarsam blef han med ens lustig, han fnissade och skrattade.

— Sen det befunnits, att jag i registret tappat bort en faslig mängd barn, låtit pojkar blifva flickor och tvärtom, låtit en del lefva utöfver hundra år, andra dö för tidigt, så fick jag afsked från den sysslan också.

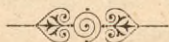
— Nu ha många år gått sen dess, mina föräldrar ha gått hädan.

Hans tal flöt alt svagare, alt långsammare och sluddrigare, orden sutto fast som i tjära, och plötsligt, som hos gamla drinkare, tog ruset öfverhand.

— Om jag blifvit bonde. — Blif bonde, Veikkolin, blif hvad ni är, det är som att byta bort en gyllne bägare. . . . Ser ni, svenskarne säga: bond går inte ut i tredje led -- si, om ni skulle ha en son, nånå, så — nu slog det klick i halsen för honom, han tystnade plötsligt, hans muskler slappades. Lycklig och nöjd sjönk han ned på sin plats, han hade nått sitt mål, glömskan i ruset.

Veikkolin såg på honom.

— Han har misslyckats, därför är han bitter. Och för öfrigt så ljuger han, alla drinkare ljuga. Döden skall någon orsak ha. Alltid är det något annat, aldrig är det bränvinet. — Prat är det, bara prat.

V.

Dagen därpå sammanträffade Veikkolin och Matti enligt öfverenskommelse på Kiiskilä gästgifveri.

Veikkolin var orolig; han hade vidtalat Hul-tila att stå till tjänst som skrifkarl och vittne. Det andra vittnet var Jakob Trast, en gammal gardist, god vän och numera yrkesbroder till Vahva Matti. Men ingen annan än den gamla soldaten hade tilsvidare infunnit sig. Veikkolin hade beslutit, att i dag skulle köpet, kosta hvad det ville, avslutas. Och oaktadt Matti sprattlade som en fisk i Veikkolins not och som en svärfjällad fisk till ändå, drog Veikkolin småningom sin fångst i land, och långt förrän Matti ens själf hade det klart för sig, voro alla stipulationer i kontraktet klara.

I en sak var dock Matti trygg. Veikkolin ville förmå jätten att öfvertaga hela afvärkningen och transporten af stocken för Veikkolins räkning. Men Matti hade lofvat salig Blume att afvärka firmans skog, som låg några mil härifrån norrut; han hade lofvat än mer: alt virke skulle under hans egen uppsikt flötas ned för Pielisjärvi och den strida Pielisälf till Suikkila såg.

— Och det förstår Veikkolin, sade han, att när man har lofvat, så måste man hålla — „mies sanasta ja härkä sarvesta.“

— Men, invände Veikkolin, gamla Blume är ju död nu och

— Ja, men jag lefver, sade Matti argt, och jag håller hvad jag lofvat.

Veikkolin vågade icke längre insistera på sitt förslag för att icke förlora alt. Där fans hos denna jätte en egendomlig blandning af otamd kraft och vek barnslighet, en barnslighet, som visade sig i kritiklöst förtroende och medgörlighet. Denna medgörlighet kunde dock, det viste Veikkolin, stundom taga en ända, i synnerhet i fall Matti tömt några glas för mycket eller blifvit retad. Och plötsligt, innan man viste ordet af, kunde då det fogliga sinnet svänga om till en hallstarrig envishet, som ingen, icke ens Mattis hustru, som eljes lindade honom kring fingret, fick bukt på.

Veikkolin lät därför, klokt nog, sitt sista förslag förfalla och var belåten med hvad han vunnit. Fick han blott skogsköpet klart, så kunde han nog få folk att fälla träden och transportera dem. Kanske kunde Jakob Trast öfvertalas därtill.

Jakob Trast var en ovanligt ful karl, men en riktig krigaregestalt. Han hade varit soldat i många år vid finska gardet, hade gjort fälttåget för Bulgariens befriande, tagit del i många strider, blifvit sårad vid Filippopel och legat i lasarettet vid San Stefano i långa månader efter det hans bataljon återkommit till fäderneslandet. Mannen, hvars namn de guerre var Trast — egentligen hette han Torvikoski — var en reslig figur med en svår upp-näsa, ett par kloka grå ögon och ett par långa, hängande mongoliska mustascher, under hvilka en pipsnugga grott fast för eviga tider. Det hade engång varit svårt nog att inplanta exercisreglementet i honom, men sedan han engång inhämtat det, hade det likasom pipan grott i honom för lifvet. Det soldatmässiga hade blifvit hans andra natur. Han rörde sig automatiskt bestämdt, som en pluton efter kommando. I tid och otid begagnade han sitt „smirna“ och hälsade, som folket sade, af bara sturskhet på militäriskt vis med handen vid mössan. Mössan åter var städse ett gammalt färglöst, urblekt plagg, som, hvar han än köpte det,

inom kort på hans hufvud fick en viss militärisk schamplun.

Alla Veikkolins förespegligar och löften till Trasten voro dock förgäfves.

— Soldaten lämnar aldrig en kamrat i sticket, blef hans reglementsensliga svar till alla Veikkolins lysande anbud. Matti och jag äro gamla kumpaner, han behöfver mig nu, var alt hvad Veikkolin fick till svar.

Emellertid hade frukosttiden för längesedan gått förbi, och ännu hördes ingen Hultila och intet vittne af. Veikkolin gick som på nålar. Tänk om något skulle hända och hela affären rifvas upp igen. Han var desto mera orolig, som gästgifvaren enträget yrkade på att kunderna skulle aflägsna sig. Om en half timme skulle fattigvårdsnämnden sammanträda här med pastor och brofogde. Och dessförinnan borde affären vara klar; eljes kunde både brofogden och kyrkherrn blanda sig i den, och kyrkoherden, den var inte att leka med. Vete himlen, huru det ännu kunde gå med hela köpet.

Och återigen kom gästgifvaren och påminte om att förrättningen skulle börja inom kort.

De trenne kunderna voro dock icke så lätta att aflägsna. Jakob Trast och Matti hade kommit lifvade och upprymda till gästgifveriet och hade sedan dess på Veikkolins konto förtärt ej så obetydligt

med öl och rom. Och nu sutto de där och sutto säkert. I synnerhet tyktes den jättelika Matti vara riktigt rotfast. Han höll sina näfvar, tunga som släggor, på bordet. När han ville bekräfta sitt tal, slog han i furuskifvan så, att stånkor och stop dansade och hoppade. Och skräddarfar och mor, som höllo gästgifveriet, sprutto vid hvart slag till af förskräckelse.

Utom gästgifvarparet och de trenne kunderna satt där borta vid spiseln en gosse, hvithylt och med ett par ögon, så stora, kupiga och klara, att en-hvar måste observera honom. Han lyssnade med ett alt uppslukande intresse på kundernas starkt färglagda samtal om krig och hjältedater, om skogar och skogsköp, vandringar och jakter i väldiga ödemarker, om stockflottor på snabt rinnande äl-fvar och skummande forsar, på vida sjöar, i storm, i dimma och stiltje; om skogsköp, på hvilka tusental och åter tusental mark förtjänats; om skogsköpare, som börjat sin bana fattiga som lappen och nu lefde i Helsingfors som kommerseråd med fyllda kassaskåp.

Gästgifvaren tykte synbarligen icke om att gossen hörde samtalet. Alt emellanåt ovettdades han på pojken och sände honom ut, än i ett, än i ett annat ärende, Det såg ut som om han icke velat visa gossen för någon.

Emellertid led klockan mot tolf. Ingen Hultila kom. Nu kunde Veikkolin icke längre beherska sig, han steg upp och gick att söka rätt på sitt opålitliga skrifbiträde. Gästgifvaren och hans hustru blefvo också allt mer oroliga. Trasten hade just berättat för jätten en historia om, huru han lurat en turkisk utpost på Pinska bärget i Bulgarien, då gästgifvaren-skräddaren kom till jätten, lade hans mössa bredvid honom och med ett inställsamt, smilande leende uppmanade honom att tänka på hustru och barn, ty tiden för middagsmålet var för länge sedan inne.

Vahva Matti lät sig inte störa, han vispade godmodigt skräddaren undan med vänstra handen, medan han ifrigt lyssnade på slutet af Jakob Trast historia. Men då skräddaren blef allt mer och mer enträgen, blef Vahva Matti ond, slog näfven i bordet, så att allt hvad som fans på furuskifvan flög i golvet. Och vänd mot fredstöraren, sade han otåligt:

— Är det här ett gästgifveri, eller är det din skräddarverkstad?

— Ett gästgifveri, det är gifvet, sade skräddaren förskräckt.

— Dra' åt fanders då! Jag sitter här så länge jag vill. Plocka upp donen där. Fattigvårdsbestyrelsen skall jag icke genera. Jag vill vara med på auktionen. Det får jag väl lof till?

— Ja visst, tillade Trasten bekräftande, i det han retsamt såg på gästgifvaren. Auktionen skall försiggå offentligt, så är det stadgadt i lag.

Jätten var åter vid godt lynne och skrattade, så att hans hvita tänder blänkte.

I det samma stego fattighjonen, företrädde af brofogden, stapplande öfver den höga tröskeln in i stugan. Där voro gamla, orkeslösa stafkarlar, som krokmat i striden för lifsuppehållet, fattiga stackare utan annat skydd än det fattigvården kunde förskaffa dem. Där voro små barn, halfvuxna pojkar och flickor, som lämnats utan huld och vård i världen. Alla skulle de nu vid auktionen lämnas bort åt den minst fordrande, som åtog sig att föda och kläda dem för den minsta ersättning af kommunen.

Där bland pojkarne stod nu äfven han med de stora klara ögonen, som gästgifvaren ständigt visat ut ur rummet.

Vahva Matti, som jämte sin kamrat dragit sig undan i ett hörn af den stora stugan, hade fått sikte på pojken. Han stirrade på honom, tils han, omtöcknad som han var af spritångorna, rörd och vek tykte sig känna igen de där ögonen. Det var ju ackurat som hans egen Erik, som för fyra år, då Vahva Matti förde den stora stockflottan ned för

Pielisälff, föll mellan stockarna i timmerflottan och af strömmen fördes ned i den skummande forsen.

— Hör du, Jakob, sade han slutligen stammande och rörd. Ser du den där pojken ... honom med ögonen?

— Ja visst ser jag honom. Han är nog af herremanssläkt — sådant fint hvitt skinn och sådana mörka ögon brås inte på bondblod.

— Jag undrar om han inte skulle vara bra att ha där borta i skogen, i fall det skulle bli affär emellan Veikkolin och mig.

— Hvad skulle han där?

— Bära mat åt stockhuggarena, se om hästarna under måltiden och sedan tjäna som skeppspojke på stockflottan.

— Han ser mig för klen ut därtill .. Kanske ändå om du klär upp honom ordentligt och föder pojken väl. Men hvad säger hustru din? Hon blir nog inte nöjd, om du tar pojken utan hennes vetskap.

— Hm, mumlade jätten tankfullt. Det hade nog sin riktighet. Han skrapade sig i hufvudet, spotade betänksamt och var synbarligen i strid med sig själf.

— Hvems må den pojken vara? Männe han ock skall auktioneras bort?

— Vet inte, men jag kan fråga honom.

Trasten vinkade till sig gossen, som rod-

nande och tvekande, med en kastning på hufvudet för att få den långa luggen från ansiktet, gick till den del af stugan, där främlingarne sutto.

— Skall du också auktioneras bort i dag?

— Jaha, det skall jag — tror jag.

— Har du bra där du varit?

— Nehej, svarade pojken skygt.

— Hvad har du där haft för göra?

— Valla barn.

Nu trängde sig gästgifvaren, som oroligt gifvit akt på samtalen, fram mellan skocken af de fattiga. Han låtsade se obesvärad ut, men kunde icke för den gamla soldaten dölja sin upprörda sinnesstämning.

— Inte ska Vahva Matti bry sig om den lym-meln. Han duger inte till stort. Se, så nedåt sluttande hans axlar äro, öfver bröstet håller han mått som en kyckling, och så han sliter kläder sen, det är rakt ofattligt. Arbeta orkar han inte och svag är han till förståndet också

— Nedåt sluttande axlar, det har han, men han har väl, där han varit, fått bära alla barn i tur och ordning — det tar nog på en sådan en. — Ja, och illa född är han ock, tillade Vahva Matti med en naiv blick på skraddaren. Känn på armarna, sådana pinnar, riktiga usla tändstickor . . .

Gästgifvaren beherskade sin vrede, men hans hustru fördärfvade althop med att häftigt falla Matti i talet.

— Illa född — jo, jag tackar. Jag skall stämma Er för smädelse. Illa född, när han har varit hos mig själf och ätit samma mat som vi andra.

— Hå, hå, är det på det viset, skraddare, se det viste jag då rakt inte. Jaså, han duger då inte till något. Nå, då skall jag taga honom, så slipper ni odågan, sade jätten.

En blixtnöje af glädje lyste till i barnets blick vid dessa ord, en blick, som icke undgick ens starka Mattis talgiga ögon.

— Jaså, ni vill ta honom. Här tages ingen, här bjudes kontant, och jag ämnar behålla pojken, invände den uppretade gästgifvaren.

— Hör nu, Jakob, sade Matti utan att höra på skraddaren. Jag behöfver alt en som kan fylla dagsvärkslistorna, jag är dålig i skriva jag, och om pojken skulle kunna skriva, så — — —

— Nog kan jag skriva och räkna med, sade gossen ifrigt.

Men nu blef skraddaren ond på allvar.

— Skrifva, ja, du kan skriva, som en kråka kan du skriva, gå. din väg du. Jag skall lära dig att prata i gammalt folks närvara.., Och han lyfte armen för att ge pojken en sinkadus, men

Vahva Matti grep ett tag i skraddarens näfve så, att knogarna knakade och deras ägare bleknade af smärta.

Några vidare repliker hunno de bägge motståndarena icke byta, ty nu stego fattigbestyrelsens medlemmar in. I spetsen gick pastorn.

— „Smirna“, sade Jakob Trast, reste sig och gjorde honnör för prästen. Vahva Matti reste sig äfven och hälsade vördnadsfullt. Båda drogo sig undan till en aflägsen plats i stugan.

Fattigvårdsnämndens ordförande, en landthandlare och några af socknens förtroendemän kommo nu fram och slogo sig alla ned vid bordet, där Vahva Matti och hans kamrater nyss haft sina platser. En stor lunta af papper och protokoller lades upp på bordet. Ordföranden började att bläddra i längderna, då och då hviskande ett par ord till pastorn, och så skedde uppropet. Brofogden förde klubban.

Först slumpades gamla Leena bort. Hon blef dyr, hon kunde inte mera användas som förr att se om byns barn.

Ännu dyrare blef en gammal skomakare, ty en gammal gumma kan dock många gånger göra nytta för sig, medan en gammal man inte duger till annat än att snusa och röka tobak.

Så gingo stora och små om hvarandra, priserna voro i allmänhet billigare än året förut. Pas-

torn jämkade där han kunde, så att en hvar af de fattiga om möjligt fick blifva kvar där de triffes.

Nu kom turen till gossen med de klara ögonen. Bönfallande såg han bort mot hörnet, där Vahva Matti satt. Ack! Vahva Matti hade somnat och hängde hufvudet, så nacken höll på att gå ur led. Brofogden ropade upp; huru mycket begäres? Gästgifvaren sade för att icke väcka sin motståndare med lågmäld röst sitt pris.

— Första gången, 60 mark. Bjuder ingen mindre? Andra gången, 60 mark... Tredje gången, och han höjde på rösten och höll upp ett ögonblick.

Skräddaren stod som på nålar.

Nu vaknade Vahva Matti af tystnaden, såg omkring sig, såg på gossen, som blek och upprörd stod främst i raden.

— Pojken där, sade han, i det han hastigt gick öfver golfvet, så att tiljorna gungade; honom tar jag — för ingenting. Slå i bordet, brofogde, hör ni, för ingenting, tredje gången.

— För ingenting, skrek gästgifvaren. Han är galen, han är full, jag har haft pojken i två år, hållit honom i folkskolan, födt honom och klädt honom och, och...

— Var tyst, gästgifvare, sade prästen. Om födan och kläderna vill jag inte tvista med dig, de

äro betalda, och de kunde vara bättre, men si, hvad folkskolan beträffar, så nog är det jag, som tvingat dig att sända gossen dit.

Och vänd till jätten tillade han leende: Hvad skall Matti Kiiskilä med pojken, du har ju barn nog, du flyttar för vintern bort i villande skogen, blir björnens hyresgäst och vargens rumkamrat.

Matti stod kavat vid bordet.

— Männe han inte skall bli till någon nytta! Han skall kunna både skriva och räkna, sägs det.

I det samma fick han syn på gästgifvaren, som stod där som en lefvande fråga.

— Inte skall gästgifvaren säga, att jag är full, när jag druckit hans egen rom. Jag är lite glad, det är jag, men för öfrigt går nog brofogden och Trasten i borgen för mig eller huru?

— Ja visst, svarade båda.

Saken var klar, inga invändningar kunde med fog nu mera göras.

* * *

*

När kl. led mot 8 kom Matti Kiiskilä klifvande hemåt i höstmörkret. Efter honom kom hans nyförvärfvade pojke, som utan vidare lämnat skraddarens hus. Det hade gått upp för Matti, att han måhända gjort en dumbhet, ehuru han icke själf kunde reda ut, hvori den bestod. Att hans hustru

skulle taga i tu med saken och räkna ut, hvad pojken kostade och hvad han var värd, därom tviflade han intet ögonblick; han hade ett blindt förtroende för hennes goda hufvud. Tänk om hon skulle ha lagt sig! Men så väl var det nog inte. Och som en brottslig skolpojke kom Matti långsamt tågande hemåt. Rädd var han förstas inte, men nog var det obehagligt i alla fall. Sent omsider nådde han sin stuga, öppnade dörren varsamt, böjde sig krokig och steg in. Han drog ett andetag af lättnad, hustrun var icke hemma, räakenskapens stund var uppskjuten.

— Se så där, ja, lägg dig nu, kryp till kojs där och somna så fort du kan.

Tio minuter därefter låg gossen på en fårskinnspäls på bänken i ljufvaste slummer. Borta voro de nu alla skraddarens smutsiga barn, skriket och den knarrande vaggan hade tystnat, han fick sofva sin natt i ro. Det dådlösa lifvet vid skraddarens bord, med nål och vax, med tråd och sax, det var förbi. Han drömde om bättre tider, en ny dag randades med ett friskt lif i den fria skogen. Där skulle han vid sidan af Vahva Matti, bygdens starkaste man, gillra räfvar och snara ripor, jaga på skidor och strida om björnens päls och vargens fäll, så att den hvita snön yrde upp under de mörka furorna.

VI.

Vahva Matti satt i sin stuga helt betänksam vid bordet. Hvad hade han gjort, hvad i herrans namn skulle han svara, när hans hustru frågade honom, hvarför han sålt skogen och ökat familjen med ännu en tärande medlem. Och huru skulle hon mån tro stilla sin fråga. Om han blott kunde gissa sig därtill, så . . .

Medan han i sitt stora orediga hufvud hvälfde dessa betänkliga frågor och letade efter passande svar till dem, trädde hustrun Maria rask och säker in. Det var en välväxt, blåögd kvinna af sympatiskt yttre. Hennes röst hade en behaglig altklang. Uppmärksamt blickande på sin man, sade hon sitt: „god kväll, du har varit länge borta på auktionen,“ hvarefter hon tigande gick till spiseln och begynte med sina sysslor.

Maria hade i sina dar gått genom eld och vatten, pröfvat ondt och godt, motgång och medgång, och tyktes ha genomgått alt lika lätt, så lätt som svalan flyger öfver en glänsande insjö eller en stinkande dam. Född på Hogland, i ett utfattigt fiskarehem, hade hon vid tolf års ålder tagits upp af en välmående sjökaptan, som bar det i Vederlaks vanliga, men för en sjöman högst olämpliga namnet Kyckling. Att börja med, hade det vackra barnet näst hunden och katten varit det barnlösa herrskapets käraste docka. Flickan fick lära sig alt, som var onödigt för hennes ställning i lifvet. Så växte hon upp och blef en fager mö, med hufvud som en rakknif, var flink i fingrarna, arbetsam, redig och höll en god ordning i alt, som hon hade för händer.

Och en vacker dag, när kaptenskan, som för öfrigt var tio år äldre än mannen, lämnade detta jordiska, blef Maria, knappast tjugoårig, herskarinna i huset, regerade öfver visthus och skafferier, a, till arfvingarnes stora förargelse öfver kaptenen själf med oinskränkt välde, men regerade väl. Kaptenen hade gjort henne täta giftermålsanbud, men Maria hade alltid uppskjutit med att svara rent ja eller nej. Och därvid blef det år efter år, oaktadt kaptan Kycklings ihärdiga kärleksförklaringar och grannarnes förtal.

Sedan flickan blifvit värdinna i kaptenens hus, lade hon bort duk och förkläde, klädde sig i hatt och förde sig, som om hon hela sitt lif hört till den klass, dit hon så irreguliärt gjort sitt inträde. Med ett ord, hon fann sig som fisken i vatten. Hon blef vackrare för hvar dag, hennes hy blef mjölkhvit och kinderna som nyponblom.

Ett par år räckte denna lycksalighet, så tog den ett snöpligt slut. Kapten Kyckling hade en god vän, också kapten, som med sin lilla smutsiga bark *Toivo* en vacker höstdag återvände från en tur till Cagliari, där han lastat salt. Han kastade ankar utanför Fredrikshamns redd. Han hade med sig kaffebrun malaga, gul xeres och blodrött portvin af olika slag och bjöd Kycklingen ut till sitt fartyg för att smaka på vinet. Det gjorde kapten Kyckling så grundligt, att han på hemvägen seglade omkull och försvann för alltid.

Intet testamente var gjordt, och Kycklingens arfvingar lade beslag på alt. Nu kom räkenskapsens dag, men till och med denna situation var Maria vuxen. Hon lade „hatten och långkläderna“ åsido, tog duken och bonddräkten åter till heders, och utan att knota tog hon emot alla slag ödet tillämnat henne. Då hon kände alla kaptenens affärer, hade reda på aktiernas värde, viste, hvad hvar sak kostat, hade fört kaptenens böcker, så kunde

hon med ordentlighet och ärlighet lämna alla upplysningar om husets tillgångar. Utredningsmännen och arfvingarna, som väntat ett motsatt förfarande från hennes sida, kunde icke annat än förvåna sig och ville naturligtvis visa sig tacksamma. Hon begärde emellertid intet för sig. Fattig, som hon kommit, var hon färdig att lämna allt. Arfvingarna, i botten godhjärtade och, som de flesta oväntadt rika, frikostiga, blefvo afväpnade och gäfvö henne en hederlig dusör.

Hon fick några tusen mark och tre à fyra giftermålsanbud; hon tog emot penningarne, men afslog de senare.

Dessa tusen mark, det svenska språket och titeln madam var allt, hvad hon förvärfvat sig under denna tid. Hon sökte sig nu plats på de stora adelsgodsen och vid sågarna i Kymmenedalen. Det var där hon första gången såg Matti Kiiskilä, redan då i Blumes tjänst. Jättelik och vig lik en ekorre, balanserade han på stockarna, som flötades ned för älften, viftade med mössan åt bygdens ungdom, hurrade och skrek sitt „antakaa mennä vaan“, när han susade förbi de klippiga stränderna. Djärf, orädd och säker, hoppade han på de rullande träden, än stod han midt i forsen, medan skummet slog högt ikring hans länder, än på strandens klippor. Ofta följdes han af Marias beundrande blic-

kar. Från beundran till kärlek är steget lätt uttaget, och en vacker dag gifte sig de båda och drogo upp till Karelen, där de efter Mattis barnlösa broder ärfde ett litet ställe, som i generationer tillhört Mattis släkt.

Världen förvånade sig nog öfver att Maria skaffat sig en sådan man. Men kvinnfolk ha sina underliga ideer, och gud vet om ej det skum, som forsen svepte kring Mattis jättelika figur, väkte hos henne dunkla föreställningar från barnårens poetiska värld, från Hoglands skumhöljda klippor, påminde henne om fädernehemmet i hafsbandet. Eller ock kände hon mähända instinktlikt, att här skulle hon utan motsägelse få användning för sina rika gåfvor att styra och ställa, att herska och regera — väl.

Medan Matti för en månadslön af åttio mark om sommaren flötade stock för firman Blume och om vintern förestod afvärkningen i dess skogar, skötte Maria landtbruket.

Så hade hon hamnat här i Karelen och var nu den enda madam och, utom hennes dotter samt prästens familj, den enda svenska talande person i hela omnäjden. Trenne barn hade de haft: sonen Erik, som för fyra år sedan omkommit på en försfärd, den sjukliga, men tidigt utvecklade flickan Elli och gossen Antti.

Maria gick tigande af och an i rummet och dukade fram kvällsmaten. Om hon sagt något, om hon också stormgrälat, hvilket hon för öfrigt aldrig gjorde, hade det synts Matti bättre än denna tystnad. Den plågade honom som en mara, den snörde till hans egen strupe, så att han icke tykte sig kunna säga ett ord.

Omsider var kvällsvarden framme, och nu först behagade Maria begynna samtalet.

— Nå, du har sålt skogen.

— Ja, det har jag.

— Nå, du fick väl betalt också.

— Månne inte. Du vet att Blume åtrade köpet i sista minuten. Träprisen lära falla nu igen, sägs det. Det lär väl bli en tusen mark i alla fall.

— Nå, det var kanske inte så värst tokigt, men så har du i dess ställe gjort en stor dumhet.

Matti åt och sväljde utan att kunna säga ett ord.

— Hvad för en fågel har du nu fått, hvad heter pojken?

— Hm, sade Matti förvånad. Han blef det alltid, när hans hustru tog honom så der öfverlägset. Hvad han heter! Hvem sku' nu minnas hvad alla världens pojkar heta.

-- Ja, men jag vet det; han heter Bergelin.

— Nå allt annat, det är ju ett riktigt herrskapsnamn.

— Nå, hvems är pojken då?

— Hvems! Hvems skulle han väl vara, min, din —

— Nej, tack vackert, det är han då inte. Vi ha barn nog. Nej du, hans mor dränkte sig för nio, tio år sen.

— Herran bevare oss, sade jätten, stackars människa, hvad kom åt henne.

— Hon lär inte ha varit gift, hade det svårt, och så...

— Nå allt får man nu också höra. Men hvad gör det i alla fall åt saken, och huru vet du allt det där? Du behåller väl pojken ändå?

— Utan betalning, nej tack.... I morgon går du med gossen till fattigvården och säger: tack så mycket, men oss passar han inte.

Matti spottade och skrapade sig i hufvudet. Saken hade tagit en dålig vändning. Hvad tusan hade också gått åt honom, att han skulle gå och lägga sig till ett villfrämmande barn. Skulle han nu medge för gästgifvaren, att han burit sig dumt åt, nej aldrig. Han hade just hunnit till ett mildt uttaladt: ja, men månne det låter sig göra, då dörren öppnades och Veikkolin steg in.

Hustruns anlete mulnade, de kloka blå ögonen började skjuta blixtar, den lilla gestalten rätade på sig.

Emot allmogens vana att först iakttaga en längre, passande tystnad, sade hon kort och kärft:

— Hvad vill ni? Det är nog supet i dag.

— Ja, värdinna, sannerligen är det både nog och för mycket, svarade Veikkolin, i det han dristigt och obesväradt steg in i rummet. Ursäkta eljes, att jag kommer så sent, half nio på aftonen, men det är en viktig affär, som icke tål något uppskof, och jag måste resa sist i morgon afton. Jag har fått i uppdrag att köpa in några tiotal tusen kubikfot stock, som kronan säljer här uppe i Rakkola by, och dit måste jag fara.

— Nå, hvad är det nu?

— Har icke er man sagt, att jag velat köpa ert ställe?

— Hvad! vår lott i byn? Nej, det har han inte sagt!

— Jaså, han lofvade mig att tala om saken, och jag skulle bra gärna vilja ha svar i morgon.

Veikkolin stoppade sin pipa, tog med bara händerna ett glöd från härden i ugnen, tände på pipan, satte sig vid bordet och började att lägga ut affären i alla dess detaljer. Maria hörde upp-

märksamt på, gjorde några frågor, kalkylerade, tog alla chanser för och emot i betraktande, afvägde alla fördelar mot olägenheterna af ett slikt köp. Veikkolin märkte snart med undran och beundran den klarhet och reda hon lade i dagen. Här var det bäst att gå så öppet tillväga, som omständigheterna tilläto; eljes skulle hon ana oråd, och affären skulle bli ouppgjord. I sin förtjusning öfver madamens klarsynthet slog han med bägge händerna på sina knän och tänkte inom sig själf, att en sådan hustru skulle han just ha haft — hade jag vetat, att värdinnan förstod sig på affärer, hade jag visst inte nött min tid bort på krogen. Och Veikkolin lade ut affären i saftiga färger, framhöll alla fördelarna af försäljningen. — Man har värderat hemmanet till sextusen åttahundra, jag ger ettusen mera, om saken blir klar inom kort. Där borta i grannens fors bygger jag en såg, och Matti blir att bo här i samma stuga och sköter om sågen i all sin dag, slutade han sitt förslag.

Madamen såg på sin man, men Matti hade intet att säga.

— Ja, ser ni, sade hon tvekande, saken är den, att han har litet svårt med räkning och dagsvärkslista och sådant, så jag vet inte, om han kan sköta om en såg.

— Men ni då! Jag är viss om att ni läser som en präst och räknar som en kronofogde, sade Veikkolin. Och, tillade han, om icke ni hinner därmed, så skall den där pojken, som Matti lade sig till, vara ett riktigt „tschotta lauta“.

— Hör du Matti, sade Maria, du känner väl hela den här affären nu.

— Ja, det gör jag, sade Matti!

— Nå, hör på då, du har visst fått i dag mer än du godt tål, gå du och lägg dig, jag skall tala med Veikkolin, höra på hans förslag, och i morgon får du ju sen själf bestämma, huru du vill ha det.

Och Matti drog sig undan med bibehållen krigsära. Det var ju i alla fall han som bestämde. Det säger jag blott, tillade han, från Blumes går jag inte förr, än den sista stocken är flötad till Suikkila.

— Ja, nå, då är saken klar, sade Veikkolin, och hans röst vibrerade af sinnesrörelse.

— Ja, förstås om Matti — —

— Matti! Veikkolin drog på mun, Matti, ja visst, ja! — — För öfrigt så borde vi ha den här saken till pappers och så göra ett köpekontrakt för althop, skogen och hemmanet med.

Det blef ett handlande och prutande som rakte i timal. Veikkolin bjöd sjutusen åttahundra

mark för althop, däraf trehundra mark kontant. Resten af köpesumman måste få innestå hos Blume ännu en månad och löpa med fem procents ränta.

— Nej, kontant skall det vara, sade madamen.

— Tag nu reson, madam; fråga Matti, han hörde själf på, huru tiden, då penningarne skulle betalas, bestämdes af unge Blume, och här ser ni depositionsbeviset, och ur sin barmficka letade han fram ett på tyska uppsatt depositionsbevis.

— Huru är det, Matti, hörde du det? sade hustrun, vändande sig mot rummet. Inte för att jag inte skulle tro Veikkolin, tillade hon ursäktande.

— Ja, det hörde jag, försäkrade Matti sömnig, men högtidlig. Och vid Suikkila kontor skulle penningarna betalas, det är nog rätt.

Men den försiktiga Maria gaf sig icke så lätt, hon gjorde ännu en fråga, en fråga, hvilken ännu mer stegrade Veikkolins beundran för henne, ja, som så när hade gjort honom både förvånad och generad:

— Nå, tror Veikkolin också, att penningarna äro säkra hos Blume?

Matti, som alt ännu satt på sängkanten, såg för första gången i sitt lif generad ut å sin hustrus vägnar.

Veikkolin såg upp med en hastig blick, skiftade lindrigt färg och sade endast: i säkerhet hos Blume! No vielä hän kysyy!

Madamen rodnade lindrigt. Ja, ja, sådant har man nog hört förr i världen, sade hon.

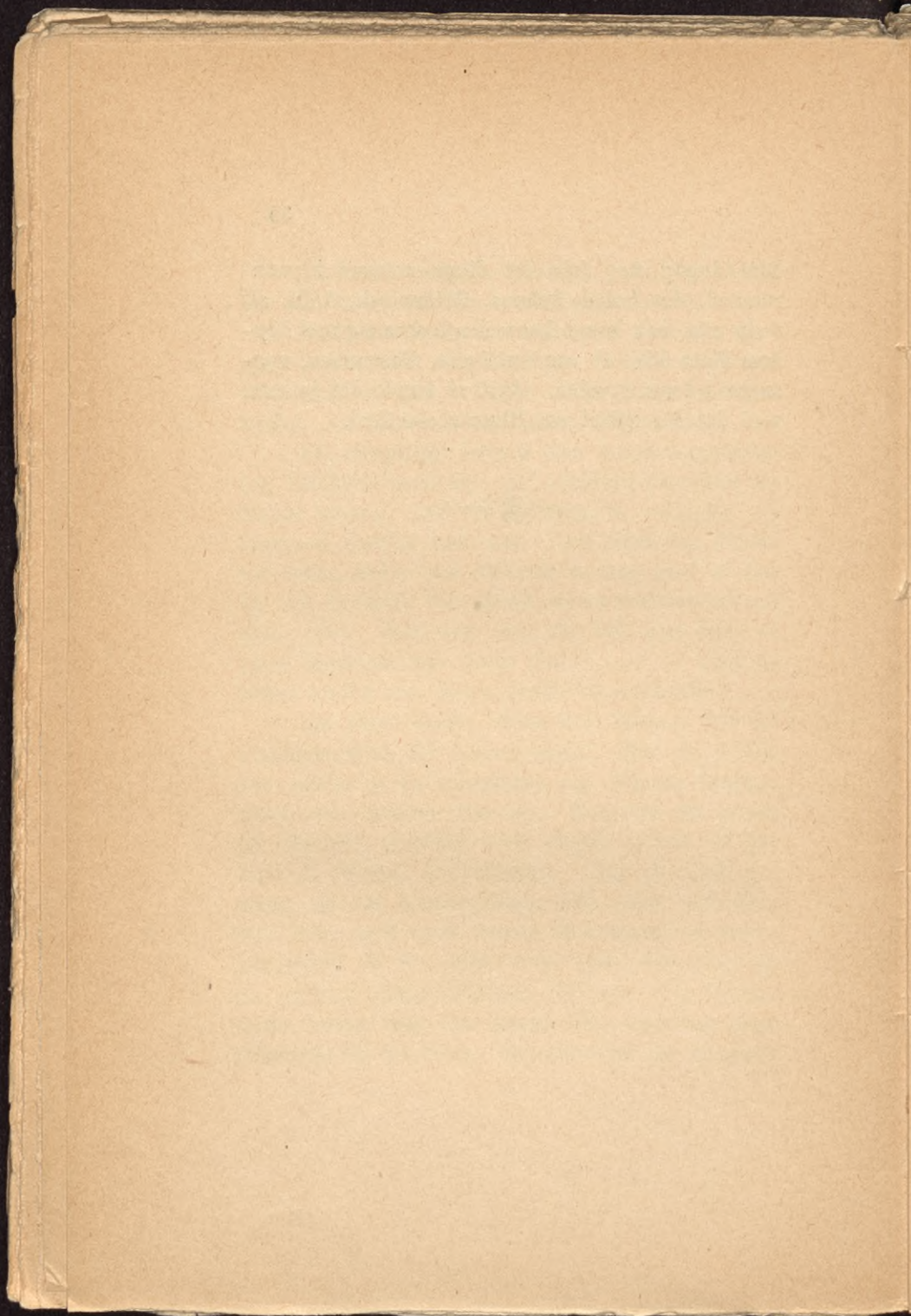
Veikkolin ansåg nu affären så godt som uppgjord. Långsamt steg han upp, skakade hand med värdinnan och gick. Dagen därpå skulle man åter träffas, och då borde kontraktet underskrivas.

Ett oförgätligt intryck från denna uppgörelse tog Veikkolin med sig: en oförställd beundran för Mattis hustru. Det var det klaraste, redigaste och skarpaste hufvud han sett. Att fråga om Blume var säker, redan det utvisade en hög grad af kritik och förstånd, och därtill denna arbetsamhet och detta yttre. Sant nog, hon var icke som hans en gång begråtna, men herre gud Just en sådan hustru som Maria skulle han behöfva.

Om något skulle hända med Blume, vore det verkliga synd, för hennes skull. Men för öfrigt, han kunde ju ha missräknat sig, Feodor Sergejevitch och tartaren lika så. Hela det där pratet om Blumes obestånd vore kanske endast ett påfund af firmans konkurrenter. När allt kom omkring, så var kanske Blume lika säker som förr. Den fara, som syntes honom så hotande, så öfverhängande, då det gälde hans eget, den drog sig nu i fjärran långt tillbaka, försvann och fördunstade, såsom han sett ångan från ångbåtens pipa försvinna till ett intet. Fräsande het och tjutande

kom ångan upp från det djupa mörkret i pannrummet, den hotade bränna, förtära och skälla alt i sin väg, och knapt hann den teckna sig mot himlens klara blå, så var den borta, försvunnen, uppsugen i toma rymden. Just så kunde det ju vara med det där ryktet om Blumes obestånd.

VII.

Dagen därpå kom Veikkolin med Hultila, som såg sömnig och omorgnad ut, och ännu en person till för att göra upp köpet med Matti.

Maria hade städat upp sin stuga. Kaffepannan rykte och puttrade. Själf gick hon allvarlig och blid omkring i sina sysslor. Dottren Elli, en liten spenslig varelse med ett ovanligt sjäfullt anlete, sprang af och an mellan stugan och visthuset. Matti själf satt vid bordet i högsätet med kartor, åtkomsthandlingar, skiftesprotokoll, häradsrättsutslag m. m. och såg mäktiga fundersam ut. Bredvid honom satt vännen Jakob Trast.

Veikkolin och hans biträden stego in, och medan de helsade på värden och värdinnan, benosades de ifrigt af den krumsvansade björnhunden Halli. Man slog sig ner, drack kaffe och talade,

som artigheten det fordrade, icke om den sak, som dock låg alla närmast om hjärtat. Först sedan man yttrat sig om skörd och fiske, förde Veikkolin talet på köpet. Detta hade emellertid diskuterats i familjen i månader, vändts och vridits, häcklats och prisats i byn, så att där icke var mycket att tillägga; därför tog affären nu jämförelsevis föga tid i anspråk. På en timme var allt klart.

Veikkolin skulle för sjutusen åttahundra mark få hela hemmanet med skog och gröda. Pennin-garna skulle blifva innestående hos firman Blume, utom trehundra mark, som skulle betalas kontant. Matti och familjen skulle tils vidare bebo sitt gamla hus. Se där hufvudpunkterna i köpet.

Hultila läste upp köpebrevet i en långsam, släpig och salvelsefull ton, som till den grad påminte Matti om kyrka och läsförhör, att han ofrivilligt knäpte ihop händerna och började att gäspa.

— Hm, sade han, när läsningen var slutad; nog äro penningar ena underliga ting. Där ligga de nu i Blumes kista och yngla af sig.

— Ja, nog är det så, mente Veikkolin. Och nu ären I som herrskap, bon fritt, dricken kaffe alla dagar, behöfven icke så och plöja, lefven såsom himlens fåglar i sommardag gladeliga. Två gånger om året komma pengarna flygande till er från

Viborg. Och med sin blidaste stämma tillade han: nå skrif under nu bara.

Matti tog pennan, stack den i bläckhornet och prässade den mellan sina fingrar, så att naglarna hvitnade, men just då han skulle skriva sitt namn, ty han kunde skriva sitt namn, sade madamen plötsligt: Alt är inte klart ännu.

Det for en ilning genom Veikkolins lemmar, fans där än ett hinder!

— Nå, hvad då? sade han och Matti på engång.

— Undantaget! Jo, undantaget! sade madamen. Jo, ser Veikkolin, Matti har en farmors mor, hon är så gammal, att ingen mera vet, när hon är född, hon är visst hundra år redan. Hon har undantag i gården. I alla köp om hemmanet har det alltid bestått, och det måste också nu vidmakt hållas och fullföljas. Hon bor där bort vid ängen i en badstuga som är lika gammal som hon själf. Eljes är hon ännu kry och rask för sina år, hon går själf, håller reda på sitt och mins alt, som händt för tjugo tretti år sen. Hon måste under rättas om saken, det där om henne måste komma in i pappren.

— Hör du, Elli, gå du till gammeln, I ären goda vänner, och fråga om hon vill komma hit, eller om vi skola komma till henne för att tala om affären.

Elli gick, kvick som en ärla till den gamla.
— Jag tror, det är bäst jag underrättar henne om hvad saken gäller, sade flickan snusförnuftigt, för hon blir eljes vred hon.

Veikkolin satte sig åter, tände på sin pipa och väntade.

— Hvad heter gumman, är hon svår att göra med?

— Kaisu kallas hon, nog är hon svår alltid, hon tål knappast någon på gården utom Elli. Henne älskar hon, oförnuftigt som hyndan sin valp. Jag tycker inte om det, hon lär flickan alla sina gudlösa trollrunor och historier om Väinämöinen och allt det där.

— Trollar hon?

— Det gör hon också, där går folk från minst sju socknar i hennes bastu, hon läser bort deras sjukdomar. Men tyst, där komma de.

Man hörde, huru den gamlas staf taktmässigt slog i förstugans golf. Nu öppnade flickan dörren, stödde den gamla, när hon med möda klef öfver den höga tröskeln. Hon gick lutad, ansiktet var jordfärgadt, huden hängde under hakan i otaliga veck. De små rinnande ögonen blickade ondskefullt omkring sig. Åren hade sugit musten och mårngen ur henne, det såg ut som om huden endast höljde en benstomme. Mycket hade hon icke talat

de sista åren. Den tid, som nu lefde, förstod hon icke, hon hvälfde i sin skrumpna hjärna halftänkta tankar, obestämda drömmar om ett lif, förlevadt ren innan den generation, som nu värkade, var född.

När Mattis hustru och Elli gjort klart för henne, hvad det var fråga om, betogs hon af en lika oförnuftig som häftig vrede. Denna vrede pustade upp en låga i den glöd, som ännu icke förbrunnit inom henne. Hon öppnade den tandlösa munnen, och där välde fram ord af hätskhet och ondska, ord, som kommo stötvis, tankar som bräkts och söndrats, innan de från hjärtats djup och hjärnans gömslen hunnit en stapplande tunga och darrande käkar. Men alt som vreden värmde hennes dommade själ, väktes minnena upp, och något, som hon länge rufvat på, — något som hon i sin ungdom hört i runans form, — ty det ena ordet var liksom hoplödt med det andra, drogs det ena fram, följde det andra efter, som länken i en ked — växte ut ur hennes tal.

— Du har sålt skogen, sade hon, du har sålt, du har sålt...

Bondens bästa värn och fäste,
Gårdens skydd och hemmets hägnad.
Hvad är ängen, hagen, tegen,
Om ej furuskogen funnes?
Säg, hvad skyddar gyllne kornet

När i axet grönt det gömmes?
 Skogen skyddar kornets lifskraft,
 Att af frost det icke ödes.
 Skogen håller sommarvärmen
 Dold i sina skumma gömslen.
 Och om frosten dock har tagit
 Åkerns gröda, lifvets näring,
 Säg, hvem ger dig bark till brödet?
 Skogens fura hundra årig,
 Skogen ger dig svedjemarker,
 Där ditt korn i askan mognar.
 Skogen ger dig pörtets värme,
 Ger dig skydd mot sommarhettan,
 Värn mot vinterns kalla vindar.
 Skogen ger dig jaktens fröjder,
 När du skidar efter varglon,
 Spanar efter björnens iden,
 Följer orrens ljufva lockton.
 Sångens välljud, bärens sötma,
 Tallens saf och björkens lake
 Ger dig skogen, alt för intet.
 Och när ryssen nalkas gården,
 Ger den värn i ofredstider.

Utan skogen kan ej någon
 Lefva uti Suomis bygder.
 Den, som säljer furuskogen,

Säljer bort sin enda lycka,
Öder bort sin enda rikdom.

Hon slog med stafven i golfvet, liksom markerande rytmen till sin runa för att riktigt präglade den in i sina åhörarens minne. Öder bort sin enda rikdom — rikdom — rikdom. Men hundraåringens minne svek henne, när runan var slut. Orden hade burit tankarna, nu voro tankarna slut med orden och rytmen. Hon viste icke mera, hvarför hon stod här, som en narr bland alla dessa främmande människor, ännu ofödda, när hon redan var en gammal ofruktsam kvinna, hon såg med irrande blick omkring sig, ett drag af hjälplöshet och förvåning flög öfver det tusenrynkade anletet. Långsamt vände hon sig om, och stödd af stafven och Ellis hand gick hon åter stapplande ut ur stugan.

När hon hunnit till tröskeln, måste dock något minne om hvarför hon var där vaknat inom henne, ty plötsligt vände hon sig om, slog stafven med kraft i tröskeln. — Jag går aldrig ifrån denna här gården, aldrig — sade hon med hväsande röst.

— Det behöfver hon inte heller, svarade Veikolin otåligt. Gamla mor skall ha godt och fullt opp här, som förr, så sant som jag heter Veikolin.

Den gamla tyktes knappast uppfatta hans ord. — Aldrig går jag, sade hon än en gång, redan ute på gården.

Matti, som stått bakom bordet under hela denna scen, och som bar en djup vördnad för fädrens visdomsord, en obestämd fruktan för runornas makt, hörde bäfvande på hennes tal. Svetten stod honom i pannan, en pinande beklämning hade bemäktigat sig honom, och med hviskande röst sade han åt sin hustru: Den gamla hade kanske rätt ändå.

Veikkolin hade suttit till utseendet lugn rökande sin pipa. Då och då spottade han med säkerheten hos en ekorrskytt in i ett kvisthål i golvet, halfannan famn från honom. I sitt sinne var han dock lika uppskakad som Matti, hans dåliga samvete slog honom, men han fattade situationens allvar. En enda blick på Matti hade gjort det klart för honom, att alt åter hängde på ett hår. Och där han satt, lyckligt nog för honom med ryggen mot dagern, så att hans ansikte icke var fullt skönjbart, sade han kort och öfverlägset:

— Kantänka, käringprat, sådana karlar äro inte vi, att käringsladder skulle få oss att åtra ord och loften. Nu gå vi och taga oss en sup på handeln, eller hur Matti? Och långsamt började han att samla ihop alla tillbehör, kartor, åtkomsthandligar, pipa, hatt och skrifmaterial.

— Nå, skrifver ni under, eller skrifver ni inte under? sade han med ett likgiltigt tonfall i rösten.

Om hustrun sagt ett enda ord, hade det icke varit omöjligt, att Matti rifvit upp hela köpet. Men hon, som icke kunde lida den gamla elaka „trollkonan,“ som hon kallade henne, hade blifvit nästan oberörd af hela scenen, i synnerhet som hon icke fullt förstod innebörden af sången och därtill var af ett opoetiskt sinnelag, hvilket ofta är fallet med dem, som lefvat i många olika slags kulturförhållanden. Den gamlas envishet endast förargade henne, och denna förargelse äfvensom mannens upprörda sinnestämning, den hon ansåg vara svaghet, förledde henne till yttrandet:

— Veikkolin talar som en karl.

Veikkolins ögon blixtrade till, han såg på den vackra, ännu ungdomliga kvinnan. Hennes mod, hennes redighet väkte hans djupa beundran, rättare han var betagen af en känsla sådan, att hvad hon sagt, skulle det ha väkt hans beundran.

Matti skref under, tog emot depositionen, kvitterade köpesumman, fick trehundra mark och köpet var klart. Nej, icke klart ännu, ty nu just kom Mattis son Antti och fattighuspojken Kaarlo in. När den förra fick höra om köpet, gaf han till en häftig klagolåt. Sälja fick far och mor hvad de ville, men Hurja, det var hans häst, den hade

han fått af sin fader, när han var en liten pys, och Hurja fick inte, fick aldrig i lifvet säljas, nej aldrig!

Så stor var pojkens sorg, så högljudd hans protest och vecklagan, att Veikkolin för att få lugn i huset gick in på att, mot en ringa vedergällning, som genast gjordes upp, gifva Hurja igen åt sin unge husbonde. Nu torkade Antti sina tårar och gick belåten till stallet, för att, tystlåten som vanligt, tillbringa sin tid med den fyrbenta kamraten. Nu först var köpet klart.

* *
*

Medan Elli gick med den gamla öfver gården till hennes badstuga, stannade runokväderskan plötsligt.

— Hör du Elli, hvad var det han sade, att han hette — han mannen där borta,

— Veikkolin!

— Jaha, så var det, Veikkolin. Och det såg ut, som om hon i sin tröga hjärna arbetat med bilder, namn och intryck från längesedan förgångna tider. Ty hon talte för sig själf något om en rödgul silkesduk. Gång på gång nämnde hon namnet Veikkolin. Det såg ut som om något minne

dykt upp ur det förgångna. Plötsligt sade hon till sin följeslayerska:

— Mins du Elli, hvad hon hette den der kvinnan, som en vårvinterdag, björken var redan med saf, och svarta hönan hade värpt ren, fans liggande med sin pojke där borta vid vaken? Hon bars in till mig. Jag läste öfver henne runan mot köld och

— Nej, farmor, det har jag aldrig hört talas om.

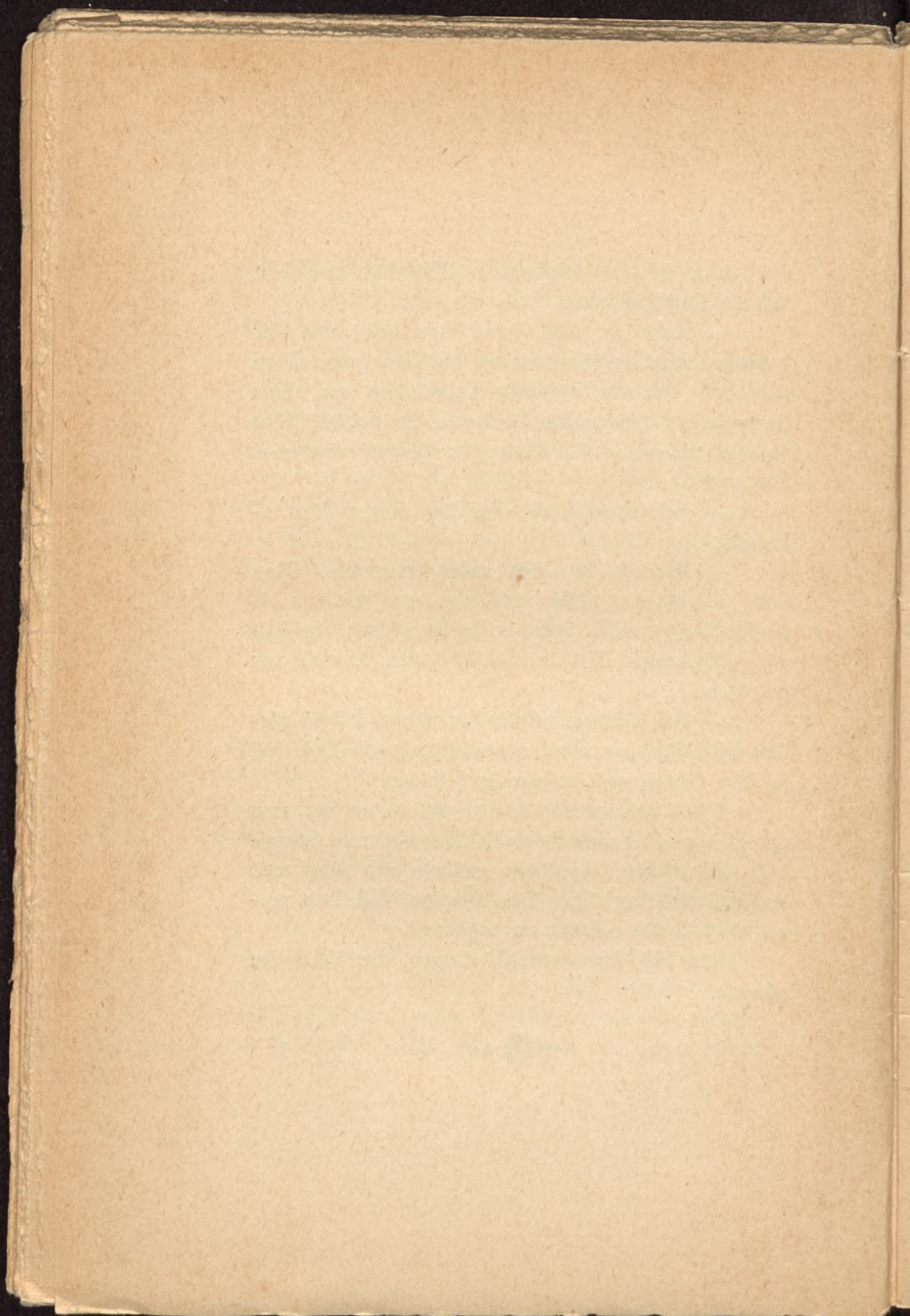
— Mins du inte det, sade den gamla. Hon hade en tre års pojke med sig, som det var ett fasligt bestyr med, ingen ville ha gossen, ty han var utsocknes. Det var i fjol eller kanske var det förut.

— Nej, farmor, inte är här någon död på gården, så länge jag mins, svarade flickan. Erik föll ju från flottan och drunknade i forsen.

I det samma fick den gamla se en so, som trängt sig in i hennes bostad. Hon blef vred, stapplade till dörren, skymfade, grälade och slog med sin staf omkring sig. Den flyktiga bild, hon manat fram i sitt minne, var utplånad.

När Elli åter kom till stugan, var Veikkolin gången.

VIII.

Veikkolin kände det, som om en lärka blifvit instängd i hans bröst, instängd i en trång liten bur, där den inte kunde röra sina vingars par, inte gifva ett jubelljud ifrån sig. Han måste söka upp ensamheten för att riktigt gifva luft åt sin glädje, öppna på lärkans bur. Han var räddad, räddad under alla omständigheter, han skulle i den stora krachen, om den inträffade, flyta ofvanpå. Ja, hvem vet och med aningsfull glädje blickade han långt in i framtiden. Katastrofen skulle måhända blifva orsaken till hans lycka och framgång. När alt ramlade och gick i spillror, var det lättare att plocka åt sig en och annan godbit än nu, så länge firman ansågs solid och oåtkomlig från alla håll.

Han gick så skyndsamt han ansåg passande upp till gästgifveriet, tog ännu en gång det dyrbara papperet i betraktande och genomgick det noggrant. Tänk om det finnes en lucka däri. Nej, papperet var riktigt; nätet var helt, med det skulle han i sinom tid draga sin fångst i land.

I hans glädje blandade sig dock en lindrig bismak af malört. Om något skulle hända firman, så vore det i alla fall synd om Matti; det vill säga hustrun. Det var dock en kvinna med hufvudet på rätta stället, och så bra hon såg ut sedan. Den skulle jag gifta mig med. Han rodnade lindrigt och log själf åt sina ord och drömmar utan att dock kunna förjaga dem.

Så satt han länge försjunken i tankar. Till sist bemästrade han sig, vek ihop sina papper och satte sig att skriva ut en fullmakt för Hultila att fullfölja köpet vid tinget i nästa vecka.

Nu började för Veikkolin en tid af arbete och ansträngning. Men det var den tiden, om hvilken han kunde säga: när det som bäst varit hafver, hafver det arbete och möda varit. Han var ständigt på resor mellan Kiiskilä by och städerna vid Saimen. Han hade tagit i tu med en stor plan, en plan, den han länge rufvat på, nämligen att blifva sågägare. Längre upp i Kiiskilä by fans en fors och vid forsens en gammal förfallen kvarn.

För en billig penning hade han köpt hela rosket. Vattenkraften, fallhöjden och kvarnhjulet stodo icke i något förhållande till kvarnstenarna och den byggnad, inom hvilken de inrymdes. Veikkolins erfarenhet och praktiska förstånd läto honom genast uppfatta att här var plats för en såg. Och den skulle han bygga, och tack vare den skulle hans irrande, osäkra lefnadsbana förbytas till en fast, säker och inbringande. Han skulle från stockjunkare blifva patron, sågägare, affärsman i ordets fulla och egentliga bemärkelse.

Med seg uthållighet och med tillhjälp af en erfaren byggmästare från den gamla byggmästar-skolan vid väg och vattenbyggnaderna fick han sågen inom kort i gång. Småningom hade han lagt sig till så godt som hela byns skogslott, ty när Matti Kiiskilä sålt sitt hemman, och det i byn blef bekant, hvilken enorm summa han fått för sin lägenhet, betogos bönderna af en mani att sälja. Det blef en modesak, en ekonomisk teori, som var oomtvistelig, nämligen att det bästa en hemmansägare i Kiiskilä kunde göra, var att sälja åtminstone sin skog och börja landthandel eller i sämsta fall ligga med penningarna inne på en bank och själf ge sig till stockhuggare, flötare och sågarbetare. Lyckligtvis voro tiderna alt ännu dåliga, byn aflägsen och tils vidare så att säga oupptäkt; eljes

hade mera än en bonde slumpat bort sin lägenhet. Veikkolin hade emellertid fått en aning om, huru landet låg, han viste, hvad han hade att göra. Utan fjäsk, utan enträgenhet köpte han hvad som bjöds, han lät frukten falla ner färdig och mogen, hållre än att skaka på trädet. Innan många månader förgått, hade han slagit under sig alt hvad han kunde, och det innan någon annan hann komma till detta gulmland, där en hvar tyktes färdig att hjälpa honom med att lägga grund till hans drömda förmögenhet, hans förhoppningars gyllne palats.

När penningar tröto, associerade han sig med en handelsman i en af inlandsstäderna. Och vid forsen i Kiiskilä by uppfördes nu i största hast en ny stuga. Där öppnade kompanjonen landthandel och ölförsäljning. Det gick som en dans. Hvad han gaf ut vid sågen och för skogarna, tog han in vid disken och krogen. Veikkolin sysselsatte halfva bybefolkningen, reparerade vägar och trummor för de blifvande stocktransporterna och lät ännu samma höst rensa upp ån, som flöt mellan skogen och kärret,

Han tänkte på alt, hann till öfver alt, och det oaktadt han timal hängde i Mattis stuga och med undrande och beundrande blickar såg på hans ståtliga hustru, hörde på hennes kloka råd, frågade ut henne och fann med illa dold förtjusning i den

kraftiga, kloka kvinnan en syskonsjäl till sin egen; en, som gaf resonans åt hans tal, gaf klarhet åt hans tankar, födde nya ideer i hans själ, gaf honom mod, när han var rädd, varnade honom, då han var för djärf. Med ett ord, han märkte först nu att han småningom glömde sin sorg, sin försvunna lycka, ja, sin gosse, och till slut måste han för sig själf medge att han älskade Mattis hustru.

Kärleken är en sjukdom, ha filosoferna sagt, ett egendomligt sjukligt tillstånd hos kroppen och själen. Den griper sitt offer, liksom höken kycklingen, där finnes intet, som hjälper mot den utom tiden, och icke ens tiden är ett absolut botemedel. Skalderna äro profeter och sannsägare, de ha förliknat kärleken vid en boja. Den är det. I kärleken är den ena slaf, den andra herre, den är en boja, och för fyrtioåringen den tyngsta af alla. Det kände Veikkolin. Huru han än sträfvade emot... han bortryktes som af en väldig våg. Han hade naturligtvis icke förälskat sig som en skolpojke, låtit hänföra sig af några svaga sinnesrörelser; han viste fullkomligt, hvad han ville och eftersträfvade. Men att komma fram därmed, att yppa sina känslor, därtill fordrades mod.

Utom Marias klara ögon, som aldrig gifvo någon anledning till den ringaste förmodan om

att hon såg hvad som rörde sig inom honom, funnos der ännu ett par ögon till, som med en underlig, nästan hemsk klarsynthet gåfvo akt på honom. Det var den lilla Ellis.

Likasom dunörten på sveden badar sin välbildade röda blomkrona i solljuset, medan den del af stjälk och blad, som tränger sig upp och fram mellan svartbrända stubbar och sten, är gul, sjuklig och vissnad, så hade Ellis späda, sjukliga, illa vuxna kropp ett behagligt, sjäfullt anlete med stora, besløjade ögon, hvilkas varma, medvetna och kloka uttryck stammade från modren. I sin barndom hade hon legat flera år till sängs. Sjukdom, läsning, fantasier och drömmar, samtal med äldre personer, främst den runokunniga farmorsmodern hade tidigt låtit hennes förstånd mogna, och ehuru endast femtonårig viste och förstod hon långt mera än alla bygdens unga flickor.

En gång hade provinsialläkaren besökt byn. Det var en jovialisk och något cynisk herre, som först i sina böcker och sedan bland bönderna lärt sig att kalla hvar sak vid dess rätta namn. Han hade undersökt Elli och bland mycket annat, som icke kan nedskrifvas, sagt: bara flickan blir gift, så blir hon nog frisk. Liflig och fantasifull, som hon var, hade hon rodnat starkt vid detta tal. Och nu gick hon med hela sjuklingens svärmeri för

det som var starkt, friskt och sundt och väntade på den, som skulle bjuda henne sitt hjärta och sin hand.

Från den dag, då fattighuspojken Kaarlo med de friska, röda kinderna och de lifliga rörelserna kom i huset och såg på Elli, sände hans blick omedelbart en varm blodström till hennes hjärta. Från den dagen var hon i sagornas land, där älskog var lika naturligt som vågens brus och fåglarnas sång; från den dagen fingo hennes ögon en djupare glans, hon tyktes växa till, och hennes lilla bräckliga kropp såg icke så vissnad och ömklig ut som förr.

Den lilla Elli mera gissade än viste, mera anade än förstod, hvad som försiggick i Veikkolins själ. Det var nyfikenhetens intresse. Undrande och spörjande studerade hon omedvetet hos fyrtioåringen, hvad som rörde sig i hennes eget unga hjärta. Därför var Veikkolin viss om att, när han samtalande med Maria, ständigt finna ett par glänsande vidöppna ögon, som, om han höjde på rösten, om han rörde sig, om han frågade Maria om något, blickade upp till honom med ett sällsamt, frågande uttryck, ett uttryck, som, då fattighuspojken kom in, plötsligt förändrades till ett huldt, kvinligt fint löje.

En dag satt Veikkolin som vanligt inne i stugan, tyst och sluten. Han tänkte med bitterhet

på, huru orättvist lifvets lotter falla, huru annorlunda allt skulle vara, ifall han, som bättre förstod och uppskattade Maria än hennes man, skulle ha fått henne till hustru. Huru mycket lättare hade icke hans kamp för att höja sig varit vid sidan af henne. Han var i en underlig dubbel stämning af lycka och olust, af glädje och oro, han erfor en känsla af vemod och af hat mot ödet, som lekt så grymt med honom. Endast den ringaste yttre anledning skulle nu ha kunnat bringa honom ur hans själfbeherskning och kommit den länge dämnda vårfloden af ömhet och värma, af begär och förhoppningar att välla öfver.

Veikkolins tankar afbrötos af värdinnans klara, lugna stämma.

— Vill Veikkolin ha en kopp kaffe, frågade hon.

— Ja, svarade han med ett uttryck, en passion, som hade hon frågat, om han ville ha hennes ögon.

Hvad som rörde sig inom honom, förstod hon mer än väl, hon var smickrad af hans hyllning, kunde icke ens låta bli att uppmuntra honom. Ja, mer än så, hon gjorde inom sig jämförelser mellan Matti och denna tillbedjare, jämförelser, hvilka icke alltid voro till Mattis fördel.

Veikkolins häftiga svar och varma blick skrämde henne emellertid. Hon blef rädd för sig själf och sade plötsligt och betydelsefullt:

— Nå, i dag kommer Matti hem, han har varit till Suikkila efter penningarna hos Blume.

Vid detta namn och tal nyktrade Veikkolin genast till ur sitt sinnesrus. Penningarna, ja, nu gälde det, om firman kunde betala ut summan eller ej. Dock, hvarför skulle den det icke, visst hade den det svårt, det viste han numera nästan säkert, men i alla fall, 8,000 mark...

— Hör nu, Maria, sade han, hvad skall Matti med så mycket pengar, skulle han inte kunna låna dem åt mig?

Innan Maria hann svara, hördes Ellis röst, som med detta klagande tonfall, hvarmed folket läser böcker af gudligt innehåll, mumlade fram en berättelse ur bibliska historien.

„Om morgonen skref David ett bref till Joab och sände det med Uria. I brefvet befallde han Joab sända Uria på det rum i striden, där han viste, att manspillan var störst. Joab gjorde så och när Uria fallit, tog David Batseba till hustru.“

Denna nedriga historia från gamla testamentet gjorde en märkvärdig värkan på Veikkolin. Hans hjärta började att slå häftigt. Ett ögonblick möttes hans och Marias ögon, och förvirrad frågade han häftigt:

— Hvad läser du där, flicka?

— Guds ord, svarade Elli naift och trohjärtadt.

— Guds ord, jo, det är Guds ord, och Veikolin gaf till ett hårdt elakt skratt och såg bort till Maria, som, så tyktes det honom, rodnade starkt. Han steg hastigt upp, stoppade pipan i stöfvetskaf-tet, glömde kaffet och gick ned till forsen, där arbetet pågick med fart. Men från den dagen kunde han icke glömma konung Davids dåd.

Det var ju rakt, som om han skulle haft Matti i sin tjänst, bedt honom stå nere vid klippan i forsen just där, hvarest de delvis isade stockarna kommo neddansande med det bruna, dånande kärrvattnet, och så skulle Matti en gång, bara en enda gång, halka mellan stockarne, när han skulle hålla fåran klar, där— huru hette det nu? — „där manspilan var störst,“ och då, — men han vågade icke tänka tanken till slut, den var alt för frestande. Och dock, å andra sidan, när olyckan sedan skett, utan hans förvållande. Ah! han kände sitt hjärta vidgas — — — det var som om ett förhänge droges undan för hans ögon och i fjärran visade sig strålande bilder. Det hjälpte ej, att han kämpade med dessa fantasins gyckelbilder, de kommo åter och åter, huru han än försökte att undvika dem.

Ja, han märkte nu till sin förvåning, att, ehuru han besökt kyrkobyen flere gånger, han alls icke, som hans afsikt dock ursprungligen varit, frågat efter sin fädernesläkt eller ens sökt att få reda på sin

son och sin hustru. Hvaraf denna uraktlåtenhet? Fans där inom honom något förut fattadt beslut, något som i sinom tid skulle gå i fullbordan? Han började blifva rädd för sig själf. Nej, bort med dessa drömmar, hade han tid och råd till fantasier om kärlek och familj? Han, som just nu hade så mycket arbete, så stora penningar ute i rörelse, han som måste blicka öfver hela sin affär, se till att ingen länk i den långa kedjan af hans beräkningar blef svag eller brast. Nej, han borde ej hafva mer än ett järn i sänder i elden. Det där måste få ett slut.

En dag, när han satt nere vid forsen och såg på arbetet, rufvande på sina tankar och planer, hörde han ett välbekant pipande ljud öfver sig. Han vände sig om och såg, huru en grupp af rön-
nar bredvid honom belägrades af en hel här af sidensvansar. De små glupska djuren med de granna fjäderhamnarna hade slagit ned på de röda frukterna. — Aha, äro de redan där, då ha vi vintern öfver oss i rippet.

Men han såg mera än de granna, dumma fåglarna. Under rönnen stodo Elli och Kaarlo, de hade ett med en löpsnara försedt spö med sig; men spöet rakte synbarligen ej till för att snärja fåglarna, huru de tvänne ungdomarna än sträkte på sig. Nu hviskade de sakta något åt hvarandra,

så tog pojken fatt i Elli och lyfte varsamt upp henne. Med stöd af rönnen, klef hon upp på hans axel, och nu skulle fångsten begynna. Den späda, sjukliga flicka nmed de djupa, outgrundliga ögonen såg själf ut som en liten fågelunge, som fallit ut ur boet i händerna på en stor förvuxen pojke.

Och dessa ögon, de sökte icke mera att fånga de brokiga fåglarna, de sökte sig rakt in i Kaarlos hjärta. Och de hittade vägen dit. Kaarlo släpte spöet och glömde hela jakten för flickans skull.

Nu blef det Veikkolin för svårt. Huru rika, huru lyckliga voro ej de där tvänne, hvad alt ägde de icke, som han för länge sedan förlorat.

Plötsligt fästes hans uppmärksamhet vid gossens blixtrande ögon. Hvar i herrans namn hade han sett dessa mörka ögon; ty han hade sett dem. Nej, han kunde icke härda ut med de pinande tankarna, han måste ha ett slut på detta. Han reste sig häftigt. Sidensvansarne, Elli och fattighuspojken, hvilka alla märkte honom på en gång, voro i ett nu på flykt och utom synhåll.

Och med en suck af lättnad gick Veikkolin bort till sin såg för att se efter huru arbetet led. Men för första gången intresserade arbetet honom föga. Han såg, huru det stora vattenhjulet rörde sig framåt, huru skoflarna veko undan för det hvita skummet och det svarta vattnet, huru de små hju-

len sattes i en alt häftigare rörelse och surrade och babblade som snabba talande tungor, och hvarje hjul hviskade åt honom: nästa år skola vi mala guld åt dig, penningar, mycket penningar. Och han log ett vemodigt löje öfver sig själf, som stod här och lyssnade på detta vågornas och maskinens buller. För första gången på mycket länge var grundtonen i hans sinnesstämning, i hans tankar en annan än förvärf och vinning.

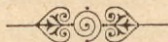
Hvad tjänar det till, jag har ju ingen att samla åt, sade han för sig själf. Natten föll på, när han nedslagen till sinnes omsider åter gick in i stugan.

Han steg in från kyla och mörker till värme och ljus, hälsade och satte sig ensam och tyst uppe i rummet vid fönstret, i den aflägsnaste vrån. Alla andra, till och med hunden Halli, sökte ljuset och rörde sig i det stora rummet närmast eldstaden, där en stor furubrasa knastrade och lyste.

Veikkolin greps af en bitter känsla; han ensam var främmande här. Han tyckte, att han stod utanför i höstmörkret och såg hit in. Det syntes honom så ljust och gladt där inne. Borta vid spisen brann den muntra eld, som klart belyste Maria, Elli, halfhögt läsande i sin bok, och pojkarne, som vid skenet af en fladdrande pärtä spämtade stickor. Hans minnen från förgångna år af lycka

och kärlek, känslor, dem tiden gaf förnyad glans och färg, stormade öfver honom. Han längtade åter efter den ungdomstid som varit, den lycka som farit. En sådan lycka lockade honom åter just här inne, i det varma ljusa rummet och dock — han stod utanför i höst och mörker.

Han gick nedslagen till sitt rum på andra sidan förstugan, kröp till kojs och somnade. Hans drömmar blefvo en fortsättning af hans tankar, han tyckte sig vara en mäktig konung; framför sig såg han en drottning, hon var klädd som bibelns kvinnor i fotsid dräkt, det var Batseba. Hon stod mot en lysande bakgrund och vände sitt anlete bort. Han såg henne endast i half profil, som han nyss sett Maria framför elden i ugnen. Hon gick långsamt framåt längs en väg, som tyktes leda in i det oändliga. Han ville följa henne, men som ofta i drömmen tyktes det honom omöjligt, han var som fastgrodd i jorden. Han bad, han ropade, han ville göra henne uppmärksam på sin närvara, men intet hjälpte. Bäst det var, stod Matti där med sin yxa och högg på en skyhög furu, och med brak föll furan ned öfver dem båda. Veikkolin vaknade, badande i svett, och såg med glädje att morgonens ljus blickade fram mellan mörka, långa, randade skyar.

IX.

Det led mot senhösten. Sidensvansen hade kommit, plundrat rönnens drufvor och åter sökt sin ödemark. Skatan hade vändt åter från sitt somarnöje och korpen från sina röfvarfärder. Hvar-dera sökte sig nu, när vintern stod för dörren, till närheten af människobostaden, likasom den fattige vid nödår söker sig till städerna. Kråkorna höllo hösteting på sädesstackarna och funderade på hvad som nu vore att göra, när vattnet frös i åkerns fåror, sniglarna voro som gelé, daggmaskarna dolt sig i jordens innandömen, och alla kärfvar voro stackade. En gammal klok kråka med glesnad hjässa och uppurrade fjädrar under halsen, en som sett sig om i världen, gaf utslag i saken. Hon kraxade till som en pojke i målbrott ett par gån-

ger; antagligen talte hon om att nu kunde mjukfisket vid Pielisjärvis stränder anses påbörjad. Ty bäst det var, lyfte alla kråkor med ett jubelkrax på vingarna, och det bar af med tillhjälp af vinden i långsam, men säker flykt åt sydväst, bort till andra stranden af den stora insjön.

Israel Veikkolin stod i sin såg, och blickande genom en glugg ut öfver landskapet, gaf han särskildt akt på kråkornas tillgöranden. När kråkflocken endast såg ut som små svarta kulor i luften, vände han sig betänksamt om med ett: förbannadt kloka fåglar de där kråkorna. Jag borde göra som de, ge mig i väg.

Israel Veikkolin hade tvänne lika krafter att spela med, hvardera drog åt sitt håll. Den ena, hans kärlek till Mattis hustru, bjöd honom stanna; den andra, hans begär att ro upp sig i världen, bjöd honom att resa. Då han, såsom ofta är fallet med lidelsefulla naturer, var kall och därtill klok, hade han nu noga öfvervägt saken och kom till samma resultat som kråkorna. Det bästa, han kunde göra, var att ge sig i väg. Det gälde för honom att icke uppge vare sig det ena eller andra målet utan vänta. Tålmod öfvervinner allt.

Därtill kommo ännu tvänne omständigheter. Matti skulle återvända endera dagen, och hade han icke fått penningarna vid Suikkila såg, då var det

bäst att ej se familjen på en tid. Nej, han måste bort med första lägenhet till Joensuu.

Den andra omständigheten var, att skogshygget snart nog skulle börja. Men hvar skulle han placera sin vara? Den länken felades ännu i den långa kedjan, som skulle vinda upp hans gyllne skatt ur skogens djup. Det stred emot, men han måste bort, när han hade den saken fullt klar. Och han reste ännu samma dag.

Det såg ut, som om det kloka beslutet belönat sig själf. När Veikkolin kom till Joensuu, träffade han på en person, som förgäfves bjöd ut sina tjänster åt den ena stockpatronen efter den andra; förgäfves, ty tiderna voro dåliga. Så kom han också till Veikkolin, och nu hade denne, hvad han behöfde, en länk mellan sig och den yttre världen. Mannen hade haft plats hos firman Blume, men, då huset nu i tysthet började att draga in på staten, hade han fått gå. Han drack nog mycket, var då oregerlig och pratsam och for ut mot sina förra patroner, men han kände till de engelska husen, som plägade köpa sin vara från Finland, och då fick udda vara jämt.

Af sin nya bokhållare fick Veikkolin veta, att firman Blume hade det svårt. Icke ens Matti Kiiskilä hade, om han hållit därpå, på dagen kunnat få ut sitt. Men lyckligtvis hade Matti i sitt blinda

förtroende utan svårigheter låtit sig öfvertala att mot högre ränta lämna penningarna kvar i firman.

Vid denna underrättelse drog Veikkolin djupt efter andan. Han hade sett klart in i framtiden, hade bedömt sakerna rätt, och nu gick en känsla af belåtenhet igenom honom.

Nu var den första snaran vitjad. Han kunde fara åter till hemmet och lägga ut de andra. Och det gjorde han. Men när han så kom hem, då väntade det stora arbetet på honom. Ännu en gång måste han en hel vinter lefva i skogen, lefva där natt och dag som vildjuret i sitt eländiga rede; men sedan, sedan skulle det vara slut för alltid, sedan kunde han lega en person för sig. Nu, så länge alt hängde på ett hår, nu kunde han icke lita på någon annan, ty själfver är bästa dräng.

Matti hade med Jakob Trast och sin vanliga kohort af skogshuggare dragit till sitt arbete i Blumes skogar. Kaarlo hade blifvit kvar för att hjälpa kvinnorna. Efter julen skulle han byta med Antti, som redan nu följt sin fader.

Med Maria hade en stor förändring inträffat. Förut hade hon med det begär att hyllas, att omhuldas, som är den kvinliga skönheten eget, utan vidare tagit emot Veikkolins tydligt visade beundran, hans landtliga uppmärksamhet. Men nu undvek hon honom synbarligen. Han åter hade mycket

att bestyra; han hade icke tid att grubbla öfver orsaken till denna omsvängning. I tysthet glädde han sig dock. Han resonnerade som så, att han icke var henne likgiltig; därför var hon rädd för honom. Han kände sig tio år yngre, blodet rann snabbare i hans ådror än på många år, en ungdomlig lust att taga i tu med de svåraste uppgifter kom öfver honom, han blef företagsammare än förr och djärfvare. Med ifver och lust begynte han sitt stora värk. Och sedan hans folk, som brukligt är före arbetet i skogen, gått till nattvarden, begaf han sig med alla sina män till skogs, som till en fest.

Det är ett hundlif, stockhuggaren för i djupa skogen. Tidigt om morgonen är han uppe, i snö och köld; furorna fällas, kvistas och dragas med tillhjälp af de små ulliga hästarna till stapelplatsen vid åstranden. Snön yr kring folk och hästar, svetten lackar ur handen vid det tunga arbetet. Litet kall mat och en kopp hett kaffe är hvad som bestås. Är lyckan blid, och ställes så till, att någon f. d. kockpojke eller värnepliktig, som tjänat vid köksstaten, finnes bland arbetarne, kan en het soppa då och då göra afbrott i den enformiga dieten. Och när kvällen kommer, föras hästarna samman under någon skyhög gran; där stå de tätt,

så att de värma hvarandra, och få sitt nattfoder och sitt täcke, medan männen krypa till kojs.

I en koja, som har trenne väggar och ett vattentätt tak, ligga de på lafvar med fötterna åt kojans fjärde och öppna sida. Utanför kojans flammor en eld, som brinner hela natten, dels för att afhålla vildmarkens djur, dels för att hålla människans fötter varma. I regn, i tö, när snöstormen drifver fram mellan furornas grenar, när kölden är bister, så att småfåglarna falla döda ned från sina kvistar, när norrskenet flammor, stjärnorna gnistra och vintergatans miljoner ljus glimma, är denna koja alt, hvad skogens raska gossar behöfva för att hvila ut sig efter dagens tramp i alnshög snö, efter hundratal yxhugg i furans hårda ved.

Är afståndet till hemmet, såsom nu var fallet, flere mil, bli besöken där inskränkta till det minsta möjliga: ett par gånger i månaden, och äfven detta först, sedan snön fallit och skidlöparen kan gena öfver kärr och sjöar.

Mycket talas där icke under arbetet i skogen. Vid yxhuggens dån, vid de störtande stammarnas buller höres knappast annat än ett ljudeligt: „pois tieltä,“ ur vägen. Morgonens kyla drifver till arbete, kvällens mörker och tröttheten efter dagens vedermödor till sömn.

Att vinterkölden är bister, att snön faller alshög, att stormvinden susar fram i skogen, att dagen är kort och skum, natten lång och kall, — alt fördrager stockhuggaren med jämnmod. Men ett finnes, som gör hans lif surt, hans lynne tungt, tager lust och hälsa från honom. Det är regnet. Regnet är hans värsta fiende, en våt höst och en våt vår är för honom som åskväder för fiskaren och nattfrosten för jordbrukaren, det är hans ruin.

Veikkolin låg i med arbetet från morgon till kväll. För sina känslor och drömmar fick han icke mycken tid. Där björnen ligger i sitt ide, anger endast en gulaktig skiftning på snön, att ett egenomligt lif, som föder sig själf, döljes under snötäcket. Så var det också med Veikkolin.

Endast då och då vaknade hans fantasier upp. Endast sällan drömde han om den sköna Batseba och hennes konungsliga älskare. Då kunde han, till sitt folks undran, gå omkring blek och dyster i några tinmar; men sen tog arbetet åter ut sin rätt. Han hade en känsla af att alt detta låg till våren begrafvet djupt inom honom som sädeskornet i jorden, att alt skulle åter väckas upp med sommarens sol till lif och kraft, och då skulle väl lösningen komma på alt detta, som nu trasslat ihop sig.

Huru det skulle gå, det viste han icke, brydde sig icke håller om att utgrunda det, — „se on sal-

littu," det är så beskärdt. Detta uttryck för den stora naturreligionen, som bland alla jordens folk räknar de flesta bekännare, är det som ger motståndskraft åt fellahn likasom åt den turkiska bonden, där de arbeta under en brännande sol med skatteindrivarens piske öfver sina hufvud, åt rysen, som odlar sin jord i hopplös kommunism, åt den fattiga jordarbetaren, som i nordén strider mot nattfrostens härjningar, ger dem alla den alt besegrande andliga segheten, resignationens mod. Ett mod utan hopp. Detta „se on sallittu," detta romarens fatum, „det är sagdt," och grekernas tragiska öde är produkten af en världsåskådning, som röjer en lägre grad af utveckling, en inskränkare syn på företeelserna, men som därför icke hindrar den, som omfattar läran, att lägga i dagen en heroism, hvilken mer än en gång förvånat världen.

Nu hade man kommit långt in i mars. Dagarna blefvo längre, solen glödde morgon och kväll mellan furornas svartnade stammar. Snön glintrade som om miljoner små stjärnor snögat ned på den.

Stockhuggarens arbete blef tyngre. När yxan föll slag på slag mot den skälfvande stammen, skakades snö och vatten ned från grenarna, föll öfver hufvud och nacke på arbetaren och trängde ge-

nom kläder af hvad slag som hälst. Själfva arbetet blef svårare, ty medan hvarje slag af yxan under vintermånaderna med lätthet trängde in i tallens hårda, men spröda stam, satte denna stam sig nu på våren liksom till motvärn mot stålet. Trädet hade blifvit segt och elastiskt, det hördes redan på klangen af slaget.

Och en klar, vacker marsdag, när snökristallerna glindrade som små tindrande stjärnor, när orrtupparne samlats på en uthuggen plats och spelade upp sina vackraste vårvisor för de tjusta och lyssnande orrhönorna, kommenderade Israel Veikkolin „halt“. Det var slut med hygget för i år. Vintern var öfver. Långt under snön, under kälan hade dolda krafter börjat att röra sig. De stego upp allt högre och högre längs de fina fibrerna mellan barken och trädet i vedens celler och ådror. Nu dugde bjälken icke mera till virke, ty de tunnflytande safterna gå snart öfver till jäsning. Trädet ruttnar snart, är mindre varaktigt och tål icke så lång flötning i vatten, det sjunker på färden längs älfvar och sjöar.

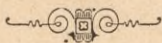
Men nu fingo stockflötarena brådt. Med den sista snön måste stockarna släpas från urskogens djup till närmaste å för att längs denna transporteras ut till sågen. Det var ett tungt arbete för manskap och hästar. Hvardera ändan af stockarna

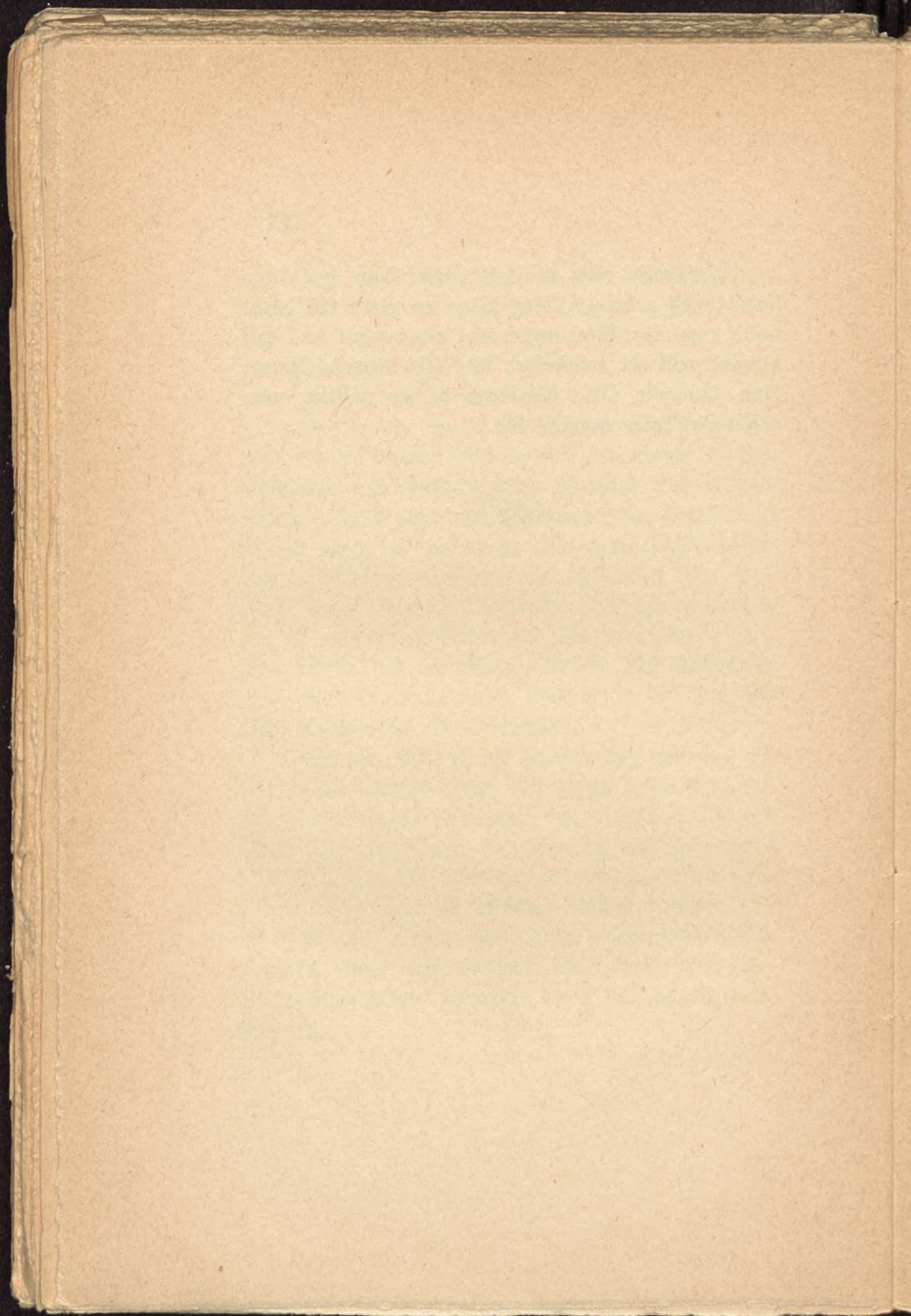
bands vid små korta kälkar eller stöttingar, så höga, att, äfven om medarna skuro in i snön, stocken dock icke rörde vid drifvan. För hvarje kälkpar spändes en eller ett par hästar, alt efter vägens bättre eller sämre beskaffenhet.

Dagen om drogo de flåsande hästarna öfver höjder och laviner, öfver kvistar och grenar, mellan vindfällena och stubbar stock på stock från skogen. Våldiga furor, som stått hundrade år, fördes bort ur sin skog, ur en skog, där människofjät hittills icke trykt ett enda spår vare sig i snön eller mossan; under muntert hojtande och uppmuntrande rop af männen släpades skogens resar af de små, men starka och uthålliga hästarna till brädden af den lilla ån, som, ännu täkt af is och snö, flöt förbi Kiiskilä by till Pielisjärvi.

Och så, när värmen smälte upp drifvan, och alla bäckar svälde öfver, och åarna bytte om natur och blefvo ilande strömmar, när stockarna i svindlande fart drefvo ned mot sjöarna, då blef arbetet icke lättare. Ett bad mellan isflackorna i strömdragen kom icke så alldeles sällan i fråga. Ty nu, just nu, under den korta öfvergången från nordens vinter till nordens vår, skulle det största möjliga arbete presteras inom den minsta möjliga tid.

Veikkolin var nu i sitt esse: han dref, han hetsade på arbetet. Men när han var i sin bästa fart, kom där öfver myr och mossar ett bud till honom med ett märkeligt bref från firman Blume. Han lämnade alt i händerna på en pålitlig man och reste ännu samma dag.

X.

Det var vår. Lärkan hade först burit ut detta budskap, så hade ärlan kommit och gifvit sin försäkran om samma sak, och nu gick svalan i borgen för, att det så värkligen förhöll sig, och dock, det var en sak svår att tro, att öfvertyga sig om. En vår utan sol med grå dimmor, som slaskade och vätte ned allt och höll värmen borta från jorden, det var ingen värklig vår. Allt såg kulet och dystert ut. I videdungarna och på dikeskanten låg snön smutsig och vattusiktig; på ängarna låg fönan ännu och släpte endast maskrosen och hundflokkan genom sitt grå täcke. Värmen hade icke kommit än, ännu var ångan icke riktigt uppe, naturen arbetade för half maskin.

Den stora sågen vid Suikkila, firman Blumes största etablissement, arbetade också den för half

maskin. Ehuru sågbladen alla dagar surrande och tjutande, likasom i anfall af vrede och raseri, refvo upp stammarnas fibrer och levererade spån, bakor och plank i mängd, märkte dock en hvar, att arbetet gick utan kläm och fart.

Det oberäkneliga något, som kallas världsmarknad, var flau. Hvarför och för huru länge, det kunde ingen veta. Men att den var flau, det syntes främst på de väldiga högar af virke, som bredde sig ut öfveralt. Staplarna trängde sig ut öfver gård och dikesrenar in på lindorna och åkrarna. De bygde upp sig längs vägarna likt höga hus, bildade gator, gränder, kvarter i en väldig stapelstad utan lif och rörelse, en stad, där ingen bodde i de kompakta husen, där ingen rörde sig på de trånga gatorna, där intet buller hördes från de små öppna platserna och inga vagnar surrade fram på spårvägarna, utan dessa till hälften fördolda under spånor och nässlor smögo sig fram längs de öde gatorna.

Att sågen arbetade för half maskin, det märktes också på de unga. Där stod mellan 6×1 tums staplarna en gammal ärrig och sårig hägg, nästan en stubbe. Den hade dock fjäskat med att pryda sig i blad och knoppar, för att än en gång, innan dess dagar vore räknade, fira den unga vårens lekar. I dess grenar hvisslade ett rödsjätpar, och man

behöfde icke, som kalifen i Bagdad, i sju år ha studerat fåglarnas språk för att förstå, att det var den lyckliga kärlekens språk de tu kvittrade. Vid häggens fot satt en ung flicka och en ung man. Hvad rödstjärten sjöng i allegro, det talade han i adagio, — ack, intet arbete på sågen, intet eget hem och intet giftermål! Blyga drömmar om ny lycka och ung kärlek dränktes i tårar och kväfdes af suckar.

Det märktes bland de gamla. Stabbläggaren Mäkelä stod i kvarteret, där 3×9 tums togo vid, med armarna i kors öfver bröstet. Midt emot gatan med det finaste kvarteret, där 3×12 tums voro lagrade, satt kolportören Johansson och höll på att med andans ifver och trons makt skaffa sig och nykterheten en proselyt. Med sin breda, blida, gudi hängifna min gick han på med sitt salighets hopp och med lufsens krona. „Herran hatar de mäktiga, Israels förstar och dem, som förhäfva sig, han hatar de högmodiga, och de högfärdiga fresta hans vrede.“

Och Anders Mäkelä blickade dystert framför sig in i 3×12 tums stapeln och hvälfde dunkla, oklara tankar om alltings förgänglighet och obeständighet. När nu icke Blume, icke ens den rike Blume, som han tjänat i hela sitt lif, var att bygga på, utan lämnade arbetarene obetalade i fjorton dagar, då kunde man småningom söka sig ett stöd utom fir-

man, och Johansson kunde ha rätt: bränvinet och herrarnes högfärd hade misshagat Gud.

Det märktes i kyrkan, där optimisten, lätt rörd och sangvinisk, bygde sitt hopp på bön och åkallan i denna nöd. Det märktes i de små arbetarehemmen, där pessimisten satt melankolisk och dyster, medan mor gick på tå i sina sysslor, och barnen skygga smögo kring det fattiga hemmets utkanter.

Det märktes på krogen, där opportunisterna sutto och drogo sin nytta och hade sitt nöje af den oväntade ledigheten, medan de hviskande framkastade samhällsförbättrande utopier och löste arbetarefrågan såsom cirkelsågen jämnade plankändorna. Men innerst i rummet bakom krogdisken, där larmades högljudt. Där hade de yngsta orostiftarene slagit sig ned och, likasom de första snöflingorna hvirfla omkring och korsa hvarandra i den ännu icke afkylda höstluften, på samma sätt kunde man i den upphettade luften i krogsalen höra stora ord och vilda svordomar hvirfla omkring, stöta mot hvarandra, trängas om plats, ord som lofvade eld och förstöring åt Suikkila och dess omnäjd.

Medan oväsendet där inne var som värst, öppnades dörren, och en gammal stabbläggare kom hastigt in åtföljd af en kvinna. De tyktes ha något viktigt att meddela, det märktes genast. De närmast stående tystnade också med ens, där blef

som ett tomrum, ett hål i midten, dit larmet ramlade ned, och om en minut hördes endast ett enstaka: nåh! nåh! hvad står på? Stabbläggaren förkunnade, att ångbåten nyss lagt till vid bryggan, och att herr Emil Blume var ombord på båten.

— Han, den valpen, som stält till hela det här eländet, hördes det nu i hopen. Han, som för några år sen sof här sommaren om i hängmattan och inte iddes se upp, om inte ett kvinnfolk gick förbi.

— Låt oss gå till honom och fråga, om han ämnar betala sina arbetare eller inte.

Det blef ett allmänt tumult i krogen.

— Nej, stopp nu! vänta litet, ropade nu stabbläggaren öfver tumultet, han är inte ensam. Veikkolin är med honom, Israel Veikkolin.

Nu tog talet en annan vändning. Den nyss så dystra och upprörda sinnesstämningen slog om. — Jaså han. Ja, kan någon hjälpa här, så icke är det engelsmannen eller fransosen, nog är det Veikkolin. Det är en karl, som skött om sig, han har pengar, såg i Kiiskilä och skogar sen. Vi gå mangrant till kontoret.

Och från mörk förtviflan och modlös nedslagenhet skiftade sinnesstämningen plötsligt om till förhoppningsfull förbidan på bättre tider och ett

omotiveradt förtroende till firmans förmåga att kunna betala.

I all hast betalades supar och ölhalfvor, och nu bar det af i våraftonen i ett långt, oregelbundet tåg ned till kontorsbyggnaden.

Denna stod nere vid forsen, så nära fallets strand, att skummet stundom stänkte upp på dess veranda. Byggnaden omgafs af en vacker och väl skött trädgård, i hvilken vårarbetet nu pågick med mycken ifver. På en stor parterr framför trappan blommade oräkneliga violetta crocus och hvita snödroppar, medan en och annan tulpan lyste som en röd blodfläck mot den svarta mullen. Auriklarna stodo i knopp, och med rödfrusna fingrar kraflade sig pionerna upp ur jorden.

En ung välväxt kvinna med ett litet, vackert hufvud och ett svårmodigt, intelligent drag öfver det välbildade anletet, sysslade med att ansa några nyss aftäpta rosenbuskar och knyta upp ampelopsisrankorna kring verandans galler. När hon hörde det tunga smaskande trampet på de våta vägarna, blickade hon hastigt upp. Hennes anlete skiftade färg, hon såg sig förskräkt om. Så skörtade hon hastigt upp sina kjortlar och sprang lätt som en hind in till kontoret.

Ett ögonblick därefter kom hon ut med sin man, sågens förvaltare Paulsson. Denne var en

kraftig, undersätsig person med skarpa, stickande ögon. Mannen bar en revolver i handen. Den vackra frun bekämpade sin oro och hviskade: Karl, förfira dig icke, Karl, Karl. Nu stodo arbetarne innanför trädgårdsstaketet.

— Hvad vill ni, sade Paulsson vresigt.

Allmän tystnad.

— Hvad vill ni, frågade förvaltaren med hög röst.

— Tala med herr Blume och med Veikkolin, svarade ett par af de modigaste.

— De äro icke här ännu, svarade förvaltaren kärft. Jag har ju redan sagt det; och nu lämnar ni genast trädgården. Men genast... hör ni — och de hvassa ögonen började att skjuta blixtar.

En allmän rörelse uppstod nu bland arbetarena.

— De ha kommit... de äro här, svarade några ur hopen.

— Ja, här är jag, svarade nu en röst, och från gångstigen nere vid forsen kom herr Emil upp till trädgården. Veikkolin är ännu där nere vid bryggan. — Har det gått så långt redan, sade han hviskande åt Paulsson. Han hade skiftat färg, då han såg den oroliga folkskooken i trädgården,

— Här äro vi, sade han ånyo vändande sig till folket. God afton, god afton, gå nu en hvar

till sitt. Om en timme få vi talas vid och reda ut hela saken.

Mössorna flögo af folket. En gammal man kom fram, skakade hand med herr Emil och sade ödmjukt: — Ursäkta, ursäkta, unge herre, jag har varit här alt sen Er farfars tider, man är som litet orolig nu här uppe i bruket, ursäkta, — och så drog sig skaran långsamt från trädgården.

Herr Paulsson och hans principal gingo upp mot verandan. Herr Emil hälsade förbindligt på den vackra frun, hvars anlete plötsligt öfvergöts af en brännande rodnad, en rodnad, som betäkte hennes kinder, panna och hals, en rodnad, som framkallade ett uttryck af hot i sågförvaltarens hvassa ögon, som gjorde hans drag än mera bistra och hyn än mera gul. Knappast en fras utbyttes mellan de tre. Under en generad stämning steg man in i kontorslokalen. Förvaltaren lade revolvern upp på ett skrifbord. Fru Paulsson försvann hastigt i de inre rummen för att bestyra om teserveringen. Också Paulsson hade gått ut ur rummet, och för ett ögonblick lämnades herr Emil ensam.

Det var länge sedan, kort efter det Paulsson blef förvaltare här, herr Emil varit i detta rum, fordom salong i hans föräldrars sommarbostad, fordom prydd med blommor och gamla familjeport-

rätt, nu degraderad till kontorslokal med profver på lister och profiler, med priskuranter öfveralt på väggar och tak.

Nej, icke öfveralt, en stor fotografi i en urmodig vågig ram hängde i ena hörnet af rummet. Det var hans och sågförvaltarens, hans ungdomsväns, fotografikort. Huru väl mindes han icke den backanaliskt glada dag, när de, båda studenter, båda sångare, fotograferades med denna bål emellan sig. Ack, sen dess hade så mycket passerat, som skilt de båda vännerna åt. År hade förgått sen dess, och än talade den vackra fruns brännande rodnad om herr Emils ungdomsdater. Paulsson, vännen Kokko, som han kallades, hade fått förvaltareplatsen, lön och bostad hos firman och presenter. Men alt sen dess hade Kokkos engång runda, öppna och glada ögon förändrats till dessa stickande, hvassa, som nu injagade skräck hos arbetarena.

Herr Emil hann dock, lyckligt nog, icke fördjupa sig i sina studentminnen; dörren öppnades och in kommo Paulsson och Veikkolin. Det såg ut, som om Paulsson icke velat vara ensam med herr Emil, och med ett slags raseri kastade man sig öfver affären, som den enda neutrala mark, där man kunde mötas.

Herr Emil drog fram Schönfelds tablåer, elegant skrifna och linjerade som af en hofkalligraf, hans anhållan till de utländska fodringsägarerna om ett moratorium, lade ut affären, sådan den uppfattats af honom själf, inspirerad af Schönfeld, och i bref meddelats Paulsson.

Herr Emil hade, tack vare sitt medfödda goda förstånd, sin rika fantasi, betydligt utvecklat sin affärsblick. Och hade tiderna icke varit så dåliga, hade han icke hela tiden arbetat under trycket af firmans skulder, nästan utan hopp och förtröstan, så hade han kanske till och med arbetat med kraft och lust. För firman Blume var det ett lifsvilkor, för Paulsson en stor förmån, om den af Schönfeld framkastade planen kunde genomföras, och denna plan gick ut på, att firman ombildades till ett bolag, så att bland andra Paulsson, som i grund kände affären, och Veikkolin, som ägde billiga skogar, skulle gå in i firman. Herr Emil framhöll alla fördelar häraf med bländande beviskraft. Förmånerna voro obestriddliga, svårigheterna visserligen betydande, men beräkneliga och möjliga att öfvervinna.

Veikkolin hörde på med den största uppmärksamhet. Tvänne röda, skarpt tecknade fläckar runno upp på hans magra kinder, när detta förslag gjordes honom. Hans eljes slutna lynne, som bakom detta något, som vi kalla bondlugn — en hos folket

genom uppfostran tillkämpad värdighet, icke en naturgåfva — dolde en hel värld af tankar och intryck, öfvergaf honom för ett ögonblick. Han log så att otaliga rynkor bildades i det bruna skinnnet. Hans ögon lystes af den tillfredsställelse han erfor. Hela hans person liksom utvidgades, han kände att han steg uppåt, att han var på väg att nå ett mål, som länge i drömmen hägrat för honom.

Paulssons hvassa ögon märkte segern, han steg upp för att bemästra sin egen sinnesrörelse.

— Jag skall hämta in litet konjak och vatten, sade han, medan ett fint löje steg upp och åter snabt försvann i hans ena mungipa. Detta var något så ovanligt i hans bistra anlete, förändrade till den grad hela dess uttryck, att Veikkolin vaknade ur sin hänryckning och genast åter kände sig på fast jord.

— Vi ha tänkt att förändra firmans namn till „Blume et Komp.“, sade herr Emil långsamt och såg pröfvande på Veikkolin. Veikkolin log ett stilla inåtvändt löje, böjde sig djupt ned öfver pappren för att dölja sin sinnesrörelse, bläddrade i dem och sade afmätt:

— Jag borde väl ändå först få del af dessa handlingar här.

— Ja, dem får ni jämte Paulsson eller hans kontorsbiträde studera här på kontoret i afton. I

morgon borde jag ha edert svar. Det är ett godt förslag, jag gör er, därom kan ni vara öfvertygad. Och herr Emil gaf Veikkolin en orienterande inblick i alla tablåer och papper.

Nu kom Paulsson med konjak och vatten. Man drack hvarandra till, och det beslöts att, medan Veikkolin studerade tablån, skulle de båda andra gå ned till sågen och betala arbetarena, ty Blume hade hämtat pengar med sig.

Veikkolin blef ensam i rummet. Han tittade försiktigt ut genom båda fönstren, så kastade han sig häjdlöst på kontorsstolen, och gifvande luft åt den jublande glädje, som uppfylde honom, gaf han till ett kort gnäggande skratt. Han bredde ut sina armar, fäktade med dem; han kände det som om han årtal suttit fängslad och nu, nu först plötsligt fått sin frihet. Han mindes, huru han en gång i Viborg sett en fängslad zigenare släppas ut ur länehäktet, huru denne i obändig frihetsglädje fallit ned på jorden, kyst den och svurit att aldrig, hvad hälst han komme att begå för brott, lefvande gifva sig fången.

Med skälfvande händer tog Veikkolin i pappren och betvang sin glädje som en fara. Han mindes de kvalfulla timmar han för icke så länge sedan upplefvat i kajutan på prämen Vellamo, då han först fick höra om firman Blumes obestånd;

han mindes dessa förfärliga dagar mellan fruktan och hopp och tvifvel, om han skulle hinna köpa Matti Kiiskiläs hemman och skog, innan det väntade fallisementet inträffat. En gång till ville han icke komma i samma belägenhet, och han blef plötsligt hård, som gjutet järn — han fördref alla fåfånga, alla toma drömmar, all barmhertighet, alt; — endast hans förstånd, hans omdöme, skärpt af faran, hans vilja, oryggligt beslutsam, skulle afgöra den stora frågan: herre — eller tjänare.

Han studerade de framlagda tabellerna noga, betänksamt, långsamt. Timme efter timme gick — så kallades han till kvällsvarden.

Vid kvällsvarden var sinnesstämningen trykt. Veikkolin ville icke ännu lämna besked i saken. Frun syntes icke till, Paulsson och Blume ville icke tala svenska, något som Veikkolin förstod illa, för att icke uppväcka hans misstankar, och, då de talade illa finska, blef där icke mycket sagdt.

Under supén blef Blume plötsligt synbart orolig. Han kunde knappast tvinga sig att sitta stilla, hans hemliga last började att påminna honom om sin tillvara, det rykte i de slappade dragen, läpparna darrade då och då konvulsiviskt, pupillerna vidgades, han såg synbarligen dubbelt, ty han grep tidtals vid sidan af den sak, han skulle fatta.

När kvällsvarden äntligen var slut, skyndade han upp på sitt rum, men där höll husets kvinnfolk ännu på att städa, bädda och elda. Halft i förtviflan sprang han ut i vårnatten och gick af och an i parken och på gården. Han tummade i sin västficka på ett litet etui, som han nervöst öppnade gång på gång.

Vädret hade ändrat sig, dimman och fukten voro borta, den råa vårluften var mild och ångande, himlen klar, månen lyste öfver näjden. Björken spred sin doft, forsen brusade och kastade sitt stänk omkring sig och bildade rörliga, mångfärgade regnbågar öfver det hvita skummet. Luften var balsamisk, småfåglarna sisade då och då i sina bon, kornknarren lät höra sitt knarpande ljud, naturen redde sig till en dag af solljus och värme, fest och glädje.

Men som en förbannad ströfvade herr Emil omkring i trädgårdens gångar och väntade med ångest, att hans rum skulle blifva i ordning. Äntligen, äntligen försvunno ljusen där uppfån, han jublade i sin ångest, ilade upp, tände med darrande händer sitt ljus, ref upp sin eleganta, engelska kappsäck och letade i alla dess gömslen och skrymslen efter det döfvande giftet, som om han sökt sin själs salighet. Han fann det icke. Omöjligt! Han hade dock gömt det omsorgsfullt

här inne. Han sansade sig plötsligt, instinktlikt för att kunna tänka efter, huru det förkommit, hvar han ställt det, och om han förlagt det under vägen. Ja, nu mindes han det, han hade lagt det uti nattsäcken. Hans läppar drogo sig till ett stelt krampaktigt löje, han fick en färgförnimmelse af något bländande rödt, som han såg framför sig; svetten slog ut på hans panna. Det lindrade hans ångest, och med tillkämpadt lugn, med en känsla af trygghet och visshet gick han ned till kontoret för att hämta upp sin nattsäck.

I den mörka korridoren hörde han ett sakta melodiskt: „Emil, stanna, Emil, jag ber“, han kände en mjuk fin hand, men han gick i andra tankar, i annan gärning. Han låg under trycket af det vildeste begär. Med ett brutalt: „undan“ gick han vidare utför trappan och steg in i kontoret. Han uppfattade icke ens ljudet af den snyftning där hördes i trappan.

Kontoret var mörkt, han tände på ljus. Då såg han på bordet ett papper, där det stod något skrifvet med stora, styfva bokstäfver. Han letade först reda på sin nattsäck och öppnade den hastigt. Här, här inne låg det så kvalfullt eftersökta i en elegant kristallflaska. Åter skymtade färgskiftningen för hans ögon. Han öppnade sitt etui. Nå, nu kunde han kasta en flyktig blick på pappret.

Hvad kunde det innehålla? Han läste mekaniskt följande ord på finska:

„Jag går aldrig in i firman.

Israel Veikkolin“.

Herr Emil rykte till. Kristallflaskan föll klirrande emot några järnprofver, som lågo på golvet och gick i tusen bitar.

Bestört blickade han ett ögonblick ned.

Så öfverfölls han af raseri och förtviflan. I en sekund fick han klart för sig, att han där ute åter engång stött en mjuk, fin hand, ett varmt, ett älskande hjärta ifrån sig, att Veikkolin lämnat honom i sticket, att firman var ruinerad och, det förfärligaste af allt, att flaskan låg krossad vid hans fot, spridande en fin doft af bittermandel omkring sig.

Nästan sanslös af ångest trefvade han efter ljuset. Han fick tag i något hårdt, kallt, glänsande, såg närmare på det, utan att först förstå, hvad det var. Plötsligt ryste han till, det var Paulssons revolver.

— Riktigt, sade han, den kommer som kallad.

Man hörde några knäppningar ... ett skott, och firman Blumes sista representant hade gått i det okända.

XI.

När Veikkolin slutat granskningen af herr Emils tablåer, flydde han från rummet. Han flydde för sig själf. Äran att höra till firman Blume var honom för lockande. Om herr Emil åter lagt ut för honom detta bländande perspektiv af siffror, som började med några penni per kubikfot och slutade med miljoner, med praktfulla målningar af granna värdepapper i digra buntar, och högar af guld och framför allt affärer, stora affärer: tusentals arbetare skulle sättas i rörelse längs Karelens hela vattenbäcken, hundratal af hästar och ångmaskiner skulle tvingas att släpa varor till firmans väldiga upp-lag, och skaror af kunder och klienter, affärsvän-ner, kommissionärer skulle komma för att bringa ständigt nya beställningar, hämta pund sterling, francs och gulden i de rymliga kassahvalfven —

Hvem vet, kanske hade han till slut låtit narra sig in i firman, och det hade varit en dumhet, åtminstone som han nu uppfattade saken. Och att hans uppfattning var riktig, det kände han, det visste han. Därför ville han hellre fly än illa fäkta. Nej, herr Emil, nej! Halmen kan vara nog så mjuk, men den ger en hård bädd.

Och Veikkolin tyckte själf, att han, efter den slutsats han dragit af herr Emils kalkyl och det beslut han fattat, lärt sig mera än förut på årtal. Han hade blifvit klarsynt, lärt sig att se i sig själf. Han tyckte, att hans blick från och med nu nådde vidare än någonsin förr.

På morgonen vaknade Veikkolin tidigare än vanligt, just då ångbåten hvisslade första gången. Och hastigt samlande ihop sina effekter smög han förbi verandan, som nu badade i sol och sommarljus, förbi tulpanerna, som i hundratal lyste som bloddroppar på den svarta mullen, ned till den lilla ångbåten. Orolig för att bli sedd och upphinnas af herr Emil, skyndade han obemärkt ned till stranden. Han steg ombord på båten, och nu drog han ett andetag af lättnad. Först när propellern började att slå sina slag och skrämde löjorna, som lekte i solskenet, kände han sig säker och lugn, och med välbehag njöt han nu af den härliga som-

marluften, ty sommaren var kommen, varm och löftesrik, plötsligt, oväntadt, med ens.

Solen göt sitt ljus öfver insjöns fjärdar, öfver uddar och holmar. Alen var ännu brun, som om kölden bränt dess blad. Aspen hade hunnit ett steg längre, dess löf skiftade i skönaste guldrödt, medan björkens mössöron på afstånd gifvo intryck af ett fint skiftande flor, som hängde öfver lundar och skogsdungar. I vikarna snattrade krickanden, medan lommen sträkte tungt öfver fjärden och sökte lekplatser, skyddade mot de ständigt skriande, ständigt hungriga mäsarnas och tärnornas plundringar.

Veikkolin lade sig, ensam passagerare som han var, raklång på en af däckets soffor och såg tankfullt grubblande upp mot himlens oändliga blå. Det omätliga, det formlösa, utan mål för ögat, denna himlens storhet och skönhet gjorde på honom ett starkt intryck, han blef vemodig. Ack, dessa fördömda siffror, dem hade han i går räknat i timal. Segern tyktes honom så nära, så viss, lyckan så säker. Han hörde redan suset af hennes vingars slag. Hon var öfver honom, kring honom, hos honom, och just då han skulle fatta henne, då flydde hon. Ett ögonblick hade han redan trott, att han lämnat djupt under sig sitt förra låga jag, att han var medlem af firman Blume, rik och oberoende. Och

dock, detta sista år, hurudant hade det varit, hvarje dag löften, löften, löften, dunkla drömmar om sällhet, som hägrade, och hvarje dag måste han själf ge sig det rådet — vänta. Hade han tid att vänta, han, som redan hunnit lifvets middagstimme? Huru han hatade detta ord: vänta.

Med ett föröfrigt icke ovanligt själfbedrägeri märkte han ej, att han för länge sedan hunnit sina djärfvaste förhoppningars mål, sådana de varit för ett par år sedan. Han märkte ej eller låtsade icke märka, att han ständigt spänt bågen stramare och ständigt stält målet högre, begärt mer och mer. Sedan han räddat sin insats hos Blume, hade han ju blifvit ägare af de vackraste skogar, fått en kompanjon och byggt en såg, en såg, som ännu i vår skulle begynna att arbeta.

Sin familj hade han visserligen icke återfunnit, men hade han ens med allvar sökt den? Nej, tvärtom hade han mer än en gång förledts till hoppet, att . . .

Men det var en sak för sig. Han låtsade icke märka, att gick det icke alt upp och ned och rakt emot förväntan, skulle han inom några år vara en rik man, icke lika rik, som Blume varit, men ändock . . .

Ja, Blume, och tankarna gingo i en annan riktning. — Nu skulle det braka löst, och Matti

och Maria, hvad skulle de säga nu, när alt hvad de ägde komme att stryka med. — Ja, hans fel var det då sannerligen icke. — Matti hade ju kunnat taga ut penningarna hos Blume, och dock, hans samvete gaf honom ingen ro. Han måste medge, att det gått precis som han planlagt och önskat. För att freda sig själf och lugna sitt samvete beslöt han nu att i framtiden, sedan när det oundvikliga inträffat, taga det goda folket i sin tjänst. På hans såg skulle det nog finnas arbete för dem, och väl aflönade skulle de bli, och dock, kanske vore det bäst, att lämna dem åt sitt öde. Detta med Batseba skulle då aldrig ske. Men det var ju barnsligt att tänka så, det kunde nog aldrig blifva verklighet, kunde aldrig hända, nej, aldrig i lifvet.

För öfrigt, hvad hade han att förebrå sig? Om han icke i tid skyddat sig själf, så hade det gått honom själf, som det nu gick med Matti. Och hans samvete hårdnade, hans hjärta kallnade. Nej, sina penningar skulle han aldrig lämna. Han tyckte sig stå midt ibland fiender, som skulle beröfva honom hans guld, och han slog till och försvarade sig vildt. Att det råkade Vahva Matti och hans vackra hustru, det var en olycka, men intet fel, en olycka var det.

Att börja med vore det dock kanske bäst att fara bort, tils den vildaste stormen rasat ut. När han sedan komme tillbaka, vore saken känd, utdiskuterad och det värsta öfverståndet.

Medan Veikkolin rufvade på dessa tankar, passerade ångbåten Saimas ödsliga fjärdar, förbi grå, klippuppfyllda öar, som bevuxna med magra tallar höjde sig ur vågornas famn.

Ingenstädes såg man en vajande åker, en grönskande äng: tung, dyster, ödlig natur, mildt åt alla håll. Endast här och där på längre afstånd tillkännagaf röken, som hvit och rak steg upp mot vårhimmels blå från en och annan fjärran stuga, att människor bodde äfven här.

Plötsligt, vid en tvär vändning omkring en udde, syntes midt i ödemarken öfver klippor och tallar trenne väldiga medeltidstorn, förenade sins emellan med tjocka murar. Det var det gamla Olofsborg, som höjde sina åldriga stenmassor från klippön midt i den snabt ilande strömmen. Den lilla ångaren for med fart nedför sundet invid borgens fot, tog så tvärt af åt väster och lade inom kort till vid kajen i Nyslott. Vid stranden var en ovanlig rörelse. Huru var det i Suikkila, var den första fråga, som från tiotals personer mötte ångarens kapten och dess enda passagerare Veikkolin.

— I Suikkila? I Suikkila? Hvad skulle där ha hänt? Som vanligt var det där.

Alla sågo bestörta och förvånade ut. — Nå, men Blume, herr Emil, har ni icke hört, att herr Emil är död? Han har skjutit sig. — Och nu fick Veikkolin veta, att när herr Paulsson samma dag på morgonen kom upp på kontoret med ett telegram från England, som förkunnade att moratoriet var beviljadt, att den engelska firman sände en erfaren person att hjälpa till med att reda ut affären, låg herr Emil i sitt blod på kontorsgolvet.

Med blixstens snabbhet, på ångans och elektricitens vingar hade det dystra budet om herr Emils död spridt sig i hela Finland.

Herr Emil var ännu ung och mindre känd, med honom sysselsatte man icke sina tankar så mycket. Men firman, den gamla firman, hvilken i generationer beherskat Karelens ekonomiska lif, som ansågs så säker, så stabil, denna stolta byggnad, hvilken, likt slottet S:t Olof där borta, höjde sig öfver hundradetal små handelshus och firmor, hvilka alla mer eller mindre förde dagsländans lif, skulle också den skatta åt de dåliga tiderna. Hvem var nu säker, frågade man sig öfveralt dit sorgebudet kom. Och känsliga människor tänkte på alla de dagkarlar, stockjunkare, sågarbetare, som till hundradetal stodo i firmans tjänst, alla de fattiga, som

hade sina små insatser i firman. Och de stora fordringsägarene sedan... huru många bland dem skulle stå sig?

För Veikkolin kom underrättelsen om herr Emils död oväntad och gjorde på honom ett gripande intryck. När han fått sina tankar utredda och klara, betogs han af en dof förbittring och vrede mot den döde. Ännu i går hade han målat alt så ljusst och förhoppningsfullt och lockat Veikkolin med fagert tal att riskera sin förmögenhet, sitt kapital, förvärfvadt i ångest och oro, och strax därpå har han själf i förtviflan öfver ställningens ohållbarhet gjort sitt bokslut med lifvet. Men hans ansigte ljusnade åter, och han sade sig själf: Israel Veikkolin var dem för slug, honom skulle ingen mera lura, han skulle veta att akta sig. Och nu var då Blume borta, utplånad från jorden. Nå, när det nu en gång skett, så var det bäst som det var. En konkurrent, tvungen att sälja för hvad pris som hälst, var en obehaglig kamrat, som endast drog olycka med sig.

Nej, det här med Blume, det var som ett åskväder, det rensade luften. Ännu ett par sådana här affärer, och de unga, som stått i skuggan, där nere i dalen, som aldrig fått en direkt stråle af den gyllene solen, de skulle skjuta upp nu. Nu var det deras vår. Veikkolin kände det, som

om han befriats från en tyngd, som länge plågat honom, ofta betagit honom andedräkten. Han kände sig frigjord, kände, att han växte ut ur sitt förra sociala läge, steg högre upp, blef herreman.

Nej, bort med skrupler nu, katastrofen var så väldig, så stor, att han icke behöfde frukta för att fara hem utan vidare.

Han tog sig således en första klassens biljett på båten, för första gången i sitt lif, steg helt behjärtad ombord och bjöd till att känna sig hemmastadd bland medpassagerarena, resande affärsmän, turister och studenter. Men huru ogeneradt han än försökte röra sig bland de andra, kände han dock att där var ett svalg emellan honom och dem. Han gick ned i salongen, stängde väl dörren efter sig och började att draga sina byxor ur stöfvlskaften. Det var den sista förvandlingen, som skulle försiggå med honom, innan han från puppan flög ut i det strålande solskenet som en fjärl. Raka jämna långbyxor, det var inseglet på, att han lämnat underklassen, att han tog säte och stämman bland de tiotusen öfversta i samhället. Men huru han än slätade på sina byxor, de hade i alla sina dar skrynklats i stöfvlskaften, där var intet att göra åt dem. Hans sunda förstånd sade åt honom, att de, sådana de voro, icke lämpade sig för den tillrustade metamorfosen. Litet skamsen

och missmodig, stoppade han in dem igen och gick åter upp på däck.

Hvilken härlig försommardag! Strömmen svälde, vågorna brusade. Kring S:t Olofs torn och tinnar skriade kajorna. Potentillan och maskrosorna blommade i slottsruinens skrefvor och grus, måsen seglade kring bastionerna, och längs vallarnas solbelysta sluttningar slank tornsvalan i pilsnabb flykt.

Solljuset, sommarvärmern, ledigheten gjorde att Veikkolin var lycklig, så lycklig, att han glömde förargelsen med sin kostymering och det där med Matti . . .

Men när han några dagar därefter hade kommit fram till Kiiskilä, var det slut med hans lycka. Det led mot aftonen, innan Veikkolin hann upp till sin, till Mattis forna stuga. Solen hade redan för ett par timmar sedan gått ned, sommarnattens bleka mörker bredde sig öfver omnäjdern, och nu kommo de dystra tankarna igen. Veikkolin kände det tungt att gå upp för backen till stugan. Huru skulle han börja sitt tal, huru skulle han lägga sina ord om den Blumeska konkursen? Huru komma fram med den saken? Måne de inte redan viste om altihop? Och Maria, den kloka, den rediga Maria, när hon skulle se på honom med sina klara ögon, och med sin behagliga, djupa röst börja utfråga honom om saken, huru skulle han reda sig? Och

den där underliga flickan sedan, hon med de stora outgrundeliga ögonen, som blickade rakt igenom en människa? Bäst var att gå dit upp nu i skymningen och genast tala om altsammans, såsom det bäst lämpade sig.

Men utan tvifvel viste de redan, att de numera intet annat ägde, än hästen Hurja, yxan och sin egen arbetskraft. Hvadan eljes denna tystnad, denna hemska stillhet kring gården? Den var ju som utdöd. — Hallis muntra skall, som hvarje afton efter solnedgången lockade grannarnes hundar till timslångt skällande, hördes icke. Hurja stampade icke i stallat, hönsen hade försvunnit. Antti och fattighuspojken, hvilka hvarje kväll brukade spela sin eviga „linna“, syntes icke till. Ingen katt på trappan, och ändock är dörren öppen.

I detsamma flög en nattskära flaxande, liksom drucken, tätt förbi Israel Veikkolin. Han skyggade för den olycksbådande fågeln... så for det igenom honom: tänk om någon olycka... Nej, han höll ej ut med denna ovisshet, och den sista sträckan gick han, beslutsam och kall, mäktig af beräkning, med snabba steg upp emot byggningen.

Nu var han framme, öppnade dörren till stugan. Den var tom. Han lyssnade, intet ljud, ingen rörelse. Han drog djupt efter andan och gick tvekande fram till dörren, som ledde till det inre

rummet. Där var nästan skumt, i ena hörnet såg han en person, som med armarna vidöppna låg framstupa öfver bordet, som om han varit död . . .

Veikkolin rusade fram, det var Vägglusen, som ensam och drucken satt där med öl och brännvinsflaskor omkring sig.

Veikkolin ruskade på honom. Den druckne öppnade ett par talgiga, tunga ögon, hvilka irrande blickade omkring sig.

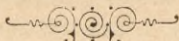
— Hvar äro de andra, hvar är Matti, Maria, barnen?

— Borta!

— Borta, hvar, hvar? Svara då, människa!

— Borta, vet jag, och Hultilas hufvud föll åter tungt ned på bordet. Han slumrade in i sin tunga sömn. Det var omöjligt att vidare få ett ord ur honom.

Veikkolin viste nog. Han skulle åter blifva ensam, utan härd, utan hem, ensam med sig själf, sin äflan, sitt arbete och, när dagen var slut, sitt onda samvete och sina drömmar om konung David och Batseba. Han drog en djup suck och gick in till sig.

XII.

Dagen därpå — det var en söndag — regnade det från tidigt om morgonen till sent på kvällen. Regnet stod som spön i backen, himlen låg jämngrå och tung öfver jorden. När Veikkolin steg upp om morgonen, var huset tomt. Ingen eld i spiseln, ingen som sysslade kring härden, intet kaffe färdigt. Genom det lågt liggande fönstret föll dagern in, blek och färglös, och visade Veikkolin stugan i all dess nakenhet. På de svartnade sparrarna i taket var det tomt, alla husgeråd voro borta. Spisen, hemmets palladium, som såg så trefven och inbjudande ut, då den omgafs af husets kvinnor, då elden muntert flammade i dess äril, stod nu där stor, obäklig, svartnad, full af sprickor och kall och gömde i sin svarta skugga minnet af mulna dagar, sorgsna, ensamma stunder, långa, mörka vinteraftnar.

Veikkolin kände det kusligt och obehagligt, ensamheten och tystnaden plågade honom. Han ämnade just gå ut för att söka rätt på Hultila, då han stördes af att någon rörde sig i rummet. Han blickade åt det håll, där bullret hördes. Nu såg han genom mörkret de otydliga konturerna af en gestalt. Nere vid dörren i skuggan af fönsterinfattningen satt Hultila, blekgul som dagern där ute, omorgnad, ruskig att åse. Veikkolin blef, hvad han aldrig själf trott att han skulle blifva, glad att träffa på den bedröfliga figuren.

— Nå, där är du ju. När man tänker på vargen, är han i förstugan!

Intet svar följde.

— Hvar är folket? Här är ju tomt som i kyrkan på en hvardag. Hvad gör du här ensam i hela huset? Hvar är folket?

Med rosslande och hes stämman svarade Hultila ur mörkret:

— På flottan, vet jag, Blumes flotta. De skola nu flytta till Suikkila såg. De ha bedt mig stanna här för att se efter hemmet och den gamla i badstugan.

Ja, nu mindes Veikkolin Vahva Mattis planer. Han skulle flytta till Suikkila såg med allt sitt hus och gods, där skulle Matti blifva stabbläggare och för alltid gå i Blumes tjänst, och Ma-

ria skulle få sin dotter skolad och skött af brukets läkare. Om Blumes död och om hvad som skett viste de således ännu intet .. Det var ogynnsamt för honom. Ju förr de finge del däraf, dess bättre. Han behöfde då icke själf tala om saken.

Veikkolin satt i fönstret och rökte sin pipa och såg, hur regnet plaskade ner på gården och flöt i breda ilar ned för sluttningen mellan rullstensblocken. Han greps af ett djupt tungsinne öfver sin ensamhet. Han ville fördrifva denna känsla af ledsnad, af trötthet med att tänka på sin affär. Tanken på hans ständigt växande förmögenhet, hans uppåtgående sågrörelse hade alltid varit en källa till tröst och glädje för honom.

I dag hjälpte dock intet. Söndagens tystnad och ensamheten voro tryckande. Med dem kommo de sorgsna tankarna och bekymren åter öfver honom. Hvad tjänade hans arbete till? Åt hvem samlade han? Han hade ingen hustru, inga barn! Under den sist förflutna tiden hade bilden af hans hustru plånats ut af en annan bild .. Men gossen, pojken, den tykte han, att himlen var skyldig återgifva honom. Samlandet, förvärfsbegäret fick först då sitt rätta värde för honom, när han viste, att icke främmande människor en dag skulle lägga beslag på alt, hvad han lämnade efter sig, när det fans någon, som tog vid, där han själf slutade, och

som ständigt ökade guldsporten, ständigt förde huset framåt. Men han .. ja, han var barnlös .. Han suckade hörbart, djupt.

Hultila följde med sina matta ögon Veikkolins rörelser, såg hur tobaksröken hvirflade från hans pipa, såg hans sorgsna, nedslagna min, och, som om han gissat hans tankar, sade han plötsligt med sin korpstämman:

— Veikkolin skulle gifta sig.

Veikkolin tyckte icke om, att någon läste hans tankar. Han kände sig öfverraskad och obehagligt berörd af det närgångna rådet. Han tog häftigt pipan ur munnen, spottade eftertryckligt och svarade kärft:

— Nå, men om jag nu skulle ha en hustru.

På dessa oväntade ord, som skulle ha bort slå Vägglusen med förvåning, svarade denne emellertid intet. Åter följde en lång tystnad, man hörde endast regnets skvalande på taket och mot fönstret.

Denna tystnad retade Veikkolin.

— Det lär vara just Er, jag har att tacka för att ingen vet, hvar hon finnes nu, sade han plötsligt.

Han kände ett behof att brusa upp, att förnimma det han lefde och att det fans lif kring honom.

— Mig, huru så?

— Ja, just Er och Edra slarfviga kyrkböcker. Kaplanen har sagt, att ni har stält till en vacker oreda här i socknen.

När talet fördes på kyrkoböckerna, greps den stackars Vägglusen ständigt af en oemotståndlig skrattlust. Gud vet, hvilken idéförbindelse som väktes i hans slöa hjärna vid detta tal, men med något för honom lustigt och skrattretande var denna fråga städse förbunden. Också nu kunde han icke hålla sig, där han satt ensam i mörkret, hans mun drogs till löje, han fnissade till hörbart.

Men nu blef Veikkolin ond på allvar. Han hade intet ätit i dag, han hade genomgått skiftande känslöstämningar, och nu såg han sig därtill genomskådad. Han svor och dundrade och bad Vägglusen veta hut och hålla sig tyst i sin vägg-springa eller ock draga så långt vägen räcker. Men Hultila satt fullkomligt oberörd af allt hot och lät ovettet utan vidare gå öfver sig. När Veikkolin omsider slutat, svarade han, som om intet ondt ord blifvit sagt:

— Jag råder Er till att tala med den här trollkvinnan, hon kan visst ge Er ett godt råd. Hon känner alla släkter i socknen; allt, som hon sett eller hört omtalas för tjugu år sen, mins hon ännu. När gamla pastorn vill ha besked om familjeför-

hållandena och inte får det klart ur kyrkböckerna, så brukar han gå och tala med henne....

Veikkolin hörde på hans tal och gick med stora steg ur stugan, i det han slängde dörren efter sig, så det smälde i knutarna.

— Hm ... sade han för sig själf, Vägglusen kan ha rätt.

Han gick till sin såg, den var tom.

Knapt någon själ syntes i byn. Så många som kunde hade farit till kyrkan. Veikkolin försökte att fördrifva dagen så godt han kunde, men den blef honom olidlig och ändlös. Slutligen beslöt han att följa det råd han fått.

Allmogen har ej många hygieniska regler, men en bland de få, som ända från Hangö till Lappland konsekvent följas, är att hugga ned all skog närmast människoboningar. Träd draga skugga och ohälsa i husen, heter det. När därför ett hus står omgifvet af träd, är det vanligen förfallet och nästan alltid obebodt.

Så var dock icke här fallet. Den gamla badstugan, till en del dold under månggreniga rönnar, som stodo i blom, och vacker humla, omsorgsfullt sprötad, beboddes af den åldriga, i hela näjden under namnet Troll-Kaisu bekanta kvinnan. Hög epilobium, som ännu icke hade slagit ut, och hundfloka, som med sina hvita luftiga blommor stod

manshög ikring huset, försvarade ingången. En smal gångstig var upptrampad i det höga gräset och ledde till stugan, som såg oerhördt förfallen ut. Som fackman märkte Veikkolin genast, att stökarna i badstugans väggar, hvilka voro af rundtimradt virke i korsknut, höllo från femton till tjugutum i diameter. De voro svartnade af sol, ålder och kåda, men sågo dock kärnfriska ut. Taket var konstigt hopfogadt: näfver utan en enda spik, af naturen krökta sparrar, som höllo takbräderna och störarna, hvars ändar sköto högt öfver taknocken, så att det hela såg ut som en igelkott, när den reser sin taggiga päls.

När Veikkolin skulle öppna dörren, blef han förvånad öfver att finna den låst, ty detta brukas icke i dessa trakter. Han bultade emellertid på och väntade ute i regnet med otålighet, att dörren skulle öppnas. Omsider hörde han den gamlas stapplande steg och huru hon slog stafven i golvet. Dörren öppnades på vid gafvel.

Veikkolin steg in. Han befann sig i ett litet förrum med golf af grofva flankade stockar. En liten glugg, hög som ett stockhvarf, och elden från en bräcklig äril upplyste rummets becksvarta väggar. Den gamla i sina grå paltor var knappast synlig, där hon stultade kring i skymningen.

— God dag, började Veikkolin.

— Gud gifve.

— Gamla mor skulle behöfva sig en ny stuga, sade Veikkolin, i det han blickade omkring sig i det bristfälliga rummet.

— Är det sed nu för tiden att gästen, när han sätter foten innanför tröskeln, tadlar värdens hus och hem, hvasa? gaf den gamla till svar.

— Ursäkta, ursäkta, men jag tänkte att . . .

— Jag tänker att, sen jag bott här i trettio år, vinter och sommar, skall jag nog hålla ut resten af mitt lif också. — Hvad gäller besöket eljes, är han sjuk?

— Nej, Gud ske lof, sjuk är jag inte.

Den gamla satte sig på bänken vid gluggen. När Veikkolin nu såg det tusenrynkade ansiktet, de röda rinnande ögonen med det slöa uttrycket, tänkte han: den satans Vägglusen, hvad hade jag här att göra, hvad vet den här gamla häxan kanta, men en gång här, måste jag väl . . .

— Nå, för att tala rent ut — och Veikkolin berättade hela sin familjs historia, sådan vi redan hört den, och slutade med att begära om upplysningar, huruvida den gamla viste något om de försvunna.

— Den gamla lyssnade uppmärksamt på Veikkolin.

— Om jag känner någon Veikkolin, sade hon, i det hon grundade starkt och tyktes leta i sitt minnes gömmor. Jag kände många med det namnet.

Och Kaisu räknade upp alla medlemmar af familjen Veikkolainen, när de lefvat, med hvem de gift sig. — Och nu, slutade hon, finnes ingen med det namnet i byn, ja, inte i hela socken. Den sista, som hette Malakias, ändrade namnet till Veikkolin och flyttade till Viborg. Det var folk med eld i blodet, de höllos aldrig länge på ett ställe.

— Ja, det där vet jag alt, sade Veikkolin nästan otåligt, men kommer ni icke i håg en mörklett kvinna och ett litet barn, en gosse med det namnet. De gäfvo sig af från Viborg, det är nu en tio år sen dess; de lära ha varit synliga här på orten.

Den gamla spände sina ögon i Veikkolin, det gick öfver det vissna ansiktet en ljusning, som när en solglimt jagar öfver en hed.

— Kom i badstugan, kom i badstugan, sade hon ifrigt.

Hon steg mödosamt upp från sin bänk, öppnade en liten dörr och gick öfver en hög tröskel in i själfva badrummet. Det var ett rum från pörtestugans tider, ehuru rökfånget var utbytt emot en lerslagen träskorsten. Den gamla kröp under lafven, sysslade där borta i mörkret med gud vet hvad och kom om en stund åter ut.

— Se här, sade hon, mina händer darra, men tag ni och ställ fatet på bänken här vid fönstret och håll dit en jungfru bränvin. Slå sedan sönder detta ägg, och utan att spilla en droppe af hvitan skall ni hålla den i bränvinet, sedan ni först tagit ut gulan.

Veikkolin gjorde som kvinnan sade.

Nu stödde den gamla de bruna skrynkliga händerna mot bänken och blickade ned i den klara vätskan, som bubblade och bredde sig ut i fatet. Hon hostade, torkade sina ögon med snibben af sin hufvudduk.

— Afbryt mig icke nu, det säger jag dig!

Så mumlade hon en lång besvärjelse öfver fatet och efter en lång tystnad började hon hviskande:

— Jag ser den tyska staden, en stor vacker stad är det med hundra hus, med torn, med gyl-lene takspiror och flaggor. Jag ser stora fartyg och många människor, det är vinter, snön är smut-sig och tung att gå uti. Från stadens norra port går en brunögd kvinna ut, hon leder en liten gosse vid handen, hon bär ett bylte, omgifvet af en sil-kesduk, gul och mörkröd med många underliga djur och figurer.

Veikkolin bleknade starkt. — Det är hon, det är hon, hviskade han halfhögt, den silkesduken

fick hon af en spaniekapten. Åh, hur jag grälade på henne, stackarn, när hon tog emot den. Hur ser hon ut?

— Var tyst, afbryt mig icke — bilderna grumlas — hon har mörka ögon och nästan svart hår; fin och spenslig är hon, men stark ser hon ut att vara. Hon går öfver skaren och bär sitt barn på armen,

— Ack, det är hon, det är hon, sade han för sig själf.

Och alt hvad Veikkolin lärt sig under ett långt lif i hemlandet och Amerika om det falska i trolldom och vidskepelse, alla tvifvel, alt, hvad prästen lärt och han själf tänkt uti den saken, föll till föga. Han blef rädd för den gamla, och hans barndomstro på runornas makt lefde i ett ögonblick åter upp. Han trodde; i detta nu hade han trott på hvad som hälst, på siare, spåmän, på dem, som sågo långt in i det förflyttna och än längre i framtiden.

— Nu ser jag en lång, rak väg, fortsatte den gamla lågmält, en väg i snö och drifvor, mellan löflösa träd och mörka furor. Barmhertiga människor ha tagit upp kvinnan och barnet, de åka snabt upp mot nordstjärnans trakter.

— Nu går vägen öfver isen, det töar, snön är måddig och tung att trampa uti. Åter går hon med barnet vid barmen. Den lille gråter, är trött

och hungrig, vägen är lång, himlen mörknar, stjärnorna slockna, tung, våt sunnanstorm kommer öfver dem. Hon stupar i den våta snön, hon ber och gråter. Vargen tjuiter i vårnatten, hon blir rädd, hon stiger åter upp, försöker att gå, men krafterna svika, mödosamt släpar hon sig fram mellan fjolårets vass, som spröd och bräcklig står vid fjärdens strand.

— Hon vill till byn där uppe på höjden, det är Kiiskilä by. Ljusen glimta ren från fönstren, hundskallet höres helt nära; men nu segnar hon ner i drifvan, hon orkar ej mer.

Andlös af ångest, lyssnade Veikkolin till tallet. Tvänne tunga tårar rullade ned på hans väderbitna anlete.

— Är hon död?

— Tyst, säger jag, hväste den gamla med sträng röst. Afbryt mig icke, bilderna skymmas och grumlas. Det dagas, det är en klar marsdag. En gammal kvinna går ner till vaken vid stranden, hon finner de förolyckade. Folk kommer till hjälp. De föras upp till badstugan, man läser runor öfver dem, man ger dem varmt att dricka. Hon öppnar ögonen, hon talar, hon berättar en lång och sorglig saga. Efter en vecka är hon död.

Veikkolin hviskade: — och gossen, hur är det med gossen?

— Så där, nu afbröt du mig tredje gången, nu ha bilderna runnit ihop, jag ser ingenting mera.

— Men gossen, gossen, säg, hvad blef det af honom, sade Veikkolin i högsta spänning.

— Ja, hvad blef det af gossen, fråga prästen. På socknen komma sådana barn, svarade gumman frånvarande; slöheten och tröttheten började åter få makt med henne. Hon hade sagt alt hvad hon viste och sjönk tillbaka i sin förra likgiltighet.

— På socknen, ja .. Och Veikkolin steg hastigt upp, han var häftigt upprörd. — På socknen komma de, och så lämnas de bort åt den, som bjuder minst för deras föda. Och något vidare kan ni icke säga mig?

— Intet vidare, sade den gamla. Ni afbröt mig ju själf, fastän jag varnade er.

Han tog farväl, gaf den gamla en fem marks sedel, och, ehuru regnet ännu öste ned, skaffade han sig i byn en häst och kärra för att resa till kyrkan. Han hade fått en utgångspunkt, nu ville han föra saken till slut en gång för alla.

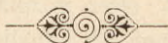
Han råkade kaplanen, en gammal, välvillig och pratsam man, framförde ännu en gång sitt ärende, berättade hvad han hört, utan att uppgifva källan.

Och ändtligen efter många års sökande fick han visshet. Där fans på kansliet ett väl inlagdt

bylte, i byltet fans en gammal svensk psalmbok, där fans den gulröda sidenduken och några nötta barnkläder, alt med en påskrift, som angaf de omständigheter, under hvilka sakerna funnits. Det viktigaste var att i psalmboken fans inskrifvet hans hustrus flicknamn Emilia Bergelin, och under detta namn hade värkligen Hultila infört henne och sonen i kyrkboken, ja, hade till och med antecknat händelser och data så, som den gamla berättat dem.

Alt stämde nu. Saken var klar. Så snart Veikkolin fått full visshet, for han åter hem. Medan han skakade fram i regnet och lät tankarna flyga fritt, rann där plötsligt upp en bild för hans inre öga. Han såg rönnen på Kiiskilä gård med en flock af glupska sidensvansar, såg Elli och Kaarlo, som med ett varmt lidelsefullt ögonkast blickade uppåt. De mörka ögonen med den blånande hvitan, det var hans hustrus ögon. Huru hade han icke genast känt igen dem? Nå, det viste han för öfrigt, han viste hvar han haft sitt minne och sina tankar . .

Fattighuspojken, som han trott vara Mattis dräng och som han ju också endast en och annan gång sett i huset, det var hans son, därom rådde intet tvifvel.

XIII.

Från hufvudkontoret i Viborg hade där under vinterns och vårens lopp kommit bud på bud till Vahva Matti att göra sitt bästa med stockflottan. Firman hade nämligen emottagit betydande order på holländsk bjälk att levereras före hösten. Och denna bjälk stod på val där uppe vid Pielisjärvi, ännu när beställningen var uppgjord. Det skulle stå hårdt på, om man till hösten skulle hinna med den till Trångsund.

Vahva Matti fick ingen tid till att foga i hop en ordentlig flotta. Att bygga en sådan var därtill svårt ty vattnet här vid åmynningen strömmade starkt, och virket hade i sådant fall först bort föras ut på djupare vatten.

På längre färder och djupt vatten fogas flottan vanligen i hop så, att stockarna läggas i kors

öfver hvarandra. Det hela ser då ut som ett väldigt halsterjärn. Om vattnet är djupt och färden lång, så att flottan icke för smala sund, strömmar och forsar behöfver rifvas upp, kan denna flotta ha ända till sex stockhvarf öfver hvarandra. Där stockarna korsa hvarandra bindas de samman med en tross, sålunda att ju snabbare flottan föres af ångare eller på varp, desto hårdare drages trossen till.

Det vanligaste och det bekvämaste är dock att flöta stocken inom bom, d. v. s. en af flere med hvarandra förbundna stockar bildad ring eller ked, inom hvilken stockarna flyta fritt. En sådan flotta kan i sunden smalas till, utan att behöfva rifvas upp, kan i strömmar och forsar lätt öppnas, flottas ned och åter hopföras. Däremot har den föga motståndskraft mot storm och vågor. I djupa vatten och på vida fjärdar begagnas detta sätt endast då vädret är stadigt vackert, distanserna korta och då transportförhållandena äro gynsamma.

Matti kände Pielisjärvis flyktiga vatten ut och in. Han viste, hvilka tider sunnan och nordan plägade blåsa. Han kände strömmar och drag, klippor och grund. Alla Pielinens nycker och konstner hade han försökt. Han hade lodat dess djup och viste, hvar botten var gytja eller grus. I dimma, i storm, i stiltje hade han befarit den i

båt, på flotta och präm. Därför fruktade han denna sjö.

Den var oberäknelig som en nyckfull kvinna. Liket ett lekande barn låg den där i sol och glans, mjuk som ängsull, rosig i morgonljus, stålskimrande under dagens lopp, om kvällen outgrundelig som en spegelskifva, och så med ens förvreds dess älskliga anlete. Det lilla jollrande barnet blef en vredgad jättemö, som slog omkring sig, slog utan ändamål, i häjdlös vrede. Blind i sitt raseri kramade hon sönder båtar, ref upp flottor, krossade män. Nej, Pielinen var falsk och grym. Matti trodde icke henne mer än nattgammal is.

Och dock, skulle han hinna fram, skulle han motsvara firmans mångåriga förtroende nu, just nu, när det tyktes så viktigt, så måste han riskera att föra de fyratiosen stockarna fram inom bom, åtminstone tils man kom fram till den stora fjärden, där firmans bogserångare skulle möta. Han sammanförde således sina stockar i tre smärre flottor, en af alt det virke, som kunde anses dugligt till holländsk bjälk, och på den förde han själf befälet. I alla flottorna hade han dock uppfört en stabilare kärna af stockar, lagda öfver hvarandra och fastbundna sins emellan med unga till vidjor vridna granar.

På hvarje flotta lades ett golf af bräder och uppfördes en lätt byggnad till förvaringsrum för foder och till sofplats för folket. En gammal sprukken gryta af ansenliga dimensioner tjänstgjorde som eldstad. Ett vindspel, fyra man och två hästar förlades på hvarje flotta, och så var man färdig till den månader långa resan.

Det var en regnig majdag då, när Vahva Matti första gången förde ut sin tross med det stora, tunga ankaret. När denna tross till hela sin längd lagts ut, spände Antti och Kaarlo gamla Hurja och en glosögd, svartbrun häst, kallad Lento, för vindspelet. Trossen vindades upp kring den gnisslande axeln, och flottan gaf sig långsamt och makligt i väg mot sitt fjärran mål. Som fartyg var den tung, den var otymplig, dess drifkraft var svag: två hästkrafter i ordets fulla bemärkelse. Och dock var dess bana hundra mil lång, full af växlingar, af faror. Men de andliga krafter, som länkade dess bana och styrde dess väg, voro sega, utslitliga, oböjliga: den finska troheten och det finska tålmodet. Så länge dessa krafter voro ombord, behöfde icke firman Blume frukta för att icke i sinom tid få se flottan i hamn vid Suikkila såg.

En vecka hade redan gått, och ännu hade Matti icke hunnit långt, ty envisa sunnanvindar gjorde att färden gick mera långsamt än vanligt.

I medlet af juni hade Vahva Matti hunnit höjden af Kiiskilä by; men ingen bogserbåt hade han ännu sett till. Han kunde icke begripa hvad firman tänkte på.

Här rastade flottorna ett par dagar, medan Matti och Elli med husets redbaraste lösegendom embarkerade på flottarna; ty nu skulle den stora flyttningen till Suikkila såg blifva en verklighet för Matti och hans familj. Med Maria följde en halt skomakare med syl och pryl och hela sin värkstad. Han skulle under färden nedåt arbeta för flötarefolket. Och så bar det åter af.

Här på flottan lefde man skild från världens äflan och flärd. Af alt, som tilldrog sig där utanför, viste man intet. Endast när någon fiskare lade till och lät sin båt drifva med flottan eller då pojkarne sändes ut att furagera i närmaste by, kunde ett eller annat rykte af allmännare intresse nå fram till den flytande ön.

När solljuset strålade från himlen och lyste åter från insjöns yta, så att ögonen värkte, ehuru man kisade och vred hela ansiktet i skrynklor som ett torkadt äpple, när solen brände så, att den drog blåsor och blemmor på barnens och kvinnornas handlofvar och gjorde männen solbrända och mörka som morianer, när hjärnan svindlade af hetta, då fans intet annat skydd än det lilla hyblet på flot-

tan. När nattvinden kom kall och isande med fukt och frossa, när regnet strömmade ned, när dimman, mjuk, vit och fager, bedrog ögat på alla former och afstånd, då var skjulet alt hvad Matti hade att bjuda sin familj och sitt folk. Men icke må någon tro, att Matti eller folket voro ledsna för det.

Nej, gamla flötkarlar pläga säga, att man blir frisk i hågen och glad i själen, när man tänker på det öfvermodiga lifvet på stockflottorna. Mattis män voro med undantag af Jakob Trast ungt folk i sina bästa år. De hade drifvit längs alla Finlands vattendrag; ingen professionel gymnast kunde pretera deras konststykke att med lemmar, fasta och beherskade, liksom gjutna i brons, surra i jublande fart ned för forsarna på ett par runda stockar. Och när stocken stampade i skummet, så att flickorna i byn och tvätterskorna vid stranden hisnade af skräck och skreko af fasa, då njöto forsfararne sitt lif i fulla drag. För ett gillande löje af bygdens ungdom lekte de ystert vid den rand, där lifvet slutar och döden breder ut sin famn. Såsom alla, hvilka dagligen kasta lott om lifvet, lefde de lustigt, nästan stormigt undan. Bränvin och kortspel, dans och pojkstreck, munvigt skämt, som med det passande hade föga gemensamt, aflöste tungt arbete och sparsam sömn. Det behöfdes

hela Mattis plikttrohet, hans jättestyrka och husbondevälde, för att, när blodet riktigt sjöd, hålla folket inom behöriga gränser.

Och de långa sommarkvällarna, när man varpade på flottan, då sjöng man sånger och berättade sägner och sagor från alla Finlands näjder. Ja, från Polen och Krim, ty Jakob Trast, förste man på flottan näst Matti, kunde berätta historier utan all ända, om han också eljes var tystlåten och ordkarg.

Nej, stockflötarens lif, det var härligt, veckotal latmansgöra och sen när man var uthvilad och trött af bara lätja — öfveransträngning och lifsfara.

En afton i början af juli hade man passerat den stora känningsfuran vid Korkiavaara, hade hunnit förbi Pallasmaa öarne och en del af Ristisaari och hade framför sig en af Pielisjärvis största fjärdar.

Sommarnattens himmel med purpurfärg i väster, med de bleka stjärnorna, de lätta, i det oändliga sväfvande molnen glänste åter från fjärdens silfverfärgade yta, och som en ram stodo strandens alar, kullar och höjder upp och nedvända rundt omkring. Det var likasom en väldig och omätlig sfär, i hvars midt flottan, buren af gud vet hvilken kraft, sväfvade i det oändliga mellan djupet och höjden. En och annan flöjtton från en vakande talltrast, som ännu icke glömt vårens visor, bars på tonernas vågor öfver sjön.

Aftonens ljufhet och stillhet, naturens skönhet hade försänkt hela besättningen på flottan i en upphöjd sinnesstämning.

Vahva Matti satt med sin hustru invid kajutan och talade lågmält och långsamt om den lyckliga, bekymmerfria framtid de gingo till mötes.

Skomakaren löste i tankarna problem på kristligt social grund och gnolade därunder Sankeys jubelsånger om den troendes salighetshopp.

Jakob Trast, soldaten, och Nestor Rönni lågo på rygg på flottan, rökte sina aftonpipor, njöto af svalkan och sågo huru tobaksröken hvirflade upp och försvann mot de fjunfina strimmiga aftonmolnen.

Bakom kajutan satt hunden Halli med dräglade tunga och svansen i vattnet. Bredvid honom sutto Elli och Kaarlo midt uppe i lifvets lycka och glädje, hon rosenröd, han mycket blek. Hennes friska läppar voro halföppna, hennes ögon drömmande. Med ett på en gång hjälplöst barnsligt och medvetet jungfruligt uttryck såg hon upp till honom. Det låg blyghet och glädje i hennes blikkar och den mest smältande ömhet. Alt sade de unga åt hvarandra, utan att ett ord yttrades emellan dem. Deras hjärtan möttes och flöto tillsammans, som dolda källor, osynligt, tyst, oemotståndligt. Och när han fattade hennes späda hand, hvars

finna byggnad och bleka färg talade om långvarig sjuklighet, genombäfvades de båda unga af en ljufbeklämning, som kom deras hjärtans slag att häjdas. Engeln med det bart huggande svärdet hade lämnat sin post vid paradiset's port, de hade trädt in i den första kärlekens heliga lustgård.

Tystnaden, hälgdagsstämningen och den unga kärlekens lycka hade väl fortfarit ännu en stund, om icke Antti, som suttit med sitt metspö i timal, med ens kändt sig hungrig och velat ha mat. Maria satte fram maten. Efter dagens olidliga hetta lefde man åter upp till nytt lif. Aptiten var god och ungdomen sörjde för att samtalet hölls vid makt. Det pratades om ditt och datt.

— Tala om något, Nestor Rönni, sade Antti, du har för länge sedan lofvat berätta en saga för oss.

— Jag skall berätta en saga, sade skomakaren, en som jag själf gjort i dag.

— Nej, Rönni må berätta, sade Antti, han kan så bra historier.

— Låt nu skomakaren berätta, medlade Maria, efter som han själf smidit i hop sin saga.

Och skomakaren började med en lång inledning om, hurusom han varit pietist, baptist, metodist och allt möjligt på -ist, gått åter in i statskyrkan, och nu, medan han pliggade och slog, beckade och drog, börjat att grubbla öfver några viktiga lärosatser,

bland annat om helvetesläran. Han hade inte vunnit någon frid, någon stadgad och fast öfvertygelse, hvarför han samlat ihop allt sitt och nu var på väg till en stor hihulitpräst och profet i Rantasalmi för att diskutera denna viktiga sak.

— Ja men historien, sagan, sade de andra.

— Jo, så här låter den, det är sagan om den skenheliga skräddaren.

— Det var en gång en skräddare, som var som alla skräddare: gaf man honom fast tio aln vadmal till en dräkt, alltid klipte han till det så, att tyget räckte just jämt och nätt och ingenting blef öfver för ägaren. För öfrigt förde han ett syndigt lefverne i löndom, men var så skenhelig, att hvarken prästen eller klockaren kunde genomkåda honom, utan tykte att allt var som sig borde med honom.

— Nå, en dag så dödde han också, och hans själ ville upp till himlen.

— Hvad är du för en, sade Petrus, som stod vid dörren till himlens rike.

— Jag är skräddare, jag, och skulle in i himmelriket.

— Jaha, vänta litet, vänta litet.

— Goda herr apostel, sa' skräddaren orolig, var inte kinkig med mig, inte ä jag sämre än andra

skräddare håller, det kan jag försäkra, och mycket bättre än alla skomakare.

— Nå, nå, så gå in då.

Petrus gläntade på dörren och skräddaren slank in i himmelriket.

Och nöjd var han. Han endast förvånade sig öfver, huru det gick så lätt i det hela att komma in i härligheten.

Och hvilken vacker himmel han kom in i, och huru strålände ljusst det var här, och hvilken musik sedan, och alla gingo saliga omkring i skinande hvita kläder.

Bäst det var, tyckte skräddaren dock, att det var något för ljusst härinne, det bländade hans ögon, och musikens klang pinade hans öron. Han höll dock tappert ut ännu en stund och ville vara lycklig som de andra. Men till slut kände han dock, att det blef honom outhärdligt. Det susade i hans hjärna och ögonen värkte. Nej, han måste ut härifrån, här kunde han inte uthärda.

— Kära skräddare, sade Petrus, du tyckes vara obekvämt för himmelen, du. Huru är det fatt med dig? Håll dig stilla och var nöjd härinne.

Men skräddaren stod och tigde vid dörren och bad och besvor Petrus: — låt mig komma ut härifrån, det är outhärdligt.

Till slut, när Petrus icke ens svarade på hans böner, hviskade han sakta: jag är en syndig, dålig, eländig skräddare, som smitit mig in i himlen. Jag passar inte här, här är det för mig ett förfärligt lidande; låt mig komma dit jag hör.

— Hvert då, sade Petrus?

— Dit, ack, dit, du vet, och ordet ville inte komma öfver hans läppar; dit till helvetet, kom det hviskande fram till slut.

— Stackars skräddare, sade Petrus, det gör mig ondt om dig, men inte fins det något sådant. Himlen själf är ditt helvete. Den gode är salig där, den onde lider där. Det är så den skenheliges straff.

— Ack, herre gud, skrek skräddaren. Det var det förfärligaste jag någonsin hört.

Och hans skrik och hans suck och hans jämmer och gråt, den ljud i de oräknades lofsång just som den skulle ljuda. Med miljoner andra ljud klang den i hop i harmoni, till lammets lof, och i evighet skulle saligheten bli hans straff, och hans jämmers ljud blifva Herrans lof.

När sagan var slut sade Maria:

— Nej, det där är en otäck saga, hvad skulle det vara för en kristendom, när helvetet vore

borta. — Den är inte för barn, du, Elli, går in, du; nattkylan börjar att låta känna sig, du var sjuk i går.

Nej, hon, hon var frisk, hvad skulle henne fattas. Och i själfva verket, denna bräckliga kropp tyktes aldrig blifva trött, aldrig förkyld, hennes inre lif var så koncentreradt, så starkt, att det stod bi, där mången starkare skulle tagit skada för alltid.

— Nej, jag vill höra Rönnis saga om bojarren i Uguniemi. Slipper jag då inte att gå in i den heta kajutan.

Elli hade ännu aldrig uttalat en bön, som hennes mor skulle ha kunnat lämna ohörd. Också nu fick hon sin vilja fram.

I sommarnattens skymning trykte hon sig närmare Kaarlo, tog i hemlighet hans hand i sin och hörde med största intresse på Rönnis saga.

Och Rönni, hvars tal i hvardagslag ljöd som en knarrande dörr, blef nu, när han berättade sagan, vältalig. Det fans i honom ett stycke diktare, hans tal föll tydligt och rytmiskt som slagan i rian. Likasom hvarje slag af den gjorde det gyllne kornet fritt från agnar och halm, gaf hvarje ord hos Rönni den rätta bilden och den rätta stämningen åt hans åhörare.

— Så här lyder sagan om Bojarn i Uguniemi:

Det var en gång för mycket, mycket länge sen en bojar, som hade en vacker dotter, fast han själf

var mycket elak och ful. Bojaren bodde i sitt präktiga hof på Hoviharju-åsen vid Pyhäjärvi sjö och var mycket mäktig och rik. Han ägde hela Sor-davala, Ruskeala och Jaakimvaara socken i förläning af fursten af Pskow, som var vasall under tsaren i Moskwa, Ivan den grymme.

Bojaren pinade och plågade sina bönder på mångahanda sätt, så att han i hela näjden kallades bondpinaren. Att utöfva grymhet var för honom ett nöje och ett tidsfördrif.

Den tiden bekände innebyggarna i denna näjd den ryska läran. Deras präster och klockare kommo alla från Valamo kloster. Mellan bojaren och klostret var ständig tvist, ty prästerna togo folket i försvar mot hans egenmäktiga tilltag och tadelade hans grymhet.

Att bojaren lätit bönderna betala höga skatter, göra dubbla dagsvärken och i brist på ök själfva draga plojen, detta hade de fördragit utan knot; men när han en dag på grund af sina förmenta rättigheter som socknarnas ägare och folkets herre fordrade att hvarje brud genast efter vigseln skulle tre dagar och tre nätter tjäna i hans hus, då blef böndernas förbittring stor.

Och den heliga Valborgsdagen samlades de i all tysthet på ett högt bärg, där de klagade och jämrade sig så att bärget än i dag heter Itkevien

kallio, det är de gråtandes bärg, och kommo öfverens om att icke längre tåla bojarens förtryck och grymheter.

De utsågo därför tre gånger tre vise och erfarna män att föra deras talan.

Trenne män fingo i uppdrag att bringa gåfvor och skänker åt en mäktig svensk herre, som regerade i Ingermanland och som hette Jakob Pontus de la Gardie. Åt honom skulle de gifva 12 mörka järfskinn, ty han åt och frätte omkring sig som en järf, tog in städer, byar och socknar, den ena efter den andra, och var dock aldrig till freds med hvad han eröfrat.

— Herre och grefve! Kom hit till oss, skulle de säga honom, hjälp oss att straffa den gudlösa bojaren, och vi skola lyda dig och betala skatt åt dig, så länge du låter oss offra åt den helige Herrman och låter våra döttrar vara i fred.

Tre män skulle gå till fursten af Pskow, gifva honom tjugufyra röda räfskinn, ty han var slug som räfven och feg som den, och säga:

— Herre och furste, kom och hjälp oss emot den gudsförgätna bojaren, och vi skola lyda dig och betala skatt åt dig, så länge du låter oss offra åt den helige Andreas, alla slafvers och karelers skyddspatron, och så länge du skyddar våra döttrars ära.

Tre män skulle gå till tsaren i den stora staden Moskwa, gifva honom tre gånger 24 hermelinskinn som gåfva, ty han var herren och herskaren, och säga:

— Tsar och själfherskare, hjälp oss mot den äreförgätna bojaren, ty han fördärfvar alla våra unga kvinnor.

Och de tre första gingo till Kexholm. Där träffade de den stora svenska grefven Pontus; han hade tusen man soldater och bönder omkring sig, och alla bygde de vägar och broar åt olika håll; därför kallas ännu gamla skogsstigar och kafvelbroar i östra Finland „ponnukset“. De tre erfarna männen framförde sitt ärende till grefven. Så här svarade den stora grefven Jakob Pontus de la Gardie:

— Gån och sägen åt bönderne i eder hemort att när vägen från Vuoksen till Pyhäjärvi blir färdig, så kommer jag och hänger bojaren i en galge hög som Hamans.

Och de trenne andra gingo till Pskow och träffade fursten, som var ute på vildsvinsjakt. När de gifvit sina gåfvor och framfört sitt ärende, svarade fursten:

— Gån och sägen dem som sändt er, att när jag slagit svenskarne och intagit Marienburg, skall jag komma till eder, och letvande skall jag bränna upp bojaren.

Och de tre sista kommo till Moskva, och oprinnikerna ¹⁾ ville icke släppa in dem till Ivan den grymme, så att de länge fingo vänta vid Kremlins port. Men en dag, när tsaren var sjuk och ingen, icke ens hans italienska läkare, kunde hjälpa honom, kom en hofman ihåg de finska trollkarlarne, ty sådana trodde man dem vara. Han talade med själfherskaren om dem, och de blefvo insläpta hos den grymme tsaren.

Tsar Ivan låg i sin gyllene säng, med tsarkronan invid sig och spiran darrande i den febersjuka handen. Kring honom stodo hans livvakt och flere förnäma bojarer. De tre utskickade framburo sina gåfvor och framförde sin anhållan.

— Gån, svarade tsar Ivan, och sägen dem, som utsändt er, att när jag blir frisk, skall jag komma till Karelen, och bojaren skall, utan sakramenter och smörjelse, dö en död, som aldrig skall glömmas bland mina bojarer.

Men den älsta af de utskickade såg honom oförskräkt i ögonen och sade:

— Herre och tsar, jag ser på dina ögon, att du aldrig mera blir frisk; om tre dagar är du dö-

¹⁾ Tsar Ivan III:s drabanter.

dens man; gif oss rätt att själfva straffa kvinno-
röfvaren. ¹⁾

Då föll spiran från tsarens hand, hans läp-
par darrade.

— Gån med gud, sade han, och kräfven själfva
ut er rätt.

De tre utsända gingo hem, men knappast hade
trenne dagar gått, innan tsaren var död, som de
finska trollkarlarne spått.

I Niukkila by vid Pyhäjärvi sjö fans den
tiden en flicka som hette Maria. Hennes hår var
gult som mogen halm och ögonen kvicka och mörka
som ekorrens. Smärt och välväxt, vacker och god,
hade hon icke sin like i hela Karels land.

Länge hade bojaren med otålighet väntat på
hennes bröllopsdag. Men den vackra Maria hade
städse uppskjutit att säga ja åt någon af sina många
friare, hon väntade alltid på de tre gånger tre ut-
skickades budskap.

Äntligen kommo de utskickade åter hem. De
kallade genast alla bönder till de gråtandes bärg
och framförde enhvar i sin tur de svar de fått.
När bönderna hörde tsarens svar, blefvo de glada

¹⁾ Denna scen finnes återgifven i en stor historiemål-
ning af professor Jacoby kallad: „finska trollkarlar förutspå
tsarens död“.

och beslöto att kräfva hämd på bojaren, men skona hans dotter, som var en god och ädel fröken.

Den helige Andreas' dag, när skörden var inhöstad och kyrkan var klädd i grönt och blommor, när prästen mässade och sångarena från klostret i Sordavala sjöngo sina heliga sånger, kom bojaren ridande på sin svarta häst, åtföljd af tio vilda stepphundar och flere jägare, till kyrkan, för att, som han plägade, se åt om några brudpar skulle vigas den dagen.

Han lämnade sin häst i en knekts vård och steg in i Herrans hus. Han var klädd i pälsbrämadt siden och bar ett långt bart svärd vid sidan i ett gyllene gehäng.

När han såg, att den vackra Maria äntligen stod bland brudarna i kyrkan, blef han belåten. Han var grym att skåda, när det feta ansiktet med de små, ondskefulla ögonen och den grofva munnen log af förnöjelse. Men ju gladare bojaren blef, ju mera han log, desto bittrare blef Marias sorg.

Bojaren ämnade just gifva bud åt sina jägare att noga bevaka kyrkans dörrar, så att ingen brud skulle slippa ut, då prästerna och de tre utskickade, som varit hos tsaren i Moskva, kommo in genom dörren, som ledde till det allra heligaste.

— Se där, skrek prästen högt, så att all menigheten hörde det, där är bojaren, den Belials-

mannen, kräfvén ut er rätt, bönder, så säger tsaren af Moskva åt eder.

Och nu bröt raseriet lös. Bönderna rusade mot sin plågoande och hans knektar. Knektarna hunno knappast sätta sig till motvärn innan de dödades, men bojaren hann fly ur kyrkan, hoppade upp på hästens rygg och red bord i vildaste fart, medan bönderna förföljde honom.

Hela dagen red bojaren alt hvad tyglarna höllo. Mot kvällen nådde han en udde, som gran- och tallbevuxen sköt ut i Pyhäjärvi sjö. Bojarens häst hade tröttnat af den häftiga ridten och flåsade och frustade starkt. Han var rädd att blifva upphunnen af sina förföljare, och då han icke kunde fly längre, stack han med svärdet ihjäl sin häst, vräkte den i sjön och gömde sig själf i en räflya. Dock, knappast hade han krupit under stenarna, innan hans förföljare voro på platsen. Ehuru bönderna, som sett honom rida till udden, letade hela aftonen, kunde de icke finna rätt på bojaren.

Den vackra Maria, som också var bland dem, som sökte rätt på den grymme, var blefven trött och satte sig nu att hvila på en sten.

Medan hon satt där och såg huru månskenet glimmade i vattnet, märkte hon att stenen hon satt på rördes, som om någon sakta hamrat på den samma; det var bojarens hjärta som slog af fruktan, ty just där

under den stenen låg han gömd i lyan. Hon böjde sig ned för att se hvad det kunde vara, som slog mot stenen. Då såg hon i månskenet bojarens elaka ögon gnistra och lysa i mörkret, som ugglans om hösten. Hon kallade på bönderna, som mangrant infunno sig. När de sågo att det var deras fiende, skrånade de af vrede och kastade stenar öfver lyan, så att där blef ett väldigt stenrös, och stälde vakt vid röset, för att ingen skulle hjälpa bojaren. Fyra dygn hörde man bojaren klaga och jämra sig i lyan; så vardt han äntligen död. Stenröset står där än i dag orördt.

Men den udde, på hvilken bojarens häst tröttnade (uupui), kallades sedan för Uupuniemi, och efter den fick hela socknen sitt namn, Uupuniemi socken; detta namn ha sedan de svenska och ryska herrarna vrängt till Uuguniemi.¹⁾

— Nå, utbrast soldaten Trast med hetta. Nå, gud ske lof, nu ha vi andra tider i Finland, ingen bojar vågar knysta hos oss, ty lagen är öfver alla, och åt den, som nu rör vid bondens rätt, ropar den ett „smirna“, som ej är att leka med.

¹⁾ En variant af denna folksägen anger det „bojaren“ dött i Kuolemajärvi, däraf socknens namn.

— Ja, det är nog sant, sade Vahva Matti. Lagen är vår herre och vårt skydd. Men nu skola vi gå in och lägga oss. — Hör du, Jakob Trast, vi ligga midt i farleden. Vål är natten ljus, men i alla fall, gå och hissa upp en lykta på pråmen.

Trasten steg upp och gjorde som man befalt. Medan han sysslade med lyktan, som icke på något vis ville hållas på sin plats där uppe på den provisionella masten oaktadt hans ständiga ryska kommandoord, hörde han de snabba propellerslagen af en liten ångbåt, som söndrande insjöns blanka spegel susade förbi flottan. Han kisade och såg i sommarnattens dunkel genom svedjeröken, som låg öfver sjön, de mörka konturerna af en liten ångare, som han tyckte vara Blumes Leimu.

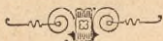
— Wer da! skrek han på militäriskt vis. Då såg han på den framrusande ångaren en gestalt, som böjde sig öfver relingen, satte händerna kring munnen och slungade ut i natten ett rop: „firman Blume har gjort konkurs“.

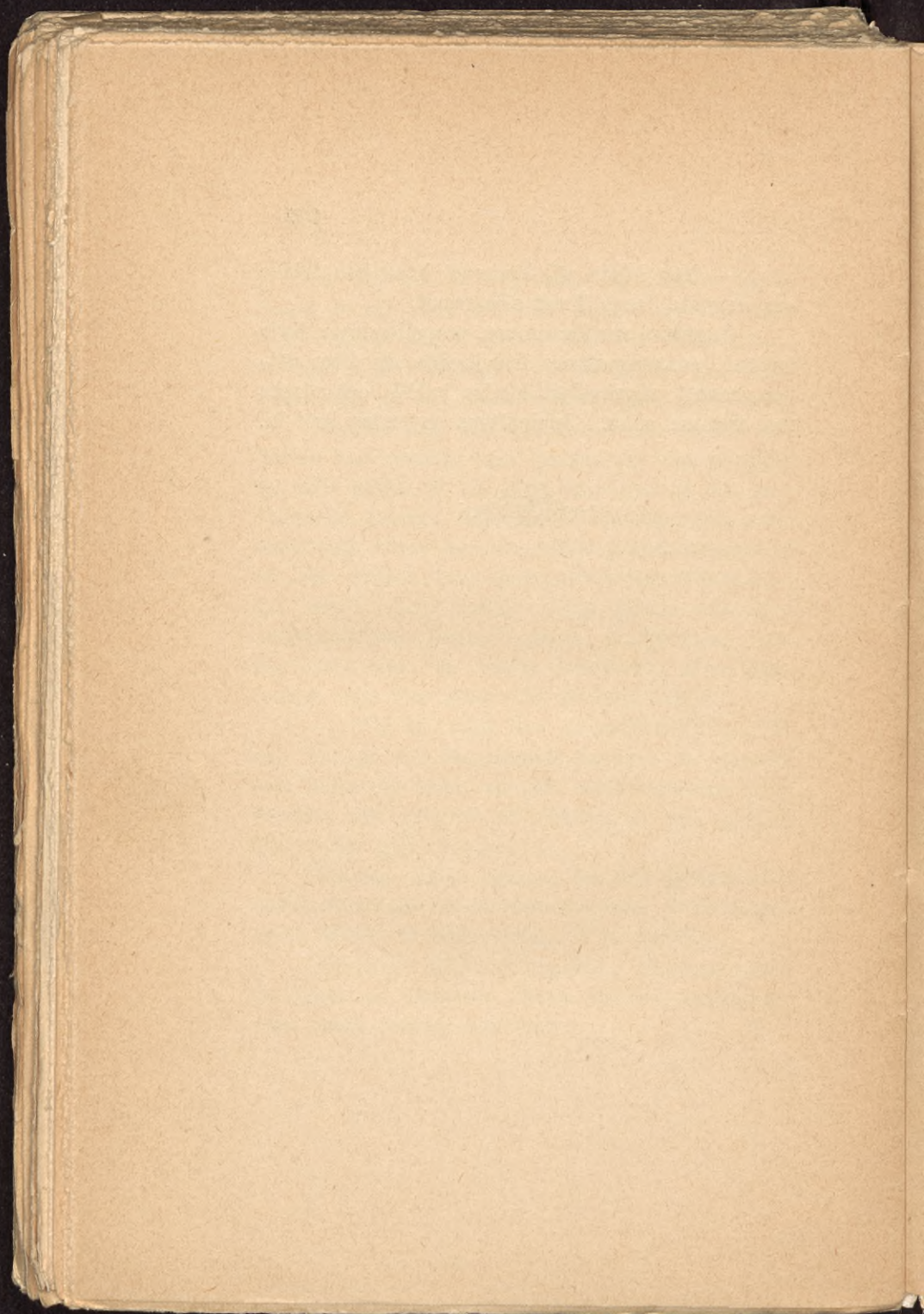
Trasten släpte lyktan, den föll mellan storkarna, fräste till och försvann i djupet. I det samma stego Matti och hans hustru ut ur kajutan.

Maria var blek och upprörd. Matti sade med en beherskad stämma: Hvem var det, hvad i herrans namn pratade han om?

— Nog hörde väl husbond, hvad han talade om, svarade Jacob Trast allvarsamt.

Ångbåten var försvunnen, propellerslagen hade tystnat, sommarnattens frid bredde sig öfver näjden, endast vågskvalpet hördes bubbla och plaska mot flottans sidor. Juninattens skymning bröt in.

XIV.

Vahva Matti och hans hustru gingo in i kajutan och lade sig på sin bädd af friskt nyslaget hö utan att säga hvarandra ett ord.

Denna stämman, som likt stormfågeln skri öfver vågorna bådade olycka, denna röst, som ur nattens mörker kastade ut ord, som slogo dem med skräck och ångest, hvarifrån kom den, hvems var den? Blume har gjort konkurs, Blume har gått till grund, hade den sagt; men det var ju omöjligt. Den rike Blume .. Nej, det var ett gement skämt. Och dock, tänk om det var sant!

Mattis hjärna, som arbetade långsamt, började att draga ut konsekvenserna af dessa ord, och när han fått dem klara, var det som när en blyxt i den mörka natten plötsligt lyser upp öfver vida terränger. Då såg han med ens långt in i fram-

tiden, såg sig själf hemlös, utan härd och alla hans kära beroende af hans, af dagakarlens arbete. Han hade varit själfägande bonde i snart tjugo år. Han hade sett nog i sitt lif för att veta, hvad det betydde att bero af dagens arbete. Matti var en stark man, en lugn man, och hans nerver hade aldrig svikit honom, men vid den bild han nu såg bäfvade han. Samma beklämning, som bemäktigat sig honom vid den gamles ord:

Utan skogen kan ej någon
Lefva uti Suomis bygder.
Den, som säljer furuskogen,
Säljer bort sin enda lycka,
Ödar bort sin enda rikdom,

kom öfver honom med hela förtviflans makt. De hårbevuxna händerna, formlösa som en konstnärs första utkast, knäptes omedvetet samman öfver det breda bröstet. Han trykte dem i sin kamp hårdt tillsamman, då kände han med ens — plånboken, firmans penningar. Ännu hade han fyratusen mark uppå sig, i det närmaste samma summa han fått för sitt nu ödsliga hem och knappast hälften af den summa, han hade att få hos huset Blume.

Det som jag bär på mig är mitt, mina penningar, för det genom hans hjärna. Tag dem, behåll dem, gif icke bort dem åt någon, behåll dem, och åter kan du få ett hus, ett hem, åkrar att skörda

och ria att tröska i. De dina skola icke drifvas ut på allfarsväg, och Elli, denna späda, sjukliga, fina varelse, som utan vård skulle blekna bort och vissna, skall bli räddad.

Ett ögonblick, blott ett ögonblick tänkte Matti på detta sätt. Men så var det öfver. Hade han icke lofvat gamla Blume, i hvars tjänst han varit i hela sitt lif, att betala detta virke, att föra denna flotta, om hvilken han haft en så särskild omsorg, så vidt på honom berodde, fram till Suikkila. Och nu när firman var i nöd, skulle han stjäla dess penningar. . . Nej, aldrig! Och orden: „inled oss icke i frestelse, utan fräls oss ifrån ondo“, stego med kraft och värma ur hans kvalda bröst.

Maria, som genast uppfattat ställningen, hon blickade icke framåt, hon såg tillbaka. Detta plötsliga rop där ute i natten, det bar en förhistoria inom sig, och den ville hon grunda ut. Firmans ställning måste läng ha evarit svag, vacklande; sådant där kan icke komma på en gång. Nej, och hon mindes köpet. Hon mindes Veikkolins ifver och enträgenhet, hans absoluta vidhållande af att köpeskillingen skulle erläggas med depositionsbeviset. Hon läde det ena till det andra, och småningom fick hon klart, att Veikkolin åtminstone anat den katastrof, som nu inträffat.

Ja, hon fick mera än klarhet i saken, hon fick nyckeln till denna inbundna karaktär. Och hans tal, hans ord, hans blickar. Hon var för mycket kvinna för att icke för länge sedan ha förstått hvad de inneburo. Ja, gick hon riktigt till rätta med sig själf, så . . . Hon blygdes så, att hon kände huru hon rodnade i mörkret, hennes öronsnibbar brände och tinningarna bultade. Hon mindes hans förälskade ögonkast, hans djupa, ständigt visade beundran.

Ja, gick hon än djupare till rätta med sig själf, så . . . hvilket illfundigt ting är icke mänsko-hjärtat. Hon hade visst icke tänkt det, det hade farit genom hennes hjärna, som när en liten fågel flyger från mörker till mörker genom ett upplyst rum, han syns där för ett ögonblick flaxande, rädd att blifva sedd, och så är han för alltid försvunnen. — Hvem kan värja sig för sina tankar . . . Men när flickan Elli där borta i Kiiskilä hade läst historien om konung David och Uria, så — ja, det hjälpte ej, hon hade tänkt det samma, som han, Veikkolin, blott ett ögonblick. Och han viste det, denna Veikkolin . . . och detta var nästan det förskräckligaste af allt. Hon greps af en obetvinglig ångest.

Då hör hon plötsligt Matti bedja med dar-rande stämma sitt: „inled oss icke i frestelse, utan fräls oss ifrån ondo“. Och högljudt snyftande kastade hon sig till hans bröst i samma bön.

Om lifvets sorger med all sin bitterhet och sina kval lägrade sig kring Mattis och hans hustrus bädd, slog lyckan upp alla sina håfvor för Elli och förde henne till sin salighets sjunde himmel. Hon såg hvarken framåt eller tillbaka i tiden, hon lefde i nuet, njöt i drömmarna åter de fröjder, hon om dagen upplefvat. Hon såg Kaarlos bruna ögon flamma af värma, kände haus unga kyssar på sin heta mun. Hon tyckte att hon var en näckros, som från djupets gytja stigit upp på träskets mörka spegel, hon var så glänsande hvit och fager. Så skulle hon se ut, när hon engång stod brud. Så förbyttes drömmen. Hon blef en af dessa vattenjungfrur, som farmors mor plägade tala om, en af dessa, som en yngling kunde locka fram ur forsens vatten, om han höll en liten röd af forsens i hjärtform svarfvad sten i munnen och kvad:

Jungfru, insjöns ljufva dotter,
 Strandens höga herskarinna,
 Visa dina mörka lockar,
 Høj ur vågen dina ögon,
 Svarta liksom ugnens äril,
 Heta som det röda kolet.
 Blif en ynglings vän, den enda,
 Sof här vid mitt troгна hjärta,
 Blif min maka, hemmets prydnad,
 Husets tröst och ljufva trefnad.

Och när man ville blifva af med den sköna vattennymfen, kastade man den röda stenen öfver axeln och sade hastigt: där har du mitt falska hjärta. Då försvann nymfen för alltid i forsen, blef ett skum och lyste som en regnbåge öfver fallet. Och Kaarlo stod på älfvens strand och lockade henne med de mäktiga orden. Och orden drogo henne till sig, men hon kunde icke röra sig från stället, hennes pulsar bultade, och blodet rann het som eld i hennes ådror.

Nu vaknar hon — och hör huru Kaarlo, som ligger icke långt från henne i höet, sakta hviskande med sin mest smältande stämma lockar henne till sig. Hennes hjärta klappar häftigt. Skall hon gå eller skall hon icke gå? Då komma far och mor in, det blir tyst. Kaarlos böner slockna i en suck. Så hör hon med ens sin faders röst: „och inled oss icke i frestelse, utan fräls oss ifrån ondo“. Hon hör sin moders gråt, och hon gråter med dem, om af lycka, af blygsel, längtan, af outtalad ömhet, hon vet det icke själf.

Sent somnade man den natten på Blumes flotta af holländsk bjälk.

* *
*

Solen hade i flere timmar gassat och lyst, så att kådan rann längs kajutans väggar och de tunnaste, mest kvistiga ställena på väggen lyste genomskinliga och röda som blod. Folket steg upp. Man kände, att hettan redan var tryckande, ehuru den stiekande svedjerök, som denna tid på året är så karaktäristisk för Karelen, omgöt solskifvan med ett opalfärgadt hölje.

Man hade nu, tack vare lyckliga vindar, hunnit tämligen godt framåt. I lovart låg ännu den sista udden af Palosaari stora ö, den största i Pielisjärvi. I babord syntes bortom Ristisaari Veden-suulandet med sina mörka alar. Längst bort i fören skulle man, i fall röken icke hindrat det, kunna se Kolibärgens väldiga mörka massor. Framför flottan låg Pielisjärvis största och djupaste fjärd. Här omsider borde bogserbåten ha synt till. Men nej!

Ju längre det led fram på dagen, desto varmare blef det. Insjövattnet var ljumt och jolmigt, sinnesstämningen trykt ock nedslagen. Antti, Elli och Kaarlo sutto i skuggan af ett segel med fötterna i vattnet. Två af dem metade turvis, medan den tredje med ett långt rönnsjö påminte gamla Hurja om dess plikt att vinda upp trossen. Hurja gick sin olidliga cirkelgång. Då och då stannade han, men försiktigtvis så långt bort från sin på-

drifvare, att den bland ungdomen, hvars skyldighet det var att hålla maskinen i gång, icke kunde nå honom med spöet, utan att stiga upp och utsätta sig för det gassande solskenet. Då en hvar drog sig härför, fick gamla Hurja den dagen flere långa extraraster till godo, hvilket naturligtvis värkade menligt på flottans framåtskridande.

Hvad som dock mera än hettan plågade folket, det var återglansen från insjön. Likasom fälmenne på själskytte i Bottenhafvet icke känna någon svårare fiende än snöglansen på vårisen, — som, om de icke skydda sig för den, gör deras ögon blodsprängda och skaffar dem svåra lidanden, så är det ock med flötarfolket. På de stora fjärdarna plågas de i stiltje och solljus af det starka sken, som från himlen, från hvita moln och sjö strålar ut och omhvärfver dem från alla håll.

Matti hade under förmiddagens lopp betagits af en tanke: tänk om alt detta, som rösten i natten ropat ut och som ängslat och plågat dem, alls icke vore sant. Han delgaf sina tvifvel åt hustrun och det öfverenskoms, att Maria och Elli, som var mycket nedslagen och som plågades af röken och hettan, skulle med Nestor Rönni begifva sig till en by på Ristisaari. Där bodde mycket folk, som hade affärer med Blumes. Där måste man veta något med visshet om den sak, som nu oroade dem

alla. Där fans äfven en af firmans fordringsägare, en skogsköpare och landthandlare. Till honom skulle Maria öfverbringa ett par tusen mark, dem hennes man letade fram ur den med många snören och band omsorgsfullt ombundna plånbok, han ständigt bar kring sin hals.

När kvinnorna begifvit sig i väg, satte sig Matti och Jakob i skuggan af skjulet med ryggen mot sjön, stoppade sina pipor och rökte enständigt, flitigt och tyst.

— Nå, hvad tror Jakob om den här konkur- sen, tror du att det är sant, sade Matti omsider.

Jakob drog i sina långa mustascher, sade sitt hm, spottade och svarade till slut:

— Mins Matti den där bagaren i Joensuu, Nisulainen, han, som sades vara så rik, ha två hus och bod, full med varor, del i kvarn och gud vet hvad... Nå, hvad hade han till sist? Ingenting alls. Hvem vet hvad en handelsman äger?

— Jag tror, sade Matti, att det är sant, Jakob. Ty eljes hade man icke lämnat oss på Pielisjärvi med fyratiotusen stockar utan bogserbåt. Något har kommit i olag hos firman.

Samtalet afstannade nu. Flottkarlarne nukade till — i värmen. Bäst det var, för Trasten upp med ett: „smirna! Fan är lös! Måsar och svalor ha tystnat“.

- Hvar ä' vi nu?
- Mellan Pikkusyrjä och Ahvena grunden!
- Är trossen lång, pojkar, frågade Matti.
- Den är ute i hela sin längd, svarade Kaarlo.
- Jäklar i det, blir här nu oväder, så ligga vi och slänga på lång tross mellan grunden, precis som färjan vid Leppävirta. Gud ske lof, att kvinnfolket är borta.

I det samma hördes ett doft susande, som tog till allt mer och mer. Den olidliga hettan och stiltjen hade i veckotal mättat luften med elektricitet. Öfver sol- och svedjeröken höjde sig mörka molnmassor med violetta konturer, de bygde upp sig mot zenit i väldiga runda massor, medan deras nedra del flöt i hop med den tunga gulröda röken.

Och åter hördes ett doft susande i fjärran från det håll, där Kolibärgen höjde sig och från Juukas höga skogbevuxna åsar. Då och då kommo enstaka vindstötter som hvirflar och rörde upp vattnet i små ettriga, ilskna vågor.

Så lugnade sig sjön åter för några ögonblick, — det blef en väntans tystnad.

Nu kommo med ens, som framslungade ur rymden, stormens förebud, måsar och tärnor, flygande i en lång linje längs vågornas toppar. De flydde undan med detta ängsliga, olycksbådande skri, som är sjöfåglarna eget. Och tätt efter dem kom på

susande vingar stormen i hela sin vildhet. Vågorna föllo med raseri öfver flottan och spolade redan i första hugget bort allt som låg löst på den samma. Som oräkneliga vilda djur i sin bur reste stockarne sina ryggar, stampade mot bommen, rykte och bände på sitt galler, det tyktes som om de fattats af ett frihetsrus och nu våldsamt födrade att släppas ut i den vida världen.

— Alle man i fören, där hästarne stå, skrek Matti genom stormens brus. — Kapa bommarna, Jakob Trast, trossen springer eljes. Gud ske lof att kvinnfolket är borta.

Med trenne yxhugg löste Trasten den uppgift han fått. Bommarna sprungo, och stockar i tusental rusade frigjorda bort, som om de velat vända åter till sina skogar.

Den nyss så spända trossen slaknade något, och nu låg den omsorgsfullare uppförda kärnan af flottan och stampade och svängde i vågorna. För ögonblicket var man räddad.

— Vi få nog ett arbete med att samla i hop allt det där, sade Matti.

— Nå ja, alltid bättre än att drifvas på grund och krossas mellan stockarna, svarade Jakob Trast.

Emellertid skymde det allt mer och mer, åskmolnen körde upp sitt batteri, och nu brakade det löst. En bländande blixtnö klöf himlen i tvänne

hälfter och följdes ögonblickligen af ett alt döfvande tordön.

När vågorna började att gå öfver flottans golf, greps skomakaren, som alt sedan stormen bröt ut, legat på knä i ifrig bön, af skräck och rusade oaktadt sin klumpfot i den enda båt, som fans och som våldsamt rykte i sin fånglina.

— Akta dig, skomakare, skreko männen ombord på flottan.

Men han for besinningslöst i väg, ut i de svallande vågorna. Männen sågo vid blixternas sken, huru han kämpade med stormen.

— Gud nåde hans syndiga själ, sade Jakob Trast. Det här är värre än stormen vid Gornii Dubniak.

Skomakaren var förlorad: ett par famnar från flottan öfverfölls han af de lösrifna stockarna, båten krossades inom ett ögonblick, och med ett förtvifflans skri gick skomakaren i botten för att bortom detta söka lösning på de frågor, som sysselsatt hans själ.

När bommarna sprungit, svängde flottan vid den långa trossen för kastbyarna som en perpendikel af och an mellan de tvänne grunden, Ahvena och Pikkusyrjä, mellan hvilka farleden gick. Att börja med märkte männen och gossarne ej, att klipporna refvo de understa stockhvarfven lösa undan för un-

dan. Men snart nog förstodo de hvad som skedde, ty flottan sjönk synbarligen småningom. Och stormen hven alt fortfarande på vreda vingar. Att den tagit till, dömde flottkarlarna däraf, att den förde med sig blad och kvistar, att en och annan småfågel, drivven ur sin bostad, pipande följde med vinden, och att vågorna började slå högre upp öfver flottan.

Hästarna stampade oroligt och fnyste, Kaarlo höll gamla Hurja om halsen och gret i dess tofviga man. Antti stod bredvid och torkade af tårarna med rockärmen, medan hunden Halli, med ett uttryck af bäfvan i sin rynkiga fysionomi, uppmärksamt lyssnade på människornas tal. Matti och Jakob Trast stodo tysta med hvar sin båtshake i hand, lika skildtvakter vid Tuonelas port. Endast då och då, när någon väldig våg slog hårdt mot kajutan, ropade Jakob sitt eviga „smirna“.

Plötsligt störtade den ena af hästarna i sjön. Hurja följde genast efter och drog oförmodadt med sig gossen Kaarlo, som krampaktigt hängde sig i hästens man. Nu flydde äfven Halli. Det såg ut, som om djuren haft en förkänning af en olycka, ty knappast såg man dem simma frustande, med nosen högt öfver vågorna, innan flottan remnade i tu.

Matti och hans son slöto sig instinktlikt till hvarandra. Där borta på den andra hälften af flot-

tan sågo de den gamla soldaten med handen vid mössan göra honnör. Styf, rak och grann, som förr vid paraderna och på slagfältet, stod han där på de sviktande stockarna, beredd på det yttersta.

Nu förlorade han fotfäste. Handen var ej mer vid mössan, men „kuoleman kunniaksi“ — honnör för döden — skrek han med sin stentorsstämma öfver vågornas brus, och utan att blinka sjönk han i djupet.

Vågorna slog våldsamt igen hans grift, stormen blåste i mäktiga toner hans dödskorol, tordönet gaf sin honnörssalva, och eftermälet på den tappres graf blef Mattis ur hjärtat gående: „Gud välsigne dig, Jakob Trast“. Gamle bussen Jakob Trast hade fått aflösning, han hade gått till sina vänner, som engång när kanonerna dundrade och gevären blixtrade, icke blinkade för döden mer än han.

Af hela den stora flottan fans nu endast föga kvar, och det gälde att hålla i hop det som ännu liksom af en slump tyktes hänga samman. Matti slog sina väldiga ramar kring en knippe af stockar, som närmast det ställe, där vindspelet ännu stod hölls tillsamman af det för hästvandringen hopfogade golfvet. Han ville slå en lina omkring dessa stockar för att, när detta var gjordt, kapa trossen och låta stomen drifva sig till närmaste strand.

Och där blef en vild brottning mellan jätten och stockarna, som höggo emot och sökte sin frihet. I denna kamp sletos hans kläder till trasor, hans lemmar skafvades till blods, musklerna svälde, och håret hängde oordnadt öfver anletet. Men han gick som segrare ur striden. Han hade slagit linan omkring dem; han var räddad.

Då hörde man genom vågsvallet och stormens dån en långt utdragen skarp hvissling. Som en fjäder for Matti upp och slungade utöfver sjön ett rop: Hitåt! Till hjälp!

* *
*

Den längtan, som på sista tiden gripit Israel Veikkolin att få se sin son, låg under samma lag som fallhastigheten hos ett föremål. Det hade dröjt länge, innan han erhållit alla de handlingar, som fullt bevisade gossens identitet, och nu, ju närmare han kom sitt mål, dess starkare blef hans längtan. Han hade för att af Matti återfå sin son rest norr ut, ty han kunde icke tro, att Vahva Matti på den korta tiden af några månader hunnit bortom Palosaari. Där erfor han att flottan passerat för länge sen. Nu vände han åter med Blumesångare Leimu, som sent omsider var klar att bog-

sera den stora stockflottan. Så öfverfölls han af den häftiga cyklonen.

Nu blef Veikkolin orolig. Medan han upp-rörd höll sig fast i ångaren, som vräktes af vågor-na af och an, ransakade han sig själf och måste medge att, om han nu kom för sent till sitt barn, var det hans eget fel. Han hade dragit sig för att själf tala med Matti och hans hustru och ville därför vänta i det längsta, tils han kunde antaga att de kände sin olycka.

Ju mera stormen tog till, desto oroligare blef han, och när ångaren stötte emot de första lös-rifna stockarna, var han nära att mista den kall-blodighet, som eljes aldrig öfvergaf honom. Han betvang dock sin oro och bad maskinisten elda på för att öka farten. Själf gick han till ångarens för, där stod han som en hafsörn på ett klipput-språng och späjade omkring sig. Han blef ånga-rens lots. Hvarje den minsta rörelse af hans hand åtlyddes af styrmannen. Han länkade Leimus bana och bestämde dess fart. Alt lif hos honom tyktes koncentreradt i ögonen, som, skarpa och uppspärade, försökte att se genom det hvita dunklet.

Men när han så såg spillrorna af den sönder-slagna båten kastas förbi, var han nära att för-tvifa. Det magra anletet skälfdes till af sinnesrö-relse. Han vacklade; det kändes, som om han hülle

på att förlora sansen. I det samma hördes där skrik och rop i stormen. Ånyo fattades han af hoppet.

— Sakta maskin, kommenderade han. En båt, en af dessa långa starka kyrkbåtar, som om söndagarna med snabbheten hos en ångare plöja våra vatten, dök fram ur svallet. Det var Maria, som i båt gifvit sig af att söka rätt på de sina.

— Är Kaarlo där? Är Matti, är Antti där? voro frågor, som korsade luften mellan de tvänne farkosterna.

„Ja“ och „nej“ följde omedelbart på hvarandra, och med det ena följde en suck af lättnad, som om en tyngd vältrats af från ett bröst, med det andra en suck af sorg, som om denna tyngd fallit på ett annat bröst.

När Maria såg, att vädret artade sig till storm, hade hon med Rönni och Elli samt några behjärtade Ristisaarikarlar skyndat ned till stranden. En af de stora kyrkbåtarna sköts ut, och under dödande oro och ångest bar det af mot Ahvenagrundet. I storm, i motvind och mörker hade man farit vilse, råkat in bland de flyende stockarna, åter kommit lös, men hvar man var, det viste ingen med säkerhet. Medan man rodde af och an, härs och tvärs, hade man träffat den frustande Hurja med pojken Kaarlo hängande i manen. Kaarlo

blef upptagen i båten, och så hade man åter rott tills man mötte ångaren.

Maria, den af trötthet halfdöde Kaarlo, Elli och Rönni kunde endast med största svårighet fås ombord. När Veikkolin fick sin genomvåta och skälfvande son upp i båten, förde han honom till maskinrummet och lämnade honom i eldarens vård.

Maria såg hans omvårdnad om gossen med övilja och yrkade häftigt på, att man skulle skynda hennes man och son till hjälp. Och åter stod Veikkolin i fören af ångaren, åter började stormen i hans själ . . . Om de skulle komma för sent, om Matti hade gått under som Uria i striden, då skulle Maria vara fri. Då skulle ingen Natan kunna förebrå honom. Hans fel var det ej. Han skulle ge henne igen alt hvad de förlorat. Och därvid greps han af en vild beslutsamhet, det föreföll honom, som om den storm, han nu red ut på insjön, egentligen rasade inom honom. Det var inom honom lidelsernas störtsjöar slogo, inom honom tankarna blixtrade, det var han, som rusade framåt mot ett bestämdt mål, som han icke ville, icke behöfde nämna eller tänka på, men som han viste sig länge hafva rufvat på, och som han nu dunkelt kände skulle uppnås på ett eller annat sätt.

Kall och lugn stod han där, åter späjade och sökte han. Han hade en förnimmelse af att han varit på jakt efter sin lycka. Han hade funnit den, och ingen skulle rycka den från honom; han skulle försvara den, om det gälde lifvet, — blott nu ingen skulle förstöra spelet för honom . . .

Plötsligt för en dallring genom hela hans kropp, som när man rör vid en spänd sträng.

Maria hade utom sig af oro låtit ånghvisslan ljuda.

Veikkolin fick blodet åt hufvudet af vrede, han kände ett plötsligt begär att med våld drifva henne från ånghvisslan. Hvad hade hon för rätt att nu ställa sig emellan honom och det afgörande ögonblicket? Midt i denna storm af orediga, half-tänkta tankar, dessa snabt skiftande känslor af lycka, åtrå och ursinnig vrede, midt i detta dubbellif, storm där ute och storm där inne, förblef han dock herre öfver sina yttre sinnen.

Han hörde tydligt ett skri om hjälp, han såg på ett afstånd, som han dock till följd af stänket och slagregnet icke kunde bestämma, en jättelik gestalt, som, omhvärfd af skum och vågor, svängde med armarna. Ångaren styrde kursen rätt mot de förolyckade. Veikkolin kände att han borde varsko styrmannen. Men vare sig att han redan var för

nära, eller att han miste sin själsnärvaro, hans tunga och arm voro som förlamade..

I nästa ögonblick brakade det löst, han såg som i en dröm, huru Matti sjönk i djupet.

Hvad hade förlamat hans vilja? Så länge han lefde, var det honom omöjligt att ange, om och till hvilken grad hans vilja var skulden till det som skedde.

Och det, som skedde och skedde med blixstens hastighet, var att ångaren i ett nu krossade spillrorna af den flotta, Matti med sina sista krafter lyckats sammanbinda. Nu kommenderades stopp och back, linor kastades ut, seniga, villiga armar sträcktes ut öfver ångarens reling för att hjälpa. Men alt, hvad man fick tag i, var den slanka kroppen af en vanmäktig, blödande yngling.

Vahva Matti hade aldrig satt sin person i främsta rummet. Alltid hade han tagit hänsyn till andra, hans sista kamp i lifvet stod för sonen, icke för honom själf. Och när denne omsider var räddad, låg hans väldiga kropp redan, sargad och krossad, djupt under Pielisjärvis vredgade vågor.

Leimu kretsade kring olycksplatsen ännu en stund, som måsen öfver bränningarna, men där var intet mera att göra. När Antti åter vaknat upp ur sin vanmakt samt af Rönnis tillfrågats efter

skomakaren och Jakob Trast, hade han endast svarat: Där nere med far! Ångaren vände åter norrut.

Där Maria satt högt snyftande vid sidan af sin son, hade hon hört hans sorgsna svar. Hon blickade upp och mötte händelsevis Veikkolins blick, som oafvändt var fästad på henne.

Mera kränkt af denna blick än af det djärfvaste tilltal, bleknade Maria starkt, torkade hastigt tårarna bort, gick långsamt ett par steg mot Veikkolin, och, i det hon betraktade honom med ett kallt, fiendtligt uttryck i sina ögon, sade hon sakta:

— David är du, icke Israel.

Veikkolin ryggade tillbaka. Han hade vid fyratio års ålder åter börjat att lyssna till de sånger, som vanligen ljuda endast engång i en människas lif. Han hade drömt och tänkt så mycket om denna Maria. Hon skulle skänka honom åter de långa år, han lefvat utan sommar och vår, skänka dem åter med solljus och blom. Hvad allt hade han icke varit beredd att gifva för denna dröm. Och nu . . . Voro dessa giftiga blickar, dessa under intrycket af olyckan och smärtan åldrade och vissnade drag, var detta drömmens fullbordan? Hade hans tankar frossat i det förbjudna, hans själ snuddat vid brottet, för att få detta svar af henne? Var hon själf utan all skuld? Och det kändes inom honom som när snön faller i svedjebrand, när det

rörliga vattnet plötsligt förvandlas i fast is, han anade att allt detta, som han nu upplefvat, skulle förvandla hans kärlek i dödligt hat. Maria åter hon viste, att han plundrat dem och trodde eller ville tro, att hvad som nyss skett var mera än en olycka. Från den dagen var där en dold men oförsonlig fiendskap mellan de tvänne.

Hon gick med sina barn och Kaarlo i fören till eldaren, satte sig där och började att syssla med sin sons sår och torka hans kläder. Hennes hjärta var så fullt af sorg och bitterhet, af hat och afsky för Veikkolin, att hon för alla dessa känslor saknade uttryck och rum. Hon fälde icke tårar, hon rasade och gret icke, men på Veikkolins frågor och tal gaf hon icke akt, än mindre gaf hon svar. Det är icke ens sagdt, att hon hörde hvad han talade om.

Djupt förolämpad och upprörd satte sig Veikkolin afsides, så att han osedd kunde se sin son, som hållande Ellis hand i sin, värmdde sig vid elden. Det starka eldskenet gaf gossens bleka drag ett friskt, rosigt utseende, och Veikkolin kände med städse tilltagande rörelse igen drag efter drag i detta unga anlete. Han insåg dock, att han måste tåga i afton för att icke möjligen skada sig själf i gossens ögon, ty Maria, det såg han, var i en obe-

räknelig sinnesförfattning, och gud vete, hvad hon sagt, ifall han nu velat återbörda sin son.

Så småningom saktade stormen af, regnet hörde upp, skyarna flydde. Sommarnattens stjärnor blickade sömnigt fram. Vid horisonten syntes månen stor och lysande öfver fjärdens dyningar. Pielinen hade rasat ut och låg nu åter stilla i den nordiska nattens hemlighetsfulla ljus. Bogserbåten hade kastat ankar vid de tvänne flottorna i Ristisaari sundet. Skyddade af skär och holmar hade dessa varit i full säkerhet för vågornas raseri och stormens framfart.

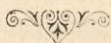
Dagen därpå fann man efter ett ihärdigt sökande Mattis och Jakobs lik. De båda döda lågo nästan i vattenbrynet mellan de platta hållarna i Ahvenagrundet.

När Maria återkom med sin sorgliga börda till bogserångaren, hade Veikkolin jämte sin son Kaarlo lämnat den. En af flottans besättning hade rott dem ut till den ångbåt, som gjorde turer mellan Nurmis och Joensuu. Kaarlo hade gråtit och protesterat i det sista, Elli var som förlamad af sorg. Ängeln med det barthuggande svärdet stod åter på sin post och dref de unga ur paradiset.

Fjorton dagar därefter hade Nestor Rönni samlat stockarna, spridda kring alla fjärdens strän-

der, ihop till en fast flotta, och med bogserbåtens hjälp fördes de igen mot målet.

Maria med flickan Elli flyttade till Joensuu, men Antti fortsatte under Nestor Rönns befäl sitt fäderneärfda yrke.

XV.

När man på landet besöker en tjänsteman, en kronofogde, länsman, häradsskrifvare, en domare eller en läkare, kan man på förhand göra sig ett ungefärligt begrepp om huru denne tjänsteman har det inrättadt hos sig; men huru en prästgård på landet är inrättad, kan man aldrig på förhand veta.

Man kan finna herr prostens omgifven af döttrar, som med sakkännedom tala om den sista franska romanen, ordna om bronser, taflor och mattor i hemmet, där församlingens herrskap gå ut och in som hemma hos sig, men bondfar håller sig på mattan i kansliet. Man kan finna ett kyrkoherdehem, där döttrarna, likasom i de svenska prästgårdssidyllerna, äro klädda i de välkända bomullstygerna, röra sig hurtigt i mjölkammaren och köket, där alt bär en prägel af skinande snygghet

och trefnad, där den korsfäste eller en mater dolorosa och en Martin Luther i oljetryck utgöra all den prakt och prydnad hemmet har att bjuda på i konstvåg, men där alla främmande behandlas utan åtskilnad till person.

Man kan finna herr pastorn, som, själf utgången ur bondeklass, gift sig med en förnämligare bondedotter och som i det tarfiga studentkvarteret söker förebilden till all hemmets komfort och behag — en komfort, den han icke behöfver och helst ville undvara, men som han lägger sig till af aktning för sitt stånd. Man finner hos honom ödsliga rum med vissnade dracenor i fönstren, tobaksrök öfveralt, möbler af olika slag och åldrar, som af ödets nyck sammanträffat i dessa rum, och som nu, såsom vanligt är i blandadt sällskap, tyckas stå handfallna och generade för hvarandra.

Och orsaken till denna stora olikhet i de prästerliga hemmen är den, att hvarje annan tjänstemannaklass i vårt land är mera homogen än den prästerliga. Medan prästämbetena besättas med nytt folk, som rekryteras från de djupa leden, äro andra tjänster så att säga af fideikommissnatur: de ha under århundraden bevarats för samma stånd.

När man steg in hos kyrkoherden Emanuel Högfeldt, till hvars pastorat Kiiskilä by hörde, blef man på det angenämaste öfverraskad. På präst-

gården med de låga, stora rummen talade hvarje vrå om trefnad och glädje. Där sjöng kanariefågeln mellan rosorna i det solbelysta fönstret ur hjärtats djup sina gladaste driller. Där stämde barnen upp i blandad kör: „Jag gungar i högsta grenen af Harjulas högsta ås“. Och barnabarnen, som tultade omkring med dockor och lappar, jollrade fram Z. Topelii barnrim och visor. Här taltes bildad svenska utan slangord och grofva provincialismer.

Hvita, gammaldags möbler med släta, randiga öfvertåg, långa urmodiga pinnsoffor, gueridoner i slanka, magra former, lyrformiga lampetter på väggarna och ett konterfaj af kyrkoherdens farfars far i stor krullig peruk och slejfhalsduk gäfvor det hela en prägel af ålderdomlighet, som väl gick i hop med dess innevärdas enkla seder och hjärtliga vänlighet.

För dem, som möjligen icke förstodo rummets tysta språk, formernas poesi, sångens toner och barnens joller, för dem blef i alla fall pastorskan med de blida dragen, de varma ögonen och det grånade håret, med de höfviska maneren från slutet af det sista seklet, inbegreppet och inkarnationen af hemmets lycka och hälgd.

Och inne hos kyrkoherden själf, där satt man så innerligen väl i den långa, gammalmodiga skinn-

soffan med de blanknötta mässingsbeslagen vid kanterna. Var du förstämnd, så kände pastorn konsten att ställa ditt hjärtas strängar i samklang. Fans det öfver hufvud taget en möjlighet inom en människa, så var kyrkoherden den som tog rätt på denna möjlighet. Hos honom blef den torraste, tråkigaste träbock åter människa. Pastorn var ett barn af den hänförelsens tid i vårt land, hvilken själf uppbar och uppbars af de stora namn, som vi alla nämna med vördnad. Han hade stått Lönnrot nära, han hade känt Runeberg, grälat med Snellman, och med Pacius var han bror. Ännu i ålderns höst förde han med sig en fläkt af denna tids adel och storhet, af dess lefnadslust och skämtsamma lynne. Han hörde till den fullmogna andliga skörd från 40-talets Finland, som, hvar hälst vi ännu se en rest af den i vårt land, väcker inom oss en känsla af trygghet och tro och kommer oss att minnas skaldens profetia: än kommer dag, än är ej alt förbi. Kyrkoherdens farfar, som i medlet af 17:de seklet inflyttade i landet, hade varit svensk adelsman, hvilket icke hindrade sonsonen att vara en fullblodig finsk demokrat och fennoman, om ock med moderation.

Emanuel Högfeldt räknade näst teologin fysik och naturkunnighet som sitt främsta ämne; han plägade med stolthet kalla sig Hällströms lärjunge,

och ännu vid sjuttiofyra års ålder studerade han med ifver arbeten i dessa ämnen och skref nu i snart tjugu år på en afhandling om skogarnas betydelse för klimatet.

I dag var det fest i prästgården. Den varma sensommaren hade lockat fram tusental af svamp och riskor, moder jordens sista mångfärgade gåfva, innan hon går till vinterns hvila och ro. Nu skulle så godt som hela huset till skogs för att plocka riskor. Det var sommarens sista utflykt, ty dagen därpå skulle söner, svärdöttrar och döttrar, barn och barnabarn åter draga ut i världen, en hvar till sin värksamhetskrets. Stundens lust och glädje hvilade därför på ett underlag af vemod och saknad: höstens vemod. Skilsmässan som förestod gaf glädjen ett särskildt plus af värma, hvarje vänligt ord som sades var som understruket, hvarje liten tjänst fick sin återtjänst i dubbelt mått.

Fyra kärror, landtligt enkla, hade kört fram på gården. Under skratt och glam placerade de äldre sig så godt de kunde i åkdonen, barnen kilades in emellan. Gammelfar själf med bössan i handen följde med. Ingen mindes väl, att han skjutit på flere år, men det var nu engång sed, att bössan skulle vara med. Farmor med de minsta små gräfflingarna stannade hemma. Och så bar det af under häjdlöst skratt, på gamla vintervägar,

genom hagar och öfver utmarker till skogs. Kärorna skakade förfärligt, ja, hotade stundom att stjalpa; Lento och Liina, Hellä och Ruuna viste emellanåt icke, hvar de skulle sätta sin hof mellan tufvor, stenar och vindfällan, men fram kom man efter en timmes åkning vid ett briljant humör, fram till en dunge vid foten af en björkbevuxen ås. Här spändes hästarna af, korgar togos fram, och liksom en orrkulle vid minsta fara sprider och gömmer sig med otrolig skyndsamhet under ruskor och löf, försvunno barnen i olika riktningar.

Huru skön var icke dagen här under träden, klädda i sensommarens mångfärgade prakt! Hackspetten slog sin trumhvirfvel i den torra furans stam, ekorren smackade, vinden prasslade i ris och löf, den sista humlan flög brummande mellan höstens sparsamma blommor. Skogens susning var den långdragna, vemodiga, som anger den kommande hösten, icke sommarvindens lätta, lekfulla brus i löf och barr. Och öfver det hela hösthimlen, så oändligt hög och så klar.

Bland torra, gulnade björklöf, som rasslade under fötterna, krefsade små fitiga barnhänder fram den hvita, läckra mjölkrisken, den vackra rosenriskan med sitt mjuka lurfviga bräm. Alriskan med den röda mjölksaften letades fram under ormbunkens mörka och brutna plymer, och från klipp-

hällen på den knappaste jord togos de mörkgula, trattformiga chantarellerna. Nu hördes ett skri från någon, som skrämts af en flyende ödla eller en jagande snok; så blef alt åter tyst, tils en späd sopranstämma ropade sitt: „farfar oho-oh“ genom skogen. Farfars djupa bas, sekunderad af stämmor i tenor, alt och sopran och målbrott, mullrade genom skogen. Man viste då, att man var nära hvarandra, att ingen villats bort, och så började letandet om igen. Aspriskan med sin gråvioletta hatt fick följa med, blomkålssvampen togs som god pris, men den korallröda flugsvampen med de gliande hvita prickarna fick af en liten trubbig sko en spark, så att dess brokiga grannlåt sprang i luften som en kreverande bomb. När korgen omsider var full, hade man stirrat nedåt, sett på de gula löfven, de röda lingonen, de mångfärgade svamparna, så att det skymlade för ögonen, så att man tykte sig se svamp och riskor öfveralt. Och så igen ett: farfar ohoj, så att tjädern trodde den vilda jakten vara i gång och flydde i bullrande flykt. Så sprang man mellan kråkris och ljung, öfver pors och tåtel till den gamle, ty hos farfar tömdes korgens skatter.

Men plötsligt hördes genom skogen ett skri af förvåning och oro, och så ett och åter ett. Dondo hade hunnit åsens topp, han ropade på Bibi och

Vevi, på Metta och Titti, på mor och far, och „farfar“ skallade det nu enstämmigt i skogen. När den gamle mellan tusende rullstensblock hann dit upp till åsens krön, fick han se skogen i dalen på andra sidan om höjdsträckningen i brand.

Det susade mellan stammarna på ett olycksbådande sätt, det knastrade mellan ris och kvistar. I en frontlinje af väl en kilometers bredd nalkades skogselden i brusande fart. Än stod flammen som en kvast i vädret, än kröp den ihop som ett lömskt, lysande djur i mossan, än slog den ut i lågor, som slickade stammarnas mossor och torra grenar bort i ett tag, än tyktes den slockna ut för att i nästa minut åter hota alt, som kom i dess närhet. Svart rök och gnistor fördes af vinden vida. Små fåglar flögo förskräkta omkring, och miljoner insekter störtade sig i elden, bortförda af luftdraget.

— Gud bevara oss! Elden lös i denna torka! sade den gamle.

Och åter ljöd ohöj-ropet med bäfvans och brådskans klangfärg genom skogen. Och den nyss så glada skaran gick med snabba steg, tyst och förstämnd, ned till löfdungen, där hästarna väntade. Skyndsamt bar det af mot hemmet. Alt det, som på färden till skogen roade så obeskrifligt, det var icke muntert mer, ty farfar såg så bekymrad ut.

Och så kom man hem, och folket ringdes samman. Männen kommo med yxor och spadar, med ämbaren och gräftar och sändes till skogs att under sönerns kommando hugga brandgator och gräfva diken mot allhärjaren. Innan alt omsider var klart, började det ren att skymma.

— Käre Emanuel, gå att hvila dig in till dig; där äro för öfrigt tvänne personer som vänta dig, sade pastorskan till sin man, orolig öfver hans ifver och oro,

Kyrkoherden gick in. Där satt nere vid dörren en medelålders man, medan en gosse stod lutad mot dörrposten och tummade om sin hatt. Mannen reste sig vid pastorns inträde.

— Hvem är ni, hvad önskar ni? frågade han de väntande, medan han tände sin lampa.

— Mitt namn är Israel Veikkolin, och detta är min son Karl Oskar.

Pastorns ansikte mörknade starkt. — Jaså, er son, ja, jag har redan af kaplanen hört den märkelige historien om er son. Hvad gäller eljes ärendet?

— Jag skulle icke ha besvärat herr kyrkoherden så här sent, men kaplanen är borta på läsförhör, och mitt ärende är brådskande och tål icke långt uppskof. Jag skulle önska få gossens papper klara. Jag ämnar bosätta mig i Joensuu. Här

äro alla de dokument, som kaplanen bedt mig anskaffa.

Kyrkoherden gick till lampan, ögnande genom pappren.

— Ja, allt tyckes värkligen vara klart. Nå ja, om några dagar får Veikkolin sina papper. Kan-ske vill ni, att de skickas direkte till Joensuu?

— Ja, det vore nog bäst för mig.

Emanuel Högfeldt vände sig nu till gossen, betraktade honom noga och sade:

— Hör du, min gosse, först önskar jag dig lycka till att ha funnit rätt på din fader, blif för honom alltid en god son, som det fjärde budet lärer. Sen ber jag dig gå ut och vänta i förstugan, jag har några ord att säga din fader i enrum.

Gossen gick efter att ha bugat flere gånger. Det blef tyst i rummet. Högfeldt gick af och an ett par slag på golfvet.

— Ja — började han, ja — jag skulle egentligen — ja, jag har endast ett tack att framföra — mitt tack till eder.

— Till mig, sade Veikkolin förvånad.

— Ja, till er! Ser ni, när man är ut och är in arbetar i Herrans vingård, som jag det gjort med hjälp af mina dugliga tjänstekamrater, och det så under årtal icke inträffar något, som skulle kunna räknas till bevis för att fienden sått ogräs i

vingården, ni förstår hvad jag menar, att den församling Herran lämnat i ens vård skulle stå på en låg moralisk ståndpunkt, så blir man själfbelåten. Med Guds makt, säger man till sig själf, har jag kunnat hålla denna hjord något så när inom det rättas skrankor. Man tycker sig ha gjort något, vunnit något, man är färdig att öfverskatta sig själf.

— Nåväl, så var det med mig. Döm själf! Hurudan var denna församling ännu för ett år sedan? Mins ni, huru Kiiskilä by såg ut, när ni för ett år sen kom hit? En väldig skog omgaf byn som en grön mur och skilde den från den öfriga världen. Nå, ni känner den skogen för öfrigt bättre än jag! Och där inom byn, huru lefde man där, tyst och stilla, enhvar förnöjd med sin lott.

— Huru ser där nu ut? Ni kom hit med edra och andras penningar, för ett år sen, tror jag. Skogen är nedhuggen, kvistar, affall och vindfällen ligga versttal omkring. Sedan trenne dygn, har man nyss sagt mig, härjar elden redan i det torra affallet och bränner ända till alfven bort all matjord. Se själf!

Och han visade dit ut, där ett rödt, hemskt sken vid horisonten färgade den nattliga himlen i samma färg. Mörka rökmoån i tunga former stego långsamt upp mot zenit och höljde himlens stjärnor i sitt svarta sorgflor.

— Och detta har skett på ett år! Hvad skall framtiden nu bära med sig? När skogen är borta, skall nattfrostn ofelbart härja alla byns åkrar. Ty ni vet, att bortom skogen ligger det stora Nälkäsuokärret, som sänder frost och dimmor kring sig.

Veikkolins ansikte hårdnade till allt mer och mer, trotsigt satte han sig ned på närmaste stol och stödde armbågen mot knäna. Den gamle gick af och an i rummet. Han talte synbarligen om något, som länge grott inom honom, han blef ifrig.

— När skogen sköflats, äro byns ägor förärfvade för mansåldrar, och för hvad? Ni har gifvit bönderna en antagligen ringa penning, och äfven den har ni tagit åter. I en bed, som orätt bär detta namn, den borde heta krog, har ni för brännvin åter plockat upp de marker, ni gifvit ut för virke. Få människor kunna bära hastigt förvärfvade rikedomar. Folket i byn är stora barn; de ha icke lagt sina penningar ned i något, som skulle godtgöra en slik förstörelse, i en förbättrad ladugård, i ängsodlingar, i dikning, i bättre jordbruksredskap. Nej, kaffe, socker och främst rom ha de lagt sig till, se där, hvart pengarna gått! Förstår ni, hvad ni gjort? Ni har begått ett grymt våld mot er moder, den finska jorden, och mot folkets rena seder.

Veikkolin rörde sig häftigt och inföll med hetta: — och därför tackar kyrkherrn mig?

— Vänta litet, vänta litet! När jag i tidningarna läste om de svåra synder, fylleri, otukt, bedräglighet, ja, dråp och mord, som tidt och ofta, sorgligt nog, begås i vårt land, tänkte jag: nå, Gud ske lof, här hos detta rena, fromma folk skulle sådant knappast kunna ske. Jag blyges att nödgas bekänna dessa själfkära tankar. Människan bör icke förhäfva sig. Alt, hvad jag ansett otroligt i denna trakt, har skett på detta enda år. Oaktadt alla mina ord och varningar, mitt tal och mina böner ha edra penningar segrat. Ni har gifvit min själfbelåtenhet, min andliga högfärd en välförtjänt läxa. Därför är det som jag tackar er, Veikkolin!

Han tystnade och stannade framför stockjunkaren.

Veikkolin var icke den, som förifrade sig. Han hade i livvets hårda skola lärt sig att hålla inne med onödigt själf försvar, att bita i hop tänderna och svälja till och med oförrätter, men nu kunde han icke beherska sig.

Han reste sig häftigt och höjde på rösten:

— Jag har ärligt betalt mina penningar. Jag har

— Hvem talar här om ärlighet — och med hela auktoriteten af sina fyra och sjuttio år, sitt

silfverhvita hår och sin ostraffliga vandel vände sig pastorn mot Veikkolin. Hans person vidgades, blef imponerande.

— Hvad har „vahva Mattis“ enka fått för sitt hem, sin sköflade lycka . . . och de andra sedan! Ni är en stockjunkare, ingen kan bättre än ni svara på den frågan: ha de alla fått för sin vara hvad skälighet är? Svara på tro och samvete, karl!

Han stod där mäktig och befallande, de kloka ögonen under de buskiga hvita ögonbrynen sågo skarpt och forskande på Veikkolin.

Veikkolins läppar rördes, han ville svara, men intet ljud kom öfver dem. Utan att säga ett ord bugade han sig för prästen och gick långsamt ut.

Kyrkoherden gick till sitt skrifbord, suckade djupt och letade fram sitt digra manuskript om skogarnes invärkan på klimatet. Han hann knappast fördjupa sig i sitt arbete, innan barn och barnabarn åter kommo in.

— Det regnar, det regnar, så det plaskar, skrek den glada skaran; och åskan går! Nu blir skogselden nog släkt. Nu skall farfar bli glad, bad Dondo.

— Och här äro tidningar, färska tidningar, sade den blonda Bibi.

— Vi få stekt svamp med surgrädda, ropade gurmanden Vevi, en liten fet fyraåring med ständigt strykande aptit.

Men farfar var betryckt. Ett af lifvets stora spörsmål, en fråga, som han fann oändligt viktig och betydelsefull för detta land, som han omfattade med en aldrig svikande kärlek, hade åter plötsligt skjutit in i det första planet af hans tankars värld. Hans förstämning var synbar för alla.

— Kära farfar, sade älsta svärdottern, som i familjekretsen ansågs vara hans gunstling, är det skogen, som oroar dig igen? Var nu glad, den växer nog åter upp!

— Växer upp! sade den gamla betänksamt. Kära barn, Lapplands åsar ha en gång i tiden varit beväxta med väldig skog. När den förstörts, känner man ej, men stubbar af jättelika furor gömmas ännu under mossor och renlaf. Jutlands hedar ha under historisk tid burit präktiga ekskogar. Under sand-alfven finner man ännu i dag deras knotiga starka rötter. Människohanden och häjdlös vanskötsel ha förstört dem.

— Nu växer där öfver ekarnas graf manshög ljung. Lüneburger heden, Svältorna, Les Landes i Frankrike, Peloponnesiens och Italiens bärg, alla ha de engång burit skog, som vårdslöst sköflats. Och nu, nu kostar det generationers arbete, miljoner mark, innan skog åter gror på dessa hedar, och för all världens guld kan man icke få träd att växa på de engång sköflade bärgen och åsarna,

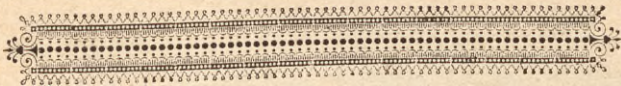
hvarken i Hellas eller i Lappland. När den naturliga proportionen mellan skog och oodlad skoglös mark förryckts, har ett våld begåtts mot naturen, ett våld, som hämnar sig själft.

— Men, käraste farfar, hvad kan man väl nu göra därvid, du vill väl icke förbjuda den enskilde att hugga i sin skog efter eget behag?

— Just det vill jag, och jag vill det, innan det ännu blir för sent! — Och där är ännu en sida af saken. Trettiotusen människor, friare än himlens fåglar, utan eget hem och bo, vandra omkring i Karelen. Om fem år skall denna kohort ökas med trefjärdedelar af Kiiskilä bys befolkning, skuldsatt och depraverad, också den.

Nu ringde pastorskan i matsalen, kvällsvarlden var färdig. Barnen rusade ut, ungdomen lade bort tidningarna, och som en patriark satt gamle Emanuel Högfeldt till bords i högsätet bland barn och barnabarn och tog del i det växlande samtalet. Man talade om sommarns förgångna fröjder och gjorde upp planer för den kommande vintern. Först sent släktes ljusen; men ännu länge, sedan de andra sökt hvilat, satt den gamle och skref på sitt arbete om skogarnas betydelse för ett lands klimat.

XVI.

Atchineserna hade i vattnen kring Javas huvudstad Surabaja, bortrat i sank en holländsk fre-gatt och nedgjort besättningen, som i båtar försökte att rädda sig i land. Hollands ära var kränkt och under ändlösa rop af: „Lefve konungen, lefve Hol-land“ beviljade kammaren utan diskussion två miljoner dukater till uppförande af nya pansarskepp för att tukta Javas obändiga innevånare.

Tonkinesiska pirater hade med sin regerings goda minne bränt upp franska missions-stationer och till sista man nedgjort ett franskt kompani. Under ljungande rop af: „Vive la republique“ beviljade deputeradekammaren flera miljoner francs för att krossa piraterna och eröfra Tonkin.

Lord Randolph Churchill hade i Underhuset hållit ett ljungande tal om den engelska flottans

förfall, ett tal späckadt med bitande anspelningar på amiralitetsstyrelsens förvaltningsåtgärder. John Bull hade vaknat, och under: „cheers“ och rop af „England for ever“ gäfvos 20 miljoner pund till förstärkande af Britanniens flotta.

I Newyork hade en djärf börsdjäfvul sprängt silfverringen, tusenden hade ruinerats, men guldströmmen flöt åter fri utöfver världen från Amsterdam, Paris, London och Newyork. Den flöt fram, den glänsande gyllene strömmen, tog upp sina bifloder från alla små börser och bankinrättningar, som nu alla spelade i hausse; strömmen välde till och fylde sina bräddar.

Och dit endast en rännil af denna ström hann fram, där värkade den gyllne metallen såsom transfusionen hos den blodfattige, likasom järnet hos den bleksiktige. Hjärtat slog kraftigt, pulsarne svälde, nytt lif och nytt mod vaknade upp hos den sjuke. I Skottland och Belgien dånade stenkolsgrufvorna åter på nytt af brytarens hammarslag, och det bundna värmets hissades af rasslande maskiner i svarta glänsande bitar upp ur jordens inandömen, masugnarna glödde och plåtarna valsades gnisslande opp.

I Norges fjälldalar, vid Sverges älfvar och Finlands insjöar högg yxan åter friska tag. Det dånade och brakade i skogarnas djup, björnen flydde

yrvaken från sitt ide, och räffen sökte rädd sin lya, när tallarna föllo för stockhuggarens yxa. Ångsågen skar hvisslande genom de kådiga stammarna, och vid hamnarna i Trångsund och Kotka, i Åbo och Uleåborg, hördes schåarenas glada tal och rop, när de buro sina sviktande bördor till de stora lastångarena, som likt sagolika ginungagap slukade våra åsars prydnad, våra moars märg, våra ständigt gröna skogar.

Patronerna, de gamla, som stått sig i stormen, rätade upp sig, ty nu var den hårda tiden öfver. Från kontorschefen till den sista praktikan-ten gick där en anda af tillförsikt, af förtroende till husets soliditet och dess framtid. Och nya okända firmor stucko sina skyltar upp i blått och guld, nya män, som ingen hört talas om, trängde fram, där de gamla och skröpliga fallit.

Nya sågar bygdes opp, och kors och tvärs genom Karelens skogar reste stockjunkarena af och an, och alla, som spelat i baisse, voro som undansopade. Nu var det flod, nu var det hausse. Från den väldiga europeiska guldfloden hade en liten rännil hunnit hit upp.

Den som under den onda tiden lagt sig till skogar, huru oländiga som hälst, som hållit ut med växeltransaktionerna oaktadt den ofta förtviflade situationen, den som i går ännu var en fattig

fan, han var i dag räddad, i morgon en välbehållen karl, och i öfvermorgon kunde han måhända höra till det öfversta tusentalet.

Under denna, de ljusa förhoppningarnas och de gyllene löftenas tid, stack Veikkolin ut sin skylt. Han hade etablerat sig som handlande i den lilla staden Joensuu i farvattnet mellan de tvänne stora sjöarna där uppe i Karelen.

Israel Veikkolin stod det på den nya glänsande skylten i stora gyllne bokstäfver. Veikkolin hade lefvat under en väntans, spänningens och orons tid. Han hade under denna tid varit nervös, öfveransträngd och hållit sig mager. Nu hade lifvets solskensdagar gått upp för honom. Man skulle ha trott att den lidelse, som beherskat honom, med åren skulle lugnas, jämnas, men det var icke så, tvärtom, han hade tagit det första, stora steget: från den ena samhällsklassen hade han tack vare sin hänsynslösa energi lyftats upp i en högre. Han hade, då han stod där nere bland de tusende obemärkta, trott att alt var vunnet, om han blott hunne dit upp till den höjd, som låg honom närmast. Nu hade han nått den, och där såg han framför sig vida perspektiv, andra höjder att bestiga.

Och han pröfvade på att bestiga dessa, det vill säga han tvangs därtill. Han var icke mera

sin egen herre. De krafter, han uppväkt till rörelse och lif, lyftade honom omotståndligt med sig.

Också hos personer, hvilka stå på höjden af sin tids vetande och bildning, och som hastigt stigit upp för lyckans skimrande bana, skall man inom kort märka, att de icke mera äro de samma som de varit. Huru mycket mera hos denna uppkomling, som, om han ock satt inne med rika andliga gåfvor, likväl hade alla uppkomlingens fel? Han hade blifvit penningekär i hög grad, han hade hårdnat i kampen för guldmarken. Det andliga lifvet tål lika litet stillastående som det fysiska. Veikkolin hade icke gått framåt, han hade därför småningom börjat att halka nedåt. En själffallen sak var, att han skattade sig själf högt. Hvad hade han i själfva verket det förflutna att tacka för? I hvilken mån hade han kämpat för det som nu ägde bestånd? Att lagarne gjort honom till en fri man och skyddat hans rätt, att de herskande klasserna stridt mången hård dust för hans politiska rätt, att herremän och endast herremän kämpat ut striden för hans språk och bildning, var en sanning som, om den ock en och annan gång dök upp för honom, förblef oklar och skymdes af jargonen i den tidningsprässa, som arbetade i hans intresse.

Han viste föga härom, men hvad han viste var, att han själf arbetat sig upp ur det obemärkta. Han befans där uppe till förargelse och förundran för många af de gamla husen, han var blifven en merkantil makt, som man måste räkna med. Och hvem hade han att tacka därför? Sig själf, sade han med berättigad stolthet.

Nu satt han där uppe på sitt kontor och gick igenom sina böcker. Höstsolen sken då och då glimtvis in genom de stora gardinslösa fönstren, en skock melankoliska flugor surrade mot glasskifvan och ville ut i det bleka solljuset. Han var som flugorna, äfven han ville ut, men ett litet missöde i brädgården hade bundit honom vid rummet. Han hade dagen förut skadat sin fot och var nu patient. Och detta i dag, just i dag, då han om någonsin ville vara fri och frisk.

I dag hade borgmästaren talat med honom några betydelsefulla ord om att staden icke hade något enda kommerseråd.

I dag skulle hans son efter trenne års vistelse i England komma hem, komma i dag med den sista ångaren, som ännu vågade trotsa höstkölden och mörkret. Han kunde från sitt fönster se huru ångaren, hans egen ångare, vek om udden, där sjömärket lyste i hvitt, huru den arbetade med full maskin upp mot strömmen, huru den nalkades

stranden. Där nere vid stranden, där skymde magasinerna tyvärr fartygets skrof, endast masterna och den bolmande skorstenen voro synliga.

Herr Veikkolin såg på klockan, han räknade ut att inom en kvart borde hans Karl Oskar vara hos honom. Han målade i fantasin upp sonens porträtt. Männe han ännu liknade sin mor!

En kvart timme förgick, ännu en kvart, men ingen Karl Oskar syntes till. Veikkolin började blifva orolig. Tänk om någonting inträffat. Han reste sig häftigt upp för att gå ut, men smärtan i foten häjdade honom. Då hör han med ens hastiga steg i trappan. Där är han! Och smärtan gaf sig, han log ren på förhand, dörren öppnades och in steg mr Clarke, hans engelska kontorist.

— Var min son på ångaren, mr Lark, frågade Veikkolin med tillkämpadt lugn.

— Yes, sir.

— Är han frisk? huru såg han ut?

— Very english, sade mr Clarke leende och drog i sina polissonger, som liknade ett par väl tillagade lamkotletter.

— Hvarför kommer han inte upp till mig?

Mr Clarke såg upp, såg på klockan, såg ut till ångaren

— Ja, hvarför kommer han inte hit upp, upp-repade han förvånad.

— Var god och sök rätt på honom, sade Veikkolin otåligt. Säg honom, att jag är sjuk och väntar på honom,

— Yes, sir, svarade engelsmannen och gick.

Åter förflöt en half timme. I den mest pinande oro låg Veikkolin på sin soffa. Han var mera än orolig, han var kränkt, sårad djupt i sitt hjärta öfver den brist på vördnad, hans son visade honom. Att efter trenne års frånvara komma hem och icke genast skynda till sin fader, det var ju oerhördt.

* *
* *

Efter den stora olycka, som träffat Maria Kiiskilä hade enkan, utblottad, som hon var, flyttat till Joensuu. Till en början hade hon att kämpa med de största svårigheter. Det ena efter det andra af hennes bohag fick vandra all världens väg; snart nog stod hon där utblottad på alt med sin ständigt sjuka och nedtrykta dotter. Det var en förtviflad strid för tillvaran hon förde.

Omsider ljusnade det för henne, men endast så småningom.

Hon fick plats hos en af stadens bättre bagare. Och då denne hörde till de så kallade pietisterna, så rekommenderades hon, som i hög grad

vunnit familjemodrens gunst, till andra trossystrar, och innan Maria själf viste ordet af, var hon inne i de heligas samfund. Hon klädde sig nu som de, hon bar den i hela Karelen kända mörka pietistdräkten och tog del i pietisternas sammankomster.

Var Maria djupt förkrossad af den olycka, som träffat henne, var hon äfven eljes böjd för att följa pietisternas lära och lefverne. Hon sjöng med på konventiklarna och hörde på brödernas och syst-rarnas tal, var med om alla slag af själsrörelse. Men när det kom till frågan att förlåta ovännerna och dem oss skyldiga äro, då var hon icke längre med. Djupt i sitt hjärta bar hon ett sig aldrig läkande sår, och det såret hade Veikkolin slagit.

Förlåta alla andra, det kunde hon, men icke honom. För honom gjorde hon ett undantag, och alt hennes hat föll koncentreradt på honom. Han hade bedragit, plundrat henne, han hade — och hon viste nog hvarför — seglat öfver hennes man, och detta, så trodde hon fullt och fast, med god vilja. Han hade tagit fattighusbarnet Kaarlo från dem, hade uttryckligen förbjudit honom att besöka dem, och när hans förbud icke hjälpte, hade han sändt sin son till England. Han hade gjort alt för att förbittra lifvet för hennes enda dotter, hennes Elli.

Och detta var ändå icke alt: i Kiiskilä by, där hennes släkt och umgänge bodde, var hvarenda

bonde hans gäldenär; han var en riktig blodsugare; där han for fram, där blefvo bönderna först skuldsatta, så hemlösa, och likasom hon, slungade ut ur sin rätta bana i villande värld. — Och denne man skulle hon förlåta! Nej, Gud fick ha fördrag med henne, så långt kunde hon icke gå i själförnekelse.

Och Elli sedan . . . När hon först skiljdes från sin Kaarlo, var hon såsom förstenad. För henne var giftermålet hälsan, ja, lifvet, så hade ju doktorn sagt. Och det var sant, det kände hon själf. Med denna kärlek hade hon vuxit upp och utvecklats, med denna känsla hade hon fysiskt hunnit upp sin starka, brådmogna själ. Den som tog hennes kärlek, den tog hennes lif. Därpå denna ångest, dessa kval, som prässade samman hennes strupe, så att icke en suck gick öfver hennes läppar, dämde hennes tårars flöde, så att icke en droppe välde fram mellan ögonlocken. Nej, blek, nästan orörlig hade hon stått kvar på flottan, sedan hennes Kaarlo tagits från henne.

Efter denna kris blef hon sjuk och sängliggande. Det var en viljans, en själens sjukdom; hon låg där utan feber, utan plågor, orörlig och apatisk.

I Joensuu hade pietisterna starkt intresserat sig för den unga, nästan paralytiska kvinnan. Bröderna hade läst och bedt för henne, systrarna gifvo

henne del af sin andliga erfarenhet, de älsste hade genom händernas påläggning och bön velat bota henne. Alt förgäfves. Mild, from, sorgbunden och framför alt vacker, låg hon där dag efter dag utan att förtro sig åt någon. När bröderna trodde, att hennes mörka beslöjade ögon sågo in i Herrans salighet, drömde hon om sin Kaarlo; när hon låg stilla och endast rörde läpparna, trodde bröderna att hon bad. Men hon fantiserade, diktade egna sånger eller repeterade runor och visor, dem farmodern läst, sånger och runor, där kärleken utgjorde ledmotiv och final. I dämpade toner som säfsångaren vid strömmen sjöng hon sin kärleks höga visa. När hennes tårar utan ve och suckar, utan snyftningar flöto nedför de bleka kinderna, då trodde systrarna att hon låg i anfäktelse; hon endast sörjde sitt hjärtas vän.

Men en dag skedde där något märkvärdigt, ett riktigt undervärk. En af bröderna hade hemma hos Maria hållit en sammankomst med bön och åkallan, psalmsång ock väckelserop; den sjuka hade legat tyst och stilla och mera varmt och vänligt än vanligt tackat dem alla, när de i skymningen aflägsnade sig, uppbygda och glada öfver hvad de sagt och hört.

Dagen därpå gick det som en löpeld bland de troendes skara. Elli hade stigit upp, hon hade

själf med stöd af modren gått i rummet. Och glädjen var stor bland bröder och systrar. Den blida, vackra kvinnan hade vunnit allas hjärtan. Hvad hade där då skett hos Maria?

Jo, Veikkolin hade flyttat till staden, och hans son hade aftonen förut, när modren var borta, smugit sig in till den sjuka. Alt som blifvit outaladt under vårens och sommarens lyckliga dagar, det kom nu efter så mycken sorg och saknad plötsligt och ohäjdadt fram i höstens skymning. Kaarlo hade bedyrat, att hvad hälst hans far än skulle säga, hon, Elli skulle det bli, hon och aldrig, aldrig någon annan.

Från den dagen var flickan förändrad. I det bleka anletet gick bloden åter upp och ned, ögonen glänste, läpparna blefvo röda, och en stilla lycka och hängifvenhet lyste fram ur hennes ögon. Hela vintern gingo de unga i ett sällhetsrus, ängeln vid paradiset's port hade blundat, de voro åter i hans lustgård.

Men om våren lurade Veikkolin ut sin sons hemlighet och sände honom med sin förste kontorist, en ung engelsman, plötsligt till England. Där blef han i tre år. Dock, hvar gång fadern fick ett bref, tort, kort, affärsmissigt, hade Elli fått tre. Och nu efter år af väntan var tiden inne, han var återkommen.

Ångaren Yrjö Koskinen lade till vid Joensuu brygga. Karl Oskar Veikkolin, högst kostlig att skåda, klädd i engelsk snitt, med bena i nacken, melonformad hatt, knölpåk, gula handskar och rutig dräkt, steg i land, förvånad att ej träffa sin fader nere vid båten. Han tog det som en försynens vink och begaf sig det snabbaste han kunde, som han gick och stod, den kära, kända vägen till det lilla, enkla hemmet.

Ellis glädje var icke larmande, icke stormande. Elli, stilla, undergifven och tystlåten, var i lyckan likasom i sorgen den samma. Hennes ögon lyste endast med en varmare glans; bloden löpte snabbare till kinderna. Endast han förstod, huru glad hon var.

* * *

*

Där ute hade höstsolen gömt sig under en mörk, trasig sky, som bar köld, snö och vantrefnad med sig. Flugorna hade slutat att surra mot fönsterrutan i Israel Veikkolins kontor. Han själf satt mörk i hågen och väntade. Tre kvarts timme hade redan förflutit sedan ångaren lade till, och Karl Oskar hade icke synts till ännu.

Men tyst! Nu hör han tassande steg i trappan. Om det vore han!

Dörren öppnas, och in stiger Karl Oskar i hela sin engelska ståt och leder vid handen en flicka i den hvita och indigoblå pietistdräkten.

Veikkolins förut gallfyllda sinne rann öfver vid denna syn.

Häftigt sade han: Hvad betyder detta, hvar har du dröjt?

— Om jag säger dig, att flickan här är Elli, så torde du, käre fader, nog förstå, hvar jag varit och hvad detta betyder.

Veikkolin teg för att bemästra sin vrede. Maria Kiiskiläs Elli, en dotter till denna Maria, som han en gång beundrat och älskat och nu hatade, denna Maria, som vedergälde hans hat i dubbelt mått, hon, som skilt hans sons hjärta ifrån honom, som talat illa om honom för Karl Oskar, som rothögg hans rykte, som skvallrade och pratade om honom i alla konventiklar, hon skulle bli hans sons svärmor. Var hennes dotter ett passande parti för hans son, Veikkolin, som skulle bli stadens rikaste man.

— För hem flickan där, sade han kärft, och kom sedan och redogör för dig själf.

Utän tvifvel hade Karl Oskar gjort klokast uti att följa sin faders råd, ehuru det gafs i en både barsk och ohöflig ton. Men Karl Oskar hade nyss fyllt sina tjuguet år, hade lärt sig engelsk

själfständighet under tre års tid, och nu kände han både sin kärlek och sin värdighet kränkta i Ellis närvara. Han rodnade och svarade häftigt: Du vill således ej veta af Elli som min . . . ?

— Nej.

— Nåväl, då säger jag dig farväl igen.

Och han gick. År gingo om, innan han kom åter till detta hus . . . Men huru det gick med giftermålet mellan Kaarlo och Elli hör icke till historien om en stockjunkare.

* *
*

Veikkolin satt åter ensam, och ett bittert leende gick öfver hans anlete. Denne son, som han saknat så länge, som han omsider funnit och fäst sig vid, denne son, huru kall, för att icke säga fiendtlig, hade han icke alltid visat sig mot sin fader. Och nu, nu hade han lämnat honom, lämnat sitt fädernehem, sitt blifvande stora arf, sitt arbete i denna lysande affär, alt, hvarför? För den där flickans skull.

Han kände, att där likasom dog bort något inom honom, något som grott och vuxit, men som aldrig fick komma upp i blom, det var som om en möjlighet till något bättre och högre hos ho-

nom blifvit tillintetgjord. Han led däraf för ögonblicket, som man lider af ett sår — men såret skulle ärras och ärrret skulle hårdna. Och han svor en ed inom sig, att detta skulle blifva hans sista förvillelse. Ingen skulle mera röra vid hans hjärtas strängar, ingen mera räkna på hans ömhet och kärlek — han skulle blifva sig själf nog.

Upprörd och dyster gick Veikkolin med svårighet till fönstret, blickade ut på den ödliga gatan, där höstvinden dref hopar af vissna löf från asparna i stadens planteringar framför sig. Då tykte han sig höra steg där ute.

Tänk om Karl Oskar hade besinnat sig och vändt om! Men ack nej, han måste ha misstagit sig, icke en människa syntes där nere. Veikkolin stod länge vid fönstret, trummade på rutan och stirrade ut, ömsom ned på den smutsiga gatan, ömsom upp mot den mörka himlen. Det trasiga molnet bredde ut sig alt vidare och vidare, och när det omsider betäkte större delen af himlen, började snön falla i tunga breda iskristaller, först en och annan flinga, så alt tätare flockar.

Israel Veikkolin betogs af en känsla af kyla, han frös, han frös ända in i märgen. Långsamt släpade han sig åter till sin plats, ringde otåligt och befalde den inträdande, en gammal tjänarinna att göra upp eld i rummet.

— Ja, det blir kallt nu, sade den gamla, medan hon sysslade vid brasan. Vildgåsen har sträkt, talgmesen är kommen, snön faller, vintern är öfver oss med sin köld och sitt mörker.

— Och med sin ensamhet, tillade Veikkolin med en djup suck.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET
20 APR 1972
UMEA

x1772/250

Omslaget tryckt hos F. Tilgmann, bok- och stentryckeri, Helsingfors.